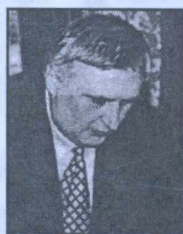

Tomis

REVISTĂ DE CULTURĂ, SERIE NOUĂ

OCTOMBRIE 2001, Nr. 10 (374), anul VI (XXXVI) • 16 pagini — 5000 lei

EUGEN URICARU

sub semnul întâlnirii de la Neptun

În tradiția europeană, steagul, drapelul, era considerat un bun simbolic. O lungă perioadă din istoria Europei, o armată, chiar dacă nu era învinsă pe câmpul de luptă, se considera învinsă dacă își pierdea steagul. Noi suntem într-o situație destul de periculoasă în această perioadă, deoarece suntem pe cale să ne pierdem drapelul, să ne pierdem cultura. Cred că nu exagerez când spun că suntem pe cale să ne pierdem cultura, și prin aceasta să fim învinși în această competiție care se desfășoară sub ochii noștri — competiție care se duce nu neapărat între națiuni producătoare de bunuri materiale, ci între națiuni producătoare de bunuri simbolice. Este o situație grea

O SINGURĂ LITERATURĂ ROMÂNĂ

pentru poporul român, deoarece este vorba despre limitarea accesului la cultură. Aceasta nu a început în urmă cu zece ani, ci din momentul în care, în România, a fost introdusă dictatura, adică de dinaintea celui de-al doilea război mondial. Dacă, într-o anumită perioadă accesul la cultură era interzis prin ocultarea valorilor culturale (mă refer la perioada dictaturii comuniste), aceeasi interdicție la acces se petrece acum datorită situației materiale, a realității în care există cultura. Cred că toți scriitorii români, indiferent unde trăiesc, sunt interesați și sunt responsabili de identitatea națională românească, pentru că ei sunt de fapt cei care se află în prima linie de bătaie pentru păstrarea acestei identități. Noi lucrăm cu limba română, noi suntem depozitarii unei memorii colective, sau încercăm să fim, și în momentul în care cultura poporului român nu va mai avea specificul său, în acel moment vom deveni o populație aflată sub o administrație

continuare în pag. 2

ATLANTYKRON — locul de unde se naște viitorul

Cu o tradiție de peste un deceniu, găzduind în luna august a fiecărui an, în atmosfera specială a „Inelului de Aur” — marcată deopotrivă de rigoare științifică și libertate a gândirii — nume de referință ale SF-ului național și mondial, ATLANTYKRON-ul de anul acesta a marcat câteva premiere deosebite. Mai întâi, a pus la cale înființarea unei Academii de Vară, obiectiv ambițios, care și-a propus să schimbe viziunea tradițională asupra procesului formativ-educativ, sugerând dezvoltarea unor noi abilități ale tinerilor, atât de necesare în contextul dinamicii fără precedent a nivelului tehnic și tehnologic din societatea actuală: capacitatea de corelare dintre noțiunile și informațiile primite, capacitatea de a opera într-un univers conceptual abstract, capacitatea de a comunica și coopera într-o echipă internațională, de a lucra delocalizat și asincron. Având o structură complexă de programe paralele, Academia a atras, la prima sa editie, circa două sute de tineri creatori sau fani SF, cercetători sau aspiranți la dificila competiție de a rămâne „supraviețuitor în universul cunoașterii”. Participanții, cu vârste cuprinse între 14 și 29 de ani, împreună cu cei douăzeci de lectori și invitați din țară și străinătate, au avut prilejul să afle noutăți de ultimă oră din domeniul hi-tech, al științei prospective și viitorologiei, să vizioneze filme documentare, să dezbată subiecte de larg interes, dedicate evoluției procesului de globalizare indus de generalizarea societății industriale, să participe la

continuare în pag. 10

NE ÎMPUȚINĂM, VAI, NE ÎMPUȚINĂM...! Menită să ne întregască sufletele noastre de scriitori români de pretutindeni, recenta întâlnire de la Neptun a sfârșit prin a ne coborî inimile în bernă. Ne-au părăsit pentru totdeauna prietenii și colegii de breaslă scriitori și publicisti Traian Olteanu, Florin Muscalu, Iustin Panța. Am rămas noi, ceilalți, înfinit mai puțini decât o simplă operație aritmetică n-3 ne-ar liniști la prima vedere.

Bântuie, de oarece vreme, un soi de Piază Rea pe teritoriul și așa necăjit, și așa frustrat de felurite alte pricini, al scriitorimii române... Se moare spectaculos, ca în filme *horror*, se moare mai ales pretimpuriu. A căzut Ulici, a căzut Dumitru Savu, au căzut cei trei mai sus pomeniți alături de alții, Dumnezeu să-i ierte, pe care voia sau ne-voia lor i-au aruncat sau îi vor arunca într-o eternitate păguboasă cel puțin pentru cei ce le vor supraviețui. E dureros, buimăcitor să veghezi la căpătâiul unui ins care a avut prea puține a-ti spune. Dar e cu atât mai dureros, mai consternant să veghezi la căpătâiul unor inși răpuși în mijlocul demersului lor vital, civic, reconfortant și mai ales împărtășit cu o paradoxală quasiunanimitate de o breaslă atât de contradictorie și alergică la convenții precum breasla scriitoricească. Traian Olteanu, Florin Muscalu, Iustin Panța mai aveau multe de spus și de citit în grădina spiritualității noastre. Au amuțit pe lângă Dor Mărunt, totuși laolaltă, într-un stupid accident cărui, în refuzul unei înțelegeri temeinice, nu-i pot deduce decât sensul unic, adeseori obscur, adeseori perfid-absurd al căii către nemurire, ce-o mai fi și asta.

Pentru unii dintre noi care au zăbovit în toamna aceea aurie (și atât de înșelătoare) a Neptunului, până în pragul zilei fatale, cei trei au mai trăit puțin; mie mi-au murit cu câteva ore mai devreme. De atunci, de când am aflat vestea, mă tot reazem, cum am făcut-o în ajunul plecării mele, de umărul solid al lui Traian, ca o promisiune de doar vremelnică despărțire, îl tot petrec cu privirea pe Florin, sprijinit în baston, înhămat trudnic la un picior trecut prin vicisitudinile unei fracturi recente, îi strâng mâna în treacă perpetuu lui Iustin, premiantul nostru, printre alții, de la *Tomis*...

Suntem surzi și orbi la semnele prevestitoare ale morții. Deși cred că nici chiar dacă ne-am putea citi

CONSTANTIN NOVAC

Stări de spirit

în aure unii altora, n-am reuși să recuperăm din neștiut prea mare lucru. Imprevizibilul e atotputernic, sfidător și rapace. Și iată că, de pe urma lui, ne împuținăm, vai, ce ne mai împuținăm...!

DE CE LA ALȚII DA ȘI LA NOI NU?

În calitatea mea, cu care, de altfel, mă mândresc fără fașoane — de membru al Consiliului de Administrație al Copy-Ro — societate de gestiune colectivă a dreptului de autor, mai concret zis de protecție a proprietății intelectuale, cu nimic mai puțin expusă raptului decât orice alt bun material — casă, mașină, pădure etc. — mi se oferă, nu pentru întâia oară, din partea concetățenilor mei titrați, o replică nedreaptă și mai ales neonorantă. Respectul pentru valoarea simbolică, pentru integritatea și proprietarul ei de drept reprezintă una dintre dimensiunile contemporane ale umanității. În condițiile globalizării, ale unui avânt cosmopolit susținut de uneltele moderne *sans frontiere* ale comunicării, cu consecințe în reconsiderarea majoră a unor prerogative statale — economice, fiscale, administrativ-juridice — șansa de a ne păstra identitatea spirituală ca popor, în complexul euro-atlantic, implică instituirea unor organisme de genul celui pe care, după modele notorii, l-am instituit și noi: Copy-Ro. Clădit pe principii care vizează mai mult decât simpla aliniere la standardele internaționale, Copy-Ro s-a implicat puternic în procesul de edificare a unei mentalități românești de receptare modernă, dinamică, nuanțată a valorilor culturale. Mai mult decât atât: beneficiind, prin reglementări guvernamentale de niscăi posibilități financiare, Societatea s-a dovedit în măsură — iată, e la treilea an de când o confirmă — să incite competițional spiritualitatea autohtonă în diversele-i medii de manifestare literară sau, mai ales, științifică. Concursul anual de premii și burse al Copy-Ro-ului,

aflat asadar la a treia sa editie, a provocat, în diverse centre culturale ale țării, o emulație notabilă. Peste tot, numai la noi, în Constanța, nu, decât cu foarte puține excepții, și acelea smulse cu forcepsul din inițiativa subsemnatului. Nici măcar premiile substanțiale oferite de Societate n-au stârnit apetitul investigativ al zonei. Ca un fapt anecdotic, dar pe care simțirea mea prea marcată de patriotism local îl mărețește, până la convingerea dureroasă că descălecatul spiritual al Dobrogei nu s-a produs încă, colegii mei de Copy-Ro din București, Iași, Craiova, Timisoara sau Bacău vin la întrunirile noastre periodice încărcati cu oferte de cercetare semnificative: oferte în ale căror rosturi motivate deslusești nu simple ambiții personale, ci interese savante pe termen lung, poate chiar de durată unei vieți. Alături de expresia apartenenței la o amplă, generalizată și fără prejudecăți campanie de cucerire a lumii prin armele neconvenționale ale minții.

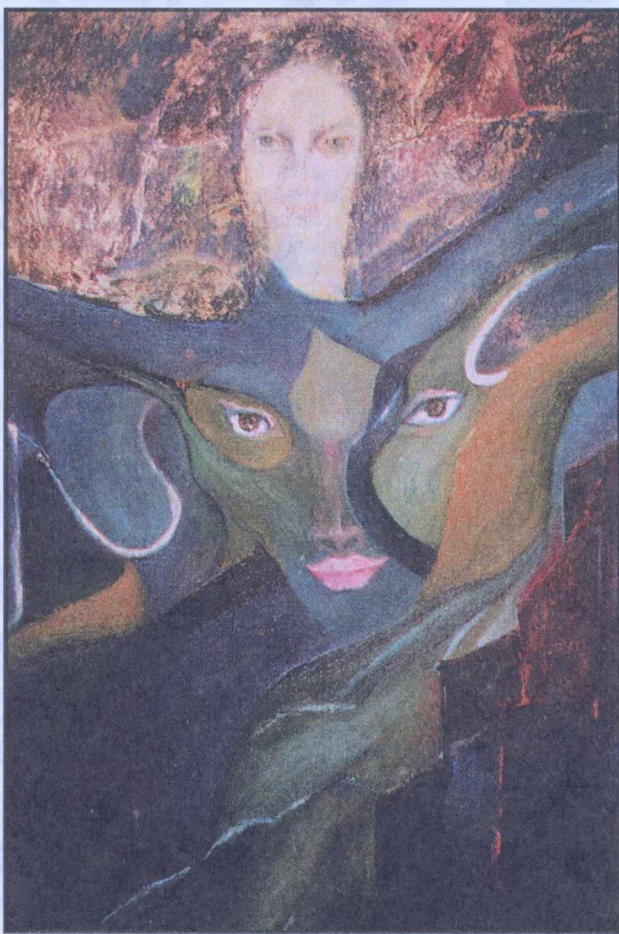
Complexele mele, reactivate la interval, nu atenuază gravitatea situației. Universitatea „Ovidius”, sâcâită de subsemnatul prin mijlocirea autorităților ei decizionale de profil, dimpreună cu alte două universități particulare, altfel tepene în pretenții, rămân stane de piatră la malul mării. Strecurați prin site aparent regulamentare, lumpen intelectual cu statut universitar contribuie doar cantitativ la regimul instituțional de rigoare, traficând de la nivelul catedrei truda altora și refuzând ieșirea la rampă, dreptul de originalitate din teama de a nu fi prinși cu mâta-n prelegeri. Sesiunile de comunicări capătă, deseori, din același motiv, caracter de confidențialitate, lucrările de doctorat rămân documente de sertar, acuzând, la o eventuală expunere în fața unui public avizat, violare diafană de intelect prin compilație și plagiat. Alte instituții prestigioase constantene, muzee, institute naționale, biblioteci-pilot etc., capabile să intre direct în turul doi al competiției măcar prin privilegiul natural de a fi unice în peisajul cercetării românești sau dintre cele mai dotate prin grija paternalist-discriminatorie a autorităților, atîpesc la umbra săracă a culturilor compromise, a cârtilor nedesfrecate sau în răstoacele smântânoase ale reziduurilor petroliere ce le cuceresc plâjile. Mărturisesc că nu cunosc prea multe în ce privește relația prestație științifică-recompensă materială. În fața probabilelor plângeri de ingratitudine a patriei, demolatoare, chipurile, de aventuri columbiene, mă retin însă, cel puțin din perspectivă locală, aici unde, prin masivă publicitate, s-au strigat oferte de cercetare contra a o sută douăzeci de dolari pe lună.

Se aude? Mă aflu încă pe recepție.

În celelalte pagini:

• **A patra întâlnire de la Neptun a scriitorilor români de pretutindeni** (Acad. MIHAI CIMPOI, TEODOR DAMIAN, VASILE ANDRU) • **Prin retrovizor: Leac pentru boala lumii** (VARTAN ARACHELIAN) • **Eseu SF: Omul hedonist și alte paragrafe** (DAN PERȘA) • **Cronica literară: „Jurnal intermitent” de Pericle Martinescu** (NICOLAE ROTUND) • **Cărți și semnificații** (VICTOR STEROM, ȘTEFAN CUCU, CONST. MIU, ION ROȘIORU) • **Vivisecții: Șismanianda sau poezia privirii imersibile** (NICOLAE MOTOC) • **Proză SF** (MIHAIL GRĂMESCU, ADINA LIPAI, VALENTIN IACOB, JEAN LORIN STERIAN, OVIDIU BUFNILĂ) • **Poezie** (OANA CĂTĂLINA NINULESCU, MARINA FLORESCU, GABRIEL BERCEANU) • **Artele** (VIRGIL MOCANU, GABRIELA RIEGLER, ROMEO MAGHERESCU) • **Știință**: NICOLAE IORGA și aromânii (STOICA LASCU) ; „Transilvania subiectivă” de Alina Mungiu Pippidi (GRIGORE ȘOITU) • **Justiție și injustiții**: Delict de cavalier (TITUS RUSU) • **Oceanologie**: Marea Neagră și schimbările globale (NICOLAE PANIN) • **Festivalul de haiku din America de Nord** (ION CODRESCU)

Acest număr este ilustrat cu lucrări aparținând pictoritei MARIANA TSCHUDI-GHITA

prin retrovizor

VARTAN
ARACHELIAN

Leac pentru boala lumii

În adolescență îmi plăcea să văd orașul în care m-am născut, chiar și cartierul meu, ca un soi de organizație a naționalităților reunite. Ani mulți după aceea, regretatul Paul Anghel ne convoca la Constanța și nu în altă parte, la o reuniune intitulată „modelul interetnic dobrogean”. N-am să merg până acolo încât să idealizez relațiile noastre dintre adolescenți români, evrei, armeni, turci, tătari, bulgari, nemți și ce-om mai fi fost *atunci* și *acolo*, și nici n-am să spun că n-am fost niciodată strigat pe numele neamului meu, sau arătat ca atare. Nu, și dacă e să fiu sincer până la capăt, vă mărturisesc că nici azi nu i-am iertat unui popă incult faptul că în clasa-ntâi de gimnaziu ne-au „scutit” de ora de religie, pe mine și pe un turc, pe motiv că nu suntem de neam creștin. Modelul constăntean, inclusiv ofensa pe care am trăit-o ca aparținător al unui neam împuținat pentru că s-a creștinat în mijlocul unor popoare de alte credințe, mă îndreptățește să spun că putem trăi armonios cu condiția să nu ne ignorăm apartenențele! Într-o lume din ce în ce mai mică și mai aglomerată e din ce în ce mai incomod să afirmăm că doar noi, creștinii, aparținem lumii civilizate. Și totuși recidivăm ori de câte ori Occidentul e agresat de violente venite din lumea a treia. Chiar dacă uneori exersăm nuanțările, chiar dacă afirmăm că teroristii sinucigași sunt o excrescență a Islamului, nu gândim altfel decât global; relele lumii sunt ale altora, niciodată ale noastre! Eroare! Dar și arrogantă! Uităm de fanatismul religios care a pornit războaie pustiitoare în Europa, de Inchiziție, de alungarea arabilor din Peninsula Iberică, ignorăm cu totul terorismul basc sau cel din Irlanda de Nord. Ce să mai vorbim de legea talionului, o lege a pesterilor, pe care o practică *manus militari* guvernul Sharon în fâșia Gaza! Nu, nu e vorba de un conflict al civilizațiilor, ci de o lume care merge într-o direcție sinucigașă; oroarea nu face parte din nici o civilizație, iar dementa ține de patologie. Terorismul nu are nici naționalitate, nici religie, ca și ideologiile totalitare fără rădăcini identitare, ci doar apartenență satanică! Din păcate trebuie să admitem că nu numai cărțile din cărți se fac, dar și (sin)uciderile în masă tot din ele purced. Te îngrozești identificând între fanaticii ucigași din *martea neagră* a Americii licențiați în Occident, nu sinucigași ignari, cum erau adolescenții trimiși în localitățile israeliene să se sinucidă o dată cu mulțimi nevinovate. Oricum legea talionului aplicată de Sharon cu asupra de măsură s-a dovedit și ea inaptă să reducă fanatismul unor Calibani cu diplomă universitară. Războiul care a început nu va fi câștigat de cei mai puternici, ci de cei mai înțelepți, iar președintele Bush s-a înscris în capul acestei confrerii mondiale incluzând și lideri ai lumii arabe. Și ca un amănunt relevant e faptul că, încă de la începutul tragediei americane, lângă tânărul președinte s-a mutat la Casa Albă și Bush senior. Solidaritatea americană se clădește de fiecare dată prin regăsirea unității familiale! Calibanii de azi, teroristii care vor să readucă lumea în pesteri, ne constrâng să revenim la gîntile originare, dezbinând lumea civilizată în monade antinomice, globalizării opunându-i teroarea singurătății. Lumea e bolnavă, e adevărat, simptomele ei sunt vizibile, dar tot cartea, cultura sunt leacul bolii noastre moderne. Și nu neapărat în tomuri de filosofie vom regăsi remediul, ci mai degrabă în poveștile simple și naive cum ar fi cea cu Take, lanke și Cadâr. Chiar dacă n-a fost povestită prima dată în urbea noastră...

A PATRA ÎNTÂLNIRE DE LA NEPTUN A SCRITORILOR ROMÂNI DE PRETUTINDENI

urmare din pag. 1

culturală care nu este românească. Ne găsim în situația în care suntem unici pe această planetă. Bunurile materiale nu au o amprentă specifică, în schimb cultura o are, iar în cultură, literatura este cea mai specifică.

Ce se întâmplă cu literatura română? Noi rețrăim, de fapt, anii '50 în ceea ce privește cultura, pentru că ni se propun forme, opinii, care încearcă nu doar să modifice realitatea, ci să *creeze* o realitate. Această negare a culturii române de până în 1989 seamănă foarte mult cu negarea din anii '50 la adresa culturii naționale.

Accesul la cultură astăzi este restricționat din motive economice. Să privim doar un singur fenomen. Datorită absentei unui sistem de distribuție a cărții, editurile nu îndrăznesc să tipărească o carte decât într-un tiraj foarte mic, sunt intoxicate cu ideea că nu există public care să cumpere acel tiraj și se mulțumesc cu distribuția respectivei cărți într-o zonă restrânsă.

O difuzare mai extinsă presupune costuri mai mari... În România nu există nici un fel de industrie a publicității culturale, literare. Nimeni nu știe, la o sută de kilometri de Iași, de Timișoara, de Constanța, că a apărut o carte importantă. Dincolo de efectele economice, care înseamnă și absența totală din documentele financiare a onorariului autorului (scriitorii români fac astăzi muncă voluntară, patriotică, și e foarte bine totuși că o fac, e o formă de patriotism), cartea este foarte scumpă, deci nu este cumpărată, cartea nu circulă. Avem de-a face, practic, cu o literatură de șertar! Consecința este aceea că se creează zone de cultură locală. O idee importantă nu mai circulă în spațiul cultural românesc. Apar scări valorice false, pentru că oamenii se raportează întotdeauna la ceea ce știu. Nu vorbesc de puținii oameni care luptă, care fac sacrificii pentru a fi informați, ci de public, de mentalul colectiv, care, încetul cu încetul, se împarte, se fragmentează. Asistăm la un fenomen foarte periculos de dispariție a culturii naționale. Nu vom mai avea decât o sumă de culturi locale care, prin forța lucrurilor, nu pot să reziste unei culturi majore. Aceste produse intelectuale locale sunt condamnate astfel la dispariție, la folclorizare. Problema nu mai ține doar de istoria literară sau de lumea literară, ea privește națiunea română. Scriitorii de astăzi sunt printre puținii soldați care mai luptă, care continuă bătălia de apărare a culturii românești. La ora actuală, informațiile noastre culturale despre ceea ce se întâmplă în Basarabia sunt minime sau subminime. Informațiile similare ale celor din București despre ceea ce se întâmplă în restul țării sunt minime. Și invers. Ceea ce se întâmplă în București este din ce în ce mai ascuns curiozității intelectuale. În schimb, publicul este invadat de informații, mai mult sau mai puțin culturale, care vin pe canalele de televiziune și prin ziarile unde limba română este martirizată. Chestiunea se extinde nu doar în ceea ce privește accesul la carte. Datorită faptului că domeniul cultural a experimentat (nu se știe din ce motive) primul economia de piață în România, eforturile noastre de a sprijini organizatoric și material creația sunt o picătură într-un deșert. Nu putem noi să rezolvăm o problemă care privește statul român. Până și armata română nu are rost să se cheme armată și să funcționeze, dacă nu mai are ce apăra. Pentru că e ase cheamă armata română. Vor fi ei mari specialiști, dar atunci când e vorba de apărarea patriei, ei apără patria română în primul rând, nu un teritoriu oarecare. Acest teritoriu se cheamă român pentru că este cultură română acolo, nu pentru că se produc în acea zonă pantofi sau șuruburi sau mai știu eu ce. Pentru că acolo se vorbește românește și este cultură românească! De aceea cred că este foarte bine ca noi toți, împreună și separat, să facem tot ceea ce este posibil, să tragem acest semnal de alarmă în ceea ce privește cultura, în ceea ce privește identitatea noastră națională. Vom intra într-un sistem european care nu mai ține cont foarte mult de autonomia statelor. (Noi s-ar putea să ajungem mai repede în sistemul global, decât în cel european!). Acolo fiecare națiune va exista atâta vreme cât va avea cultura sa specifică. Această uriașă responsabilitate se află, în mare parte, pe umerii scriitorilor. Scriitorii de azi vor fi întrebați mai târziu: „Voi ce-ați făcut?” Si ce vom răspunde? Vom da vina pe administratorii țării, că nu ne-au creat condiții, că nu ne-au sprijinit ca să apărăm cultura? Va fi o scuza, atâta tot. Dar întrebarea finală oricum va fi adresată scriitorilor români și nu numai acelor care trăiesc în România, firește. În acest sens, propun ca următoarea întâlnire a scriitorilor români din întreaga lume să aibă loc la Chișinău.

Acad. MIHAI CIMPOI,

președinte al Uniunii Scriitorilor
din Republica Moldova:

Vreau să adresez un gând *dincolo*, regretatului nostru coleg Laurentiu Ulici, cel care a avut ideea acestor întâlniri de la Neptun, cel care a făcut foarte mult pentru unificarea spațiului cultural

românesc. Este foarte bine că și actualul președinte al Uniunii Scriitorilor din România, dl. Eugen Uricaru, acordă atenția cuvenită acestui aspect important al vieții noastre literare, al culturii noastre.

Dincolo de partizanate, dincolo de complexele care s-au revigorat ori au recidivat, dincolo de toată agitația noastră generată de implicarea în viața politică sau în politic, după anul 1990, ceea ce s-a întâmplat mai important în cultura română a fost tocmai această integrare într-un context unic, fiindcă, așa cum spunea și George Călinescu în monumentală sa *Istorie a literaturii române de la origini și până în prezent*, *literatura română este una și indivizibilă*. În același sens, marele poet și preot basarabean Alexie Mateevici spunea, în mai, 1917, că nu există două limbi și două literaturi, ci „una cu aceeași de peste Prut”.

Dar ce se întâmplă cu modelele noastre? Fiindcă, în ciuda faptului că există o reacție negativă față de ele, noi trebuie să ne determinăm forma pe care trebuie s-o urmărim: modelul Cioran, care presupune

O SINGURĂ LITERATURĂ ROMÂNĂ

Într-un moment de grea cumpănă pentru soarta culturii române, la Neptun a avut loc, totuși, cea de-a patra întâlnire a scriitorilor români din întreaga lume. Această veritabilă performanță a fost posibilă datorită eforturilor conjugate ale noii echipe manageriale a Uniunii Scriitorilor, Ministerului Culturii și Cultelor și Societății Române de Radio.

Din Wellington, New York, Atlanta și Sidney, din Paris, München, Tel Aviv și Luxemburg, reprezentanți de frunte ai literaturii române au revenit la Neptun spre a se întâlni cu confratii lor din Chișinău și Cernăuți, din Timișoara, Cluj, Iași, Piatra Neamț, București și Constanța și din alte numeroase localități ale țării. Cu toții au subscris ideii generice — existența în lume a unei singure literaturi române — dar au supus atenției, și de această dată, o problematică vastă și de stringentă actualitate, în prim plan situându-se ofensiva periculoasă a minimalizării și marginalizării culturii române din Basarabia și Bucovina de Nord. Tocmai de aceea a fost aprobată, unanim, propunerea ca viitoarea reuniune a scriitorilor de pretutindeni să se desfășoare la Chișinău. În acest număr vă prezentăm câteva dintre cele mai interesante intervenții din cadrul acestei ediții.

S.R.

o totală ruptură față de trecutul cultural, o confundare a acestuia cu trecutul țării, ori modelul Eliade, care presupune legătură organică cu trecutul nostru cultural, o revenire la origini și neîndepărtarea de identitatea noastră.

Procesul de integrare trebuie să se conducă după criteriul valoric. El este unicul criteriu universal valabil în cazul reîntoarcerii valorilor românești acasă.

Nu știm ce fac colegii noștri din alte țări, nu știm nici măcar ce se întâmplă la Cluj, la Iași sau la Satu Mare. Tocmai de aceea am să vă vorbesc despre condiția culturii românilor din Basarabia, fiindcă unii colegi din țară nu știu ce se întâmplă acolo. De aceea aparucize serioase, cum că naționalismul basarabean este de speta celui al lui Cioran și Vadim Tudor.

As vrea să ne mai vizităm, să vedem școlile noastre neîncălzite și lipsite de manuale, copii nescolarizați, fiindcă nu mai au încălțăminte și îmbrăcăminte, să vedem cadrele didactice din satul meu natal lucrându-și loturile de pământ și făcând, în paralel, lecții, cu un singur salariu primit pe parcursul anului școlar (septembrie 2000-iulie 2001 — un singur salariu!). Să vedem școala românească de la Tiraspol, unde e interzisă folosirea alfabetului latin, școala de la Tighina, unde elevii sunt nevoiți să se deplaseze într-un alt sat basarabean, la mare distanță, ca să studieze. Desigur, vom condamna terorismul mondial, talibanismul, dar avem și talibanismul nostru local, avem Transnistria, avem acest cuibar de talibanism. Am reînceput lupta pentru limba română, pentru identitatea noastră. Am revenit la 1985, fiindcă există pericolul ca limba rusă să devină a doua limbă de stat, ori aceasta înseamnă de fapt, prima și unica! Aceasta contravine tuturor standardelor europene și mondiale. Limba românilor majoritari este umilită, marginalizată, iar limba minorității va deveni limbă de stat, oficială.

Am reînceput acțiunile pentru limba română. Am organizat un Congres al filologilor, o sedință a Salonului Literar al U.S. prin care protestăm împotriva acestor încercări de impunere a limbii ruse și de revenire la procesul de deznationalizare și de stergere cu buretele a identității noastre românești. Albert Camus spunea că „în fața unui pericol, omul de cultură este menit să strige”. Eu am strigat!

TEODOR DAMIAN,

scriitor, S.U.A.:

Ideea unei singure literaturi române este implicit legată de valorile care creează identitatea românească. Așa cum este absurd a vorbi de două națiuni române, tot așa este un nonsens a vorbi de două literaturi române. Tema nu este nouă. Ea a fost abordată de multe ori și s-au exprimat diverse puncte de vedere în numeroase publicații din țară și din străinătate, inclusiv în revista *Lumină lină* de la New York. Ce ar putea face ca literatura unui scriitor român din diaspora să nu fie considerată română? Între altele, ne putem gândi deocamdată la trei motive: conținutul acesteia, cetățenia autorului și limba scrierii.

În privința conținutului, opina si dl. Nicolae Manolescu, într-o sedință a cenaclului „Mihai Eminescu” de la New York, în urmă cu un an. El reliefa faptul că, dacă un poet român din America vorbește în poemele sale despre Brooklyn Bridge, sau despre World

Trade Center (care azi nu mai există!) sau de Yellowstone, aceasta nu înseamnă că literatura sa nu este românească. Tot așa cum, dacă poezii sau prozatorii din România menționează în operele lor oameni, ținuturi, idei străine de geografia și cultura țării lor, asta nu înseamnă că ei nu mai pot fi considerați scriitori români.

Cetățenia scriitorului ar putea, după unii, să ridice problema unității literaturii noastre. Aici se pune însă întrebarea: se identifică în plan cultural acel scriitor cu țara de adopție? Dacă da, este un fenomen normal, și pentru cei mai mulți dezirabil, mai ales atunci când această identificare nu se produce în detrimentul atașamentului autentic față de neamul și cultura română. În această situație, scriitorul și opera lui nu cad sub incidența problemei unității literaturii noastre. Dacă însă integrarea în cealaltă cultură se face în detrimentul celei române, avem de-a face poate cu o renegare a rădăcinilor, dar nu cu o scindare a unității literaturii române. Cine se dezice cu bună știință de originile și apartenența sa la vatra părintească, acela nu va vrea să facă parte nici din literatura română, în sensul global al cuvântului, nici din vreo secțiune a ei, dacă ar fi două sau mai multe astfel de literaturi.

Limba în care scrie autorul, poate ea fracciona literatura română? Nu. Eugen Ionescu, Virgil Gheorghiu, Emil Cioran, Mircea Eliade, ca să dau doar câteva exemple, cu toată distanțarea lor de cultura și literatura română în diverse perioade de timp și din diverse motive, sunt considerați scriitori români. Chiar dacă literaturile din țările unde ei au scris îi reclamă în egală măsură. Limba acestor literaturi nu poate constitui un impediment pentru receptarea lor în cultura română. Dimpotrivă, aceasta nu

numai că facilitează promovarea valorilor culturii noastre în lume, dar și conferă literaturii române noi valente.

Din punct de vedere principal, nu există două sau mai multe literaturi române. Probleme ar putea totuși să apară în altă parte: există o singură literatură română, dar ea este împărțită în trei: cea din țară, cea din jurul actualelor frontiere și cea din diaspora occidentală. Dacă „secțiunile” din afara granițelor nu sunt tratate precum cea din țară, care mai este diferența dintre ipotezele două sau trei literaturi române cu existentă simultană și aceea singulară, cu trei părți inegale, din punct de vedere al considerației și tratamentului?

Unitatea literaturii române are serioasă nevoie de afirmare, nu la nivel teoretic, ci practic, în așa fel încât ea să dureze și să nu degenereze întâi în „secțiuni” și apoi în literaturi române alternative.

VASILE ANDRU,

scriitor, Noua Zeelandă:

Întâmplarea de a fi rezident în Noua Zeelandă cred că extinde tema *O singură literatură română* până la antipodi. Se spune că limba și gândirea au apărut din dorul materiei de a se cunoaște pe sine și de a-și povesti ei însăși despre sine. Limba română este un aspect din acest dor al materiei de a-și vorbi despre sine. Aceasta poate însemna și foarte mult, adică ne dă cumva un punct din această articulație universală, dar poate să fie și puțin; realist vorbind, suntem în aceeași situație cu atâtea alte etnii. Nu am o vocație a emigrației. Sunt mai curând un pelerin, deși trăim pe o planetă de migranți. Fiica mea scrie și ea, dar în limba engleză, și mă întreb ce rezonanță va mai avea tema noastră în viitor, pentru viitoarele generații ale migrantilor din România? Eu sunt nostalgic după limba română, fiindcă numai în limba aceasta am putut să exprim acel dor al materiei. Rezonanța noastră culturală la Wellington poate fi mică, pentru că suntem puțini români, aproximativ o sută cincizeci, dar este totuși mare, deoarece această comunitate este foarte interesantă ca reprezentare etnică, într-un conglomerat de saptezeci și nouă de etnii, între care nu există nici un fel de tensiuni. Românii din Transilvania și cei câțiva din Bucovina, românii greci din zona Brăilei, românii evrei, mai ales din Basarabia, veniți în timpul revoluției ruse, cu toții se recomandă în Noua Zeelandă ca români. Mi se pare extrem de important faptul că Eminescu a fost tradus în limba polineziană! Un alt fapt deosebit este acela că, deși nu există încă o revistă în limba română, la antipodi se citește *România liberă* prin Internet, chiar înainte ca ziarul să apară la București, deoarece la Wellington soarele răsare cu unsprezece ore mai devreme.

Cele saptezeci și nouă de etnii se exprimă liber, în forme variate, sunt încurajate să se exprime, dar ne dăm seama că receptarea este una de tip folcloric. Mă întreabă cineva de unde sunt, eu îi răspund că din România. El îmi spune: „A, știu, românii sunt foarte iscusiti, foarte vrednici și vorbesc grecește...” Eu îi spun că vorbim românește, dar interlocutorul meu este ferm convins că știe ce știe, probabil de la grecii brăileni! Pentru cei din Noua Zeelandă, Europa este cvasi inexistentă, la fel cum pentru noi, nici ei nu prea există. Iată însă că rolul meu aici este acela de a vă mărturisii că acea lume este reală. La întoarcere, le voi spune și lor că scriitorii români, românii în general, există!

Stimite d-le Ion Hobana, iată-vă din nou la Constanța, în plin sezon estival, într-o vizită al cărei obiectiv principal nu este agrementul și nici plaja, ci lansarea unei cărți oarecum inedite pentru activitatea dumneavoastră scriitoricească de până acum. Sunteți bine cunoscut ca autor și exeget de literatură S.F., ați tradus masiv din opera lui Jules Verne, ați scris lucrări unanim apreciate despre viața și opera scriitorului francez. Cea mai recentă apariție editorială, **OZN — observatori credibili, relatări incredibile** (Ed. Polirom, Iași, 2001), dincolo de tematica incitantă, care-i asigură din start succesul de librărie, dincolo de ilustrația neobișnuit de bogată pentru o astfel de incursiune în necunoscut, dă naștere unei întrebări cât se poate de firești: de ce atâta interes pentru fenomenul OZN?

• Iubesc mult marea și sunt bucurios ori de câte ori revin la Constanța. Dragostea pentru nesfârșitele întinderi albastre poate fi ușor sesizată și din povestirile S.F., unde marea joacă un rol foarte important, pentru că ea a avut o însemnătate deosebită în viața mea.

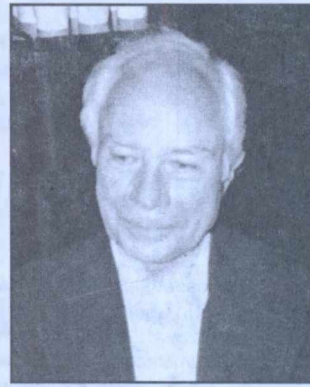
Am luat un contact serios cu fenomenul OZN încă din anul 1968, când un bun prieten din Bruxelles, Jacques Danérre, cunoscut exeget al literaturii S.F., mi-a dăruit două cărți ale unui autor american, pline de evenimente OZN, de cazuri concrete, cu nume de locuri și de oameni, de observatori credibili. Subliniez *credibili*, pentru că o mare parte dintre martorii unor astfel de fenomene erau militari, membri ai U.S. Air Force, care îi împărtășiseră direct autorului, și el fost maior în U.S. Air Navy, experiențele prin care trecuseră. În 1950-1951, când au apărut aceste două cărți, în S.U.A. nu căzuse încă acea „cortină” a secretului, așa că Donald K. colabora foarte bine cu Pentagonul la proiectul Air Force însărcinat cu studierea OZN-urilor.

Acesta a fost într-un fel declinul, adică momentul când am înțeles pentru întâia oară, dincolo de senzationalul relatărilor din presă, că acest fenomen există în mod real, că merită atenție și o amănunțită cercetare. Am început să mă aplec asupra lui, beneficiind și de faptul că aveam multi prieteni în străinătate, cunoscuți cu prilejul congreselor S.F. la care participasem. Ulterior n-am lipsit de la nici o editie a Simpozionului Mondial consacrat fenomenului OZN, care are loc în fiecare an la San Marino, în cea mai veche republică a lumii. Se întrunesc acolo toți cercetătorii de pe mapamond, inclusiv din S.U.A., Japonia, China, Australia. Aceste reuniuni sunt un fel de creuzete în care se amestecă experiențele cele mai diverse. Ele contribuie la întărirea convingerii noastre în existența acestui fenomen, existență ce nu mai poate fi pusă la îndoială, pentru că se întemeiază încă de pe acum pe sute de mii de cazuri relatate de observatori credibili.

• Dacă nu mai sunt nici un fel de dubii, dacă putem vorbi cu certitudine despre existența acestui fenomen enigmatic, cui credeți că i se datorează el? Ce sau cine stă la originea lui?

• Știți foarte bine că ipoteza cea mai frecvent utilizată este cea a originii extraterestre. Ea a întâmpinat o opoziție înversunată din partea unei anumite zone a comunității științifice, care a adus ca argument suprem ideea că distanțele între lumile cosmice sunt atât de mari încât nu pot fi străbătute. Eu însumi am purtat discuții de acest fel cu astronomi care încercau să-mi demonstreze că nu numai acum, dar niciodată astfel de distanțe nu vor putea fi străbătute. Îmi vine în minte o întâmplare oarecum amuzantă. La începutul anilor '70, în cadrul rubricii *Mai aveți o întrebare?*, Televiziunea Română a organizat o dezbatere pe tema *Farfuriilor zburătoare*. Eu și Victor Kernbach reprezentam o „tabără”, iar cealaltă, a oamenilor de știință, era formată din reputatul astronom prof. Călin Popovici și un oarecare domn Pascaru, care tradusesse prima carte despre OZN-uri apărută în România, volumul lui Frank Edwards, intitulat *Farfuriile zburătoare, o chestiune serioasă*. Pe atunci făcuse multă vâlvă apariția Raportului Condon. Acesta fusese elaborat de o echipă de reputați oameni de știință de la Universitatea din Colorado, care încheiasse cu Air Force un contract pentru studierea mai multor dosare OZN. În temeiul acestui Raport, Air Force a declarat că nu mai are rost studierea acestor fenomene întrucât s-a demonstrat că ele nu aduc nimic interesant pentru cunoașterea științifică. Este adevărat, aceasta era concluzia profesorului Condon, o somitate în domeniul fizicii, care lucrase și la Proiectul Manhattan. În prefața aceluși Raport, care număra 937 de pagini, el afirma că în urma analizei făcute s-a dovedit că știința n-ar avea nimic de câștigat dacă s-ar continua studierea fenomenului OZN. Numai că, Raportul propriu-zis spunea cu totul altceva: un procent impresionant dintre cazurile studiate (treizeci la sută) rămăseseră neexplicate. În cadrul emisiunii TVR, cum spuneam, cei doi participanți de pe „versantul” științific și tehnic s-au referit la acest Raport și au spus: „De vreme ce Raportul Condon concluzionează că nu avem nimic de câștigat, ce rost mai are să discutăm,

ION HOBANA: „EXISTENȚA FENOMENULUI OZN NU MAI POATE FI PUSĂ LA ÎNDOIALĂ”

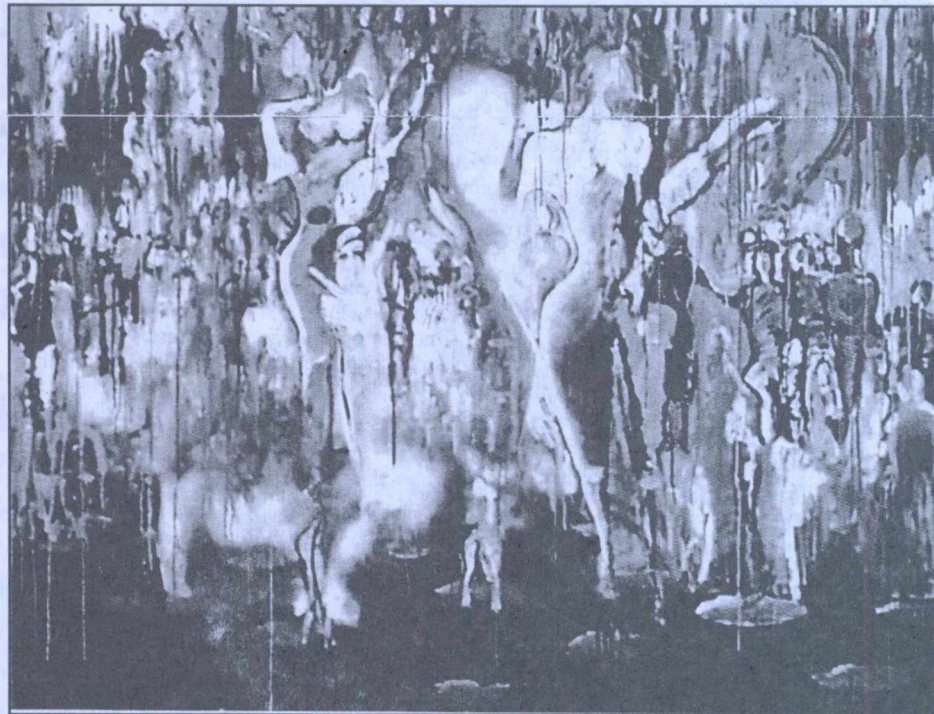
să mai facem emisiuni pe această temă?” Cu cel mai nevinovat aer din lume, tânărul pe atunci Ion Hobana i-a întrebat: „Ați citit Raportul, nu-i așa?” „A, nu, nu l-am citit, dar am urmărit comentariile din presă”. M-am aplecat, am scos din servietă respectiva lucrare în original și le-am spus: „Stimați interlocutori, eu l-am citit cu creionul în mână. Sunt foarte numeroase cazuri neexplicate, ca să nu mai spun că respectiva Comisie a primit un lot de dosare selectate de Air Force. Nu s-au pus în discuție cazurile *tari*, ci un amalgam în care se împletesc de toate: de la un alienat, căruia i s-a părut că a văzut omuleți verzi, până la un tip care afirma că a tras cu pistolul într-un OZN.” Surpriza a fost uriasă. TVR a primit ulterior 573 de scrisori conținând tot atâtea reproșuri adresate celor doi adepți ai Raportului nelecturat.

Eu îmi întemeiez observațiile, supozițiile pe o cercetare care a durat mai bine de treizeci de ani, în cursul cărora am studiat documentele originale legate de acest fenomen. După ce am luat și avizele unor specialiști din diverse domenii, convingerea mea este că acest fenomen este real și ar trebui să ne preocupe în cel mai înalt grad. Din 1947, când în statul american Washington au fost observate pentru întâia oară, în epoca modernă, obiecte zburătoare neidentificate, s-au petrecut schimbări importante în mentalitatea colectivă. Acestea se reflectă și la nivelul unor foruri de decizie. Printr-o

intitulat tocmai de aceea *Experiment sau agresivitate?*

• Și la ce concluzii ați ajuns? Este posibilă o întâmplare catastrofală pentru omenire, ceva în genul aceleia imaginate de autorii scenariului *Ziua Independenței*?

• Există opinii conform cărora tot ceea ce se întâmplă pe planeta noastră în legătură cu OZN-urile ar face parte dintr-un amplu experiment inițiat, cu foarte mult timp în urmă, de o civilizație extraterestră foarte avansată. Există ipoteze care merg mult mai departe; chiar nașterea omenirii ar fi un rezultat al acestui experiment, povestea cu evoluția speciilor fiind reală, dar provocată de cineva din afară. Acum s-ar urmări evoluția în timp a fenomenului numit *Viață inteligentă* pe Terra. Este o ipoteză pe care nu o putem înlătura cu ușurință, afirmând pur și simplu că este o prostie și nu trebuie nici măcar luată în discuție. Atâtea vreme cât nu se demonstrează inexistența acestei realități ipotetice, sigur, ea continuă să ființeze. Că ar putea fi vorba de un experiment ar părea să demonstreze îngrijorătorul fenomen al răpirilor, apărut de câteva decenii și care a căpătat în ultima vreme proporții impresionante. În S.U.A. a devenit deja un fenomen de masă! Sunt zeci de mii de oameni care susțin că au fost răpiți de extraterestri. În multe cazuri poate fi vorba, desigur, de o *contaminare* prin mass-media; se face publicitate unui caz și apar

fericită coincidentă, o dată cu cartea mea a apărut un alt volum foarte interesant, așa numitul *Raport Cometa*. Acesta a fost întocmit de câteva înalte personalități militare și civile din Franța (generali de aviație și de la alte arme, inspectorul general al Jandarmeriei etc.). Lucrarea este intitulată *OZN-urile și apărarea — Pentru ce trebuie să ne pregătim*. Ceea ce reține în mod deosebit atenția asupra acestui raport, care a fost înaintat Președintelui Franței și primului ministru, este faptul că toți semnatarii săi declară, fără nici o reținere, că ipoteza extraterestră a OZN-urilor este cea mai plauzibilă. Și dacă este așa, nu putem rămâne indiferenți, trebuie să fim pregătiți pentru orice. Nu în sensul unei posibile agresivități iminente. Dar, atunci când ai de-a face cu necunoscutul, trebuie să-ți cântărești foarte bine posibilitățile, trebuie să poți face față implicațiilor unui astfel de contact. La San Marino l-am cunoscut pe un anume Nick Hoppe, care a fost timp de patru ani responsabilul unei secțiuni însărcinate cu cercetarea fenomenului OZN din cadrul Ministerului Apărării al Marii Britanii. În cadrul Congresului el a prezentat o comunicare, afirmând, printre altele: „Declarațiile repetate cum că acest fenomen nu reprezintă nici o amenințare pentru noi mi se par pripite. Atâtea vreme cât nu cunoști intențiile unui factor necunoscut nu te poți pronunța cu certitudine în legătură cu natura acestor intenții”. Unul dintre capitolele recente mele cărți este

imediat alte persoane care își însușesc elementele respective și susțin că si ele au fost răpite. Dar nu cred că în totalitate sunt simple scorneli. Am avut ocazia să-l cunosc pe unul dintre cei mai renumiți cercetători ai acestui domeniu, prof. John Mack de la Harvard University, un savant în domeniul psihiatriei dincolo de orice dubiu, recent laureat al Premiului Pulitzer. Cercetând peste șaptezeci de cazuri, cu toate mijloacele de care dispune astăzi psihiatria, a ajuns la concluzia că subiecții nu fabulau, că era vorba despre experiențe trăite cu adevărat de aceștia! Similitudinea unor detalii este inexplicabilă, din moment ce subiecții ipoteticilor răpiri aparțineau unor medii extrem de diferite, se situau la distanțe foarte mari unul de altul, nu se cunosteau și nu auziseră unul de experiența celui alt. Tocmai aceste similitudini, care merg uneori până la identitate, demonstrează că s-a petrecut totuși ceva cu acești oameni. Eu sunt încă prudent, poate și pentru faptul că în România nu există deocamdată cazuri pe deplin verificate și accentuate. Nu este vorba de scepticism, ci de prudență.

• Au fost totuși semnalate și în România cazuri de răpiri?

• Da, dar cei care pretind acest fapt, ori nu sunt credibili, ori nu vor să se supună unei cercetări științifice. Dar să ne întoarcem la problema de mai sus: agresori sau binevoitori? Cred că nici în această privință nu putem da un răspuns transant. Se presupune că sunt mai multe rase extraterestre

care ne vizitează simultan. Pe de altă parte s-ar putea ca aceiași extraterestri să se manifeste în anumite momente în chip diferit. La urma urmei, și noi facem experiențe pe animale, fără a intenționa să exterminăm respectivele rase! Scenarii de felul celui din filmul *Ziua Independenței* nu sunt plauzibile. Dacă ar fi existat intenția cuceririi Pământului, ei ar fi dus-o la îndeplinire fără să aștepte să intrăm și noi în posesia unor arme redutabile, cum sunt cele nucleare, sateliții militari etc.

• Acea stranie modificare simultană a codurilor de lansare a rachetelor intercontinentale americane și rusești, poate fi considerată un amestec al „ozenauților” în treburile noastre, ale pământeniilor?

• Desigur! În timpul Războiului Rece se pare că a existat chiar o înțelegere în legătură cu problema OZN-urilor între cele două mari puteri. Înțelegere absolut necesară, pentru că, în mai multe rânduri, a existat pericolul declanșării unui război nuclear din cauza apariției unor OZN-uri, care puteau fi luate drept rachete adverse. Între ruși și americani a fost încheiată o înțelegere privind obligativitatea informării reciproce în legătură cu aceste fenomene.

• Celebru caz „Roswell” dă naștere și astăzi unor aprinse controverse. Care este opinia dumneavoastră în legătură cu acea prăbusire a unei nave extraterestre în S.U.A.? Dacă acest eveniment s-a produs cu adevărat, nu reprezintă el dovada incontestabilă, pipăibilă, a prezentei emisarilor unei alte lumi printre noi?

• În 1997, am scris o carte intitulată *Misterul Roswell după 50 de ani*, deci am studiat în amănunt ceea ce s-a întâmplat în desertul New Mexico, vizionând inclusiv declarațiile date sub jurământ ale martorilor implicați în acest caz. Nu am absolut nici o îndoială că acest eveniment s-a produs, că acele fragmente ale navei au fost găsite și chiar *folosite!* În momentul când am înaintat manuscrisul la tipar, nu știam că în S.U.A., în același an, apăruse cartea colonelului Phillip Corsey, intitulată *După Roswell*. În 1960-1961, acesta fusese șeful diviziei de tehnologie străină de la Pentagon, organism însărcinat cu colectarea informațiilor obținute de agenții secreți americani din toată lumea, informații care se puteau folosi în ameliorarea tehnologiilor militare. Printre altele, el afirmă că superiorul său direct i-a înmănat într-o zi un set de fragmente recuperate de lângă Roswell, ordonându-i: „Te vei duce cu ele la cele mai importante companii americane, le vei da și le vei spune să le folosească, fără a menționa proveniența lor”. El s-a conformat și iată că, după câțiva ani, a apărut materialul supra-rezistent cheflan, din care se confecționează vestele antiglonț, s-au perfecționat tehnologiile *Stealth* în aviația militară etc. (Maiorul care a colectat acele fragmente la ferma de lângă Roswell declara că a observat o proprietate neobișnuită a unora dintre ele: deși păreau a fi metale extrem de dure, cu profile complicate, dacă le strângeai în pumn se deformau, dar își recăpătau forma inițială imediat ce deschideai pumnul). Pe baza retroingineriei, s-au realizat numeroase produse, în cele mai diverse domenii.

• Dar cum a fost posibil ca, din 1947 și până încoace, spre mijlocul anilor '90, numeroși martori ai evenimentului, localnicii, militarii care au încărcat resturile navei în avioanele U.S. Air Force, să păstreze cu atâta strictețe secretul?

• Sunt numeroși martori care au declarat deja, sub prestare de jurământ, că au fost supuși la presiuni extraordinare din partea autorităților militare, pentru a păstra tăcerea. Nepoata șerifului din Roswell a declarat recent că bunica sa a întrebat-o într-o zi: „Tu crezi în extraterestri?” „Da, cred, dar de ce mă întrebi?” „Pentru că la Roswell, în 1947, s-a întâmplat cam așa: după ce bunicul tău a înștiințat baza militară aeriană din apropiere despre nava prăbusită, au venit unii de la Poliția Militară și ne-au avertizat că dacă vorbim despre ceea ce s-a întâmplat, va fi omorâtă întreaga familie!” Ei bine, să faci o asemenea declarație canalului de televiziune *Discovery*, fără să fii silit și fără să câștigi nimic, sau aproape nimic, iată încă un element care îmi întărește convingerea că acest caz a fost real. Despre acea autopsie celebră făcută, chipurile, unor extraterestri, acela este un cu totul alt caz, petrecut tot în New Mexico, la Corona, la 150 de mile de Roswell, cu aproximativ două săptămâni înainte. Am văzut filmul original al autopsiei, am stat de vorbă cu oameni care au cercetat toate elementele acestei probleme, dar nu pot decât să contest categoric realitatea peliculei. De ce, după atâția ani, încă nu s-a ivit nimeni care să spună: „Da, eu am participat la realizarea acestui film!”? Cred că în această poveste avem de-a face cu un fals evident.

• Ar fi încă foarte multe altele de discutat, dar o vom face pe larg, într-unul din numerele noastre viitoare. Vă mulțumim!

interviu realizat de
**SORIN ROȘCA ȘI
IULIA PANĂ**

SF-UL RĂU

Voi încerca să amintesc câteva dintre concluziile ce rezultă din literatură și câteva dintre concluziile ce rezultă din lectura SF-ului. În „Regele Lear”, Wilson Knight spune că tema este judecata. Cât de bine a împărțit Lear regatul în trei părți perfect cumpănite pentru fiecare dintre fetele lui! Noi vom observa, tot de la bun început, că această judecată conține un viciu de fond: cumpănește bine aritmetic, dar nu și din punct de vedere istoric. Judecata mentală a regelui, fiind el rege, se aplică juridic în realitate fără întârziere. (Căci ce e judecata? Făcătatea mentală de a cumpăni, pe de o parte, și proces juridic pe de alta). Dreapta judecată aritmetică, dar proasta judecată istorică, va fi executată: regatul va fi fărâmlat. Intervine însă, imediat, o altă fațetă a judecății, aceea față de Cordelia, cea mai iubită fiică a regelui. Capriciosul monarh o repudiază (și fiind el monarh, judecata sa devine lege), ceea ce pune problema următoare, mai imediată decât proasta judecată istorică: judecata morală. Deci, spune Shakespeare, judecata mentală și executarea ei se repercutează în istorie și etică. Istoria va suferi (o dată cu oamenii ce sunt cuprinși în ea), de pe urma dreptății și nedreptății, care sunt urmări ale judecății mentale corecte sau gresite aplicate juridic. Shakespeare glosează și asupra a ceea ce alterează funcția judecății: răsfațul ce îl face capricios pe monarh și jocul aparentelor. Ca într-un scenariu de basm („Sarea în bucate”), regele nu face față aparentelor. Personajul excentric în „Regele Lear” este Cordelia. Ea putea să rămână liniștită în Franta. În acest caz însă, problema etică a judecății nu mai avea suport. Pur și simplu am fi presupus că Lear a avut dreptate să-și dezmostenească fiica și să o izgonească. Am fi putut spune despre el că a făcut doar o proastă judecată istorică, dar o bună judecată morală. Cordelia e asasinată. Moare deoarece îi iubea pe Lear (altminteri nu s-ar fi întors în regat), iar acesta nu a pătruns adevărul. Am putea spune o parabolă de aici: proasta judecată morală îi ucide pe cei ce ne iubesc, dar nu asta e important acum. În absolut, proasta judecată morală dă măsura drumului fără întoarcere. Proasta judecată istorică, ce se răsfrânge în plan social, mai e de îndreptat (după suferință, haos și servitute). Proasta judecată morală, ce se răsfrânge individual, nu are îndreptare. Structura tragediei „Regele Lear” e perfectă, din orice unghi am privi-o și posedă un continut „filosofic” concentrat asemănător celui al istoriei. E de asemenea o realizare artistică și estetică fără cusur. Pe seama celor două proaste judecăți inițiale, cea istorică și cea morală, se dezvoltă, ca dintr-o profetie, structura unei tragedii „cosmice”. Cosmosul (= ordine) este dezagregat și se prăbușește. Deconstrucția acestuia are ca polaritate perfectă construcție structurală a piesei ... Multe alte concluzii mai pot reieși, dacă migălim la înțelesurile piesei: privind arta, privind istoria, privind morala, privind locul omului în univers etc. În general, din literatura SF, concluziile ce reies sunt de cele mai multe ori minore. Maximum spre care poate tinde, este rezumat de Adrian Otoi: „... literatura SF s-ar cuveni să fie una filozofică – meditație asupra timpului, asupra iluziilor progresului științific, asupra solidarității în fața masinismului, asupra rezistenței la uniformizare și dezumanizare”. Problema cu adevărat e că SF-ul deși, uneori, pune probleme etice, iar altelei reușește să atingă teritoriul metafizicii, nu are consecințe nici în etică, nici în metafizică, iar în estetică nici nu mai vorbim. Motivul îl reprezintă nu atât problemele pe care le abordează, cât mai ales perspectiva din care o face. Problemele pe care le abordează sunt unele „urbane”, probleme ale civilizației contemporane autorului de SF, venite pe cale pozitivistă. SF-ul pune problema morală, dar numai într-un sistem de referință redus: Mary Shelley inaugurează genul horror cu „Frankenstein”, și o temă morală se naste de aici, echivalentul unei discuții de astăzi despre clonare, să zicem. Responsabilitatea morală a științei este pusă în discuție. Din toate romanele SF cu această tentă, nu se poate însă ajunge la o asertiune surprinzătoare și tulburătoare ca aceea din „Regele Lear”, cum că gresita judecată morală este irecuperabilă, duce la moartea celor ce ne iubesc. Din acest punct de vedere, literatura SF nu trece de calitatea unor întâlniri colocviale, în care se discută indulgent consecințele realizărilor științifice și tehnologice. Fapt util acest colocviu, putând avea consecințe practice în plan politic și social, dar reprezentând un sens minor în ce privește antropologia. Însă, e bine să fie amintit faptul că fata literaturii SF rezultă dintr-o serie de tendințe a ceea ce sfârșit vor să fie ea. Poe (dacă ar fi să fixăm începuturile SF-ului aici), vrea o literatură senzațională, vânzând drept autentică povestea omuleților de pe lună, spionați cu o lunetă (dacă îmi aduc bine aminte și nu ironizez cumva, involuntar, povestea). Alții vor ca SF-ul să fie o literatură avertisment. Alții să anticipeze dezvoltările științei sau dezvoltarea spirituală a omenirii. Alții, să fie o literatură pur speculativă imaginativ. Sunt și dintre cei care îi pretind SF-ului semnificatii. Câtiva vor ca SF-ul să fie un basm „modern”. Și SF-ul face slalom printre toate aceste tendințe (din păcate nu am la îndemână o lucrare care să trateze SF-ul din acest punct de vedere), majoritatea lor fiind un soi de subspecii ale publicisticii. Senzaționala poveste a omuleților din lună era proiectată să fie publicată într-un ziar. Și, în general, SF-ul a fost erou al foiletoanelor. A fost mult timp foarte activ în viața cetăților. Faptul că astăzi e mai mult decât oricând fastidios în mare parte, se datorează problematicii abordate de literatura SF, pe care înaintarea civilizației a minat-o. Locul meditației asupra

DAN
PERSA

timpului (ce desuet și plicticos e astăzi un călător în timp!) s-a mutat în laboratoarele de fizică (v. www.time-travel.com sau www.studyoftime.org). Avertismențele le-au luat în seamă ecologiștii. Anticiparea triumfurilor științei a devenit cu totul fără sens: suntem saturați de triumfurile ei în spațiul cotidian, de obiectele electronice care ne înconjoară. Mare parte a substraturilor literaturii SF sunt minate sau de-a dreptul distruse. Încât, din câte cred, SF-ului nu-i rămâne decât o singură șansă: să devină pe deplin literatură.

SF-UL BUN

Nu e însă mai puțin adevărat că, atunci când autorul de SF este în același timp un specialist într-un domeniu al științei, noi, cei fără de știință pozitivistă, descoperim reperele necesare pentru a judeca anumite lucruri ce altfel ne-ar rămâne probabil străine. Hari Seldon din „Fundatia” lui Asimov, calculase, pe temeiul psihoistoriei, evoluția viitoare a omenirii. Rezultatele prevedeau un dezastru și o epocă de barbarie, așa încât Sheldon a luat hotărârea ca la marginile Imperiului, diametral opus, să creeze Fundatia, căci, după calculele psihoistoriei, evoluția previzibilă era că epoca barbariei se va reduce astfel la doar câteva sute de ani, iar imperiul va renaste din propria-i cenușă. Lăsând la o parte faptul că, metaforic, desigur, am asimilat într-o carte imperiile cu lucrarea satanei, psihoistoria nu e nici ea prea măgulitoare pentru oameni. În mod evident, creativitatea lor se reduce la zero, inițiativele individuale se resorb în masa amorfă a înaintării societății și civilizației după traiectoria unei megatendințe previzibile și aproape că neinfluențabile. Omul, practic, în concepția lui Asimov, nu joacă nici un rol, decât pe acela de a fi un soi de furnică (negutător) sau a fi un trufas războinic de care realitatea, odată ce nu poate fi determinată prin acțiunile acestuia, își bate joc. Îl face doar să creadă că ar avea un rol, dar nici el nu e decât tot o furnică. Trebăluiește încoace și încolo, fără ca sensul istoriei să-l ia și pe el în seamă. Dar aceste observații pe care le-am făcut, nu mi-ar fi fost absolutamente deloc la îndemână (sunt total invizibile, pentru că acceptăm mental intriga SF, fără a ne da seama ce se află în spatele ei), dacă nu citeam cartea altui autor de SF, Herbert W. Franke, „Zona zero”. Herbert Franke e de profesie cibernetician și cartea sa a apărut în 1980, deci a fost scrisă pe la sfârșitul anilor '70. Dau un citat frapant: „Un dispozitiv de reglare comandat prin conexiune inversă acționează chiar și împotriva acelor perturbații a căror cauză este necunoscută. Astfel, o organizație poate să rezolve probleme pe care ea însăși nu le cunoaște. În baza acestei proprietăți, prin intermediul dispozitivului de reglare cu conexiune inversă pot fi stăpânite și sisteme extrem de complexe. Un bun exemplu în acest sens este statul: un stat constă din oameni și lucruri. Ei își urmăresc scopul într-un mediu ale cărui modificări sunt determinate în mare măsură de alte state sau de alte activități umane. Omul însuși este un sistem probabilistic de o foarte mare complexitate: acțiunile sale nu sunt predeterminate, mobilitățile sale nu pot fi întrevăzute. În afara de aceasta, oamenii dispun de calități variate, care nu se pretează unei descrieri uniforme. Statul și omul funcționează ca sisteme cuplate antinomic. Nici transformările lumii înconjurătoare, nici ale statelor înseși nu pot fi prevăzute cu certitudine. O astfel de organizație poate fi totuși controlată cu ajutorul unui complicat sistem de circuite de conexiuni inverse”. Herbert Franke e și autorul unui roman „Reteaua gândurilor”, care îl „deconspiră” drept un adept al libertăților individuale, asimilând acțiunile statului cu o operație de lobotomizare a individului: putem privi, metaforic, lobotomizarea și atunci vedem

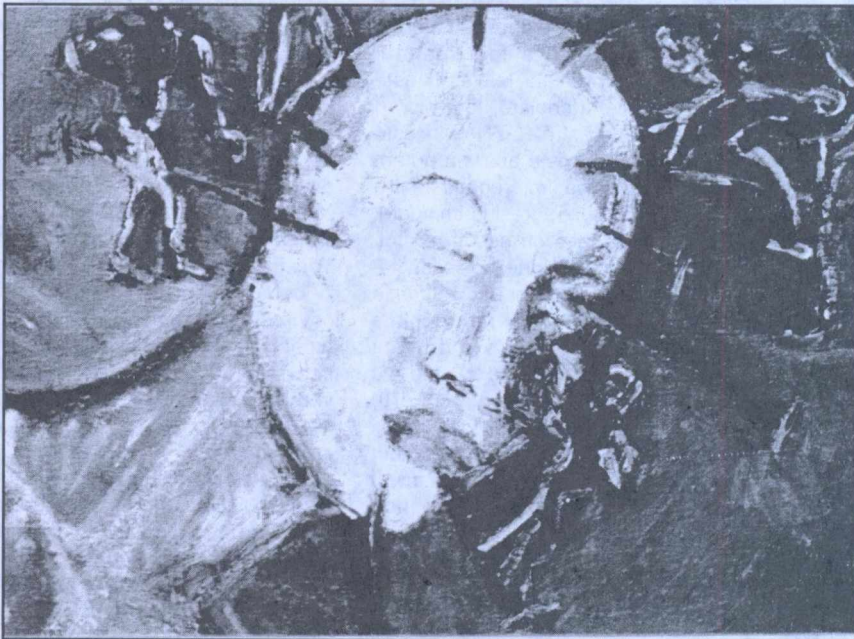
OMUL HEDONIST ȘI
ALTE PARAGRAFE

(fragment dintr-un eseu despre SF)

cum, în interiorul statului, pentru ca acesta să funcționeze ireproșabil, creativitatea individului e oprimată, pentru a-l transforma într-o entitate pur funcțională în interiorul sistemului statal. Iată și psihoistoria, descrisă, ciudat, tot de ciberneticianul Herbert Franke, nu de chimistul Asimov: „Statele sunt sisteme adaptabile. Pentru analizarea comportării lor, teoria reglării pune la dispoziție un instrumentar de procedee cantitative matematico-formale, care permit mai ales funcțiunilor de tranziție, caracterizate prin raporturile dintre mărimea introdusă și mărimea rezultată a verigii unei rețele de reglare, să fie cuprinse în cadrul unui anumit interval de timp. Dacă aceste raporturi sunt cunoscute, atunci stabilitatea unui sistem poate fi descrisă printr-un sistem de ecuații diferențiale”. Asimov a început să scrie ciclul „Fundatiei” pe la începutul anilor '50. El vedea deja societatea omenească drept o alcătuire de tip cibernetic. Mai mult, însăși natura era organizată, în concepția lui Asimov, cibernetic, odată ce lumea oamenilor era inclusă naturii și evoluția ei se supunea naturii. De ce credea oare Asimov aceste lucruri în anii '50, când o metonimie între cibernetică și societate sau civilizație nu era posibilă („Cibernetica...” lui Wiener apăruse, e drept, în 1948, dar nu era asimilată în planul mentalității sociale și de fapt nici premise pentru așa ceva nu ofereau)? Era ori o întuire în baza culturii duble pe care o poseda (ca american evreu), ori, desi nu cred în societăți oculte, cineva i-a sugerat această imagine despre civilizația contemporană, o imagine a ceva ce se afla în curs de înfăptuire. Asimov nu condamnă nici o clipă o asemenea alcătuire, ci o consideră perfect firească. El fie că nu gustase din amarul superorganizării cibernetice a lumii oamenilor, fie – și aceasta cred că e mai degrabă cauza – experiența asupra condiției umane pe care o poseda ca evreu (holocaustul se consumase doar cu un deceniu înainte), îl făcea să dorească sincer o lume mult mai bine ținută sub control, cu un aparat eficient al reglajelor, în care nașterea aberațiilor etnice și rasiale să fie mult diminuată, sau chiar eradicată. Ciudat, privind cu cincizeci de ani în urmă, cărțile lui Asimov, din ciclul „Fundatiei”, par a fi scrise pentru a pregăti mental oamenii pentru globalizare. Căci, spre deosebire de Franke, încă preocupat, la începutul anilor '80, de problema statului, Asimov vedea lucrurile, în anii '50, mult mai în mare, mult mai vast, gândind asupra întregului civilizației umane, nu doar asupra statului. Iată cum, „combinând” doi autori de SF importanți, putem vedea unele lucruri interesante, care altfel, cu siguranță, ne scăpau. Să remarcăm faptul că Asimov nu își propune nici un scop progresiv, dar totuși el rezultă din opera sa. În vreme ce Franke își asumă întru totul calitatea de judecător a celor ce se petrec pe pământ. El își asumă și statutul de om de știință și pe acela de scriitor SF și pe acela de a fi o conștiință a epocii în care trăiește. Problema e că, pur și simplu, metodele totalitare, la care gândea Franke, sunt pe calea definitivei dispariții (mentalitatea e deja alta, chiar și între liderii politici din estul Europei) și opera sa își pierde din actualitate, în vreme ce opera lui Asimov rămâne încă interesantă, ea surprinzând ceva cu mult mai cuprinzător din alcătuirea lumii, ceva spre care ne îndreptăm. Și acum, gândind astfel, adică în termeni pozitivi, despre felul în care arată civilizația astăzi, să facem o paranteză: se va dovedi că lucrurile nu sunt așa roze precum par, însă poate tocmai din motivul că nu știm ce prefaceri vor surveni în viitorul relativ îndepărtat, prefaceri, desigur, la nivelul mentalității omenestii, căci din felul în care e lumea, se naste și viziunea mentală despre ea și din aceasta se trage modul în care trăim: putem ajunge la bunăstare, dar spiritualmente să fim vidați și îngrozitor de nefericiți.

Altfel spus, nu știm dacă „lumea” se îndreaptă spre ceva bun sau nu, însă semnalele date în prezent par să indice oarece nereguli. Fie că le ignorăm sau nu, efectele globalizării sunt o realitate pătrunsă până în lumea a treia. Loc unde se suprapun și multe alte tensiuni locale. Nici România nu e scutită de așa ceva. Părerea mea este că scriitorii sunt un soi de barometre foarte sensibile ale atmosferei civilizației în care trăim. Într-o carte recentă, Octavian Soviany consideră că literatura scrisă în România anilor '90 este apocaliptică. Dar atât modelul existential nihilocentric, cât și teoria „burghezului” („purătorul unui urias gol interior” - Soviany apud Jacques Ellul) pe care se întemeiază simptomatologia apocalipticului, sunt de sorginte occidentală, dovadă că suntem, cu sentimentul că trăim o perioadă apocaliptică, oarecum în urma Occidentului. Deci globalizarea, cel puțin la acest moment, desi pare a ne oferi confortul psihic de care avem nevoie, e totuși generatoare de cosmaruri. Rădem și ne veselim în „cea mai bună dintre lumile posibile” câtă vreme suntem treji, dar când adormim, demonii încep să ne viziteze. Cred că există o explicație foarte simplă a acestui fapt, dacă nu cumva greșesc: globalizarea e gândită pentru a reduce tensiunile interstatale, inter-etnice, inter-rasiale (și alte inter) și probabil că o face (nu discutăm acum perspectivele culturale ale globalizării, care sunt o cu totul altă poveste). Deci, guvernânții lumii sunt preocupati de artizanatul geopolitic și social. Nenorocirea e că, în acest efort, s-a pierdut din vedere o dimensiune esențială a existenței omenestii: cea spirituală, cea religioasă, a mântuirii. Bine, bine, când sunt treaz trăiesc în cea mai bună dintre lumi, dar, când mă culc, umbrele morții fără sansă mă împresoară.

Să privim acum cele două cărți despre care am vorbit dintr-un alt punct de vedere. Preocupat de stat, nu de civilizație, Herbert W. Franke vede nu o Terra cibernetica (european, el nu gândește la nivelul mapamondului), ci vede un oras, un stat complet cibernetizat și, desigur, istoria oferă mentalității sale reflexul de a gândi în termenii conflictelor interstatale (structurile prozei se nasc pe teme culturale: tot ce a cunoscut scriitorul în lumea în care trăiește și în tradițiile etniei). În „Zona Zero”, două civilizații diferite ca de la cer la pământ se întâlnesc. Una este de un nivel tehnologic similar cu al nostru, să zicem că în medie la nivelul anilor '80. Cealaltă este un oras-stat complet cibernetizat. Primii pătrund în orașul-stat, cu gând să-l cerceteze, eventual să-l ia în stăpânire. Însă faptul că nu li se opune nici o rezistență îi deconcentrează. În plus, membrii misiunii sunt luați psihic în stăpânire. Nu acești din urmă aspect e important, ci felul în care arată oamenii orașului-stat. E tulburătoare, în opinia mea, această anticipare făcută de scriitorul german, o anticipare ce, după douăzeci de ani, vedem că e în curs de a se produce, peste cine știe câți alți zeci de ani. În lumea postmodernă în care trăim, oamenii au ajuns să fie aproape cu totul desprinși nu doar de centrul de gravitație divin, ci chiar și de orice miez ideatic, al unor forme ideale. Lumea noastră seamănă din ce în ce mai mult cu o ficțiune în care oamenii se mișcă buf, asemănător cu personajele din „Alice în țara Minunilor”. Activitățile practice mai există doar întrucât nu este totul automatizat și cibernetizat. Dar rețeaua cibernetică (pe vremea lui Franke nu exista Internet) e în curs să împăienjenească mapamondul. Totul pare să fie frumos în lumea aceasta. Un fel de letargie a conștiinței cuprinde oamenii. Războaiele (purate prin mijloace electronice și cibernetice), par conștiinței publice un soi de jocuri pe computer. Oamenii sunt mai mult un soi de „samba no, travajo si”, dar spus întotdeauna pe ritm de samba. Practic, aproape pe nimeni nu mai interesează aproape nimic, afară de jocul său, desprins cu totul de realitate. Aceasta este anticiparea tulburătoare pe care a făcut-o Franke: omul hedonist. Nu izolatul individ narcisic, ci un om desprins cu totul de el însuși, de ceea ce este, de ceea ce îl înconjoară, pentru a-și satisface continuu o plăcere, un fel de orgasm de a fi liber totalmente în mintea lui, ce secretă, cu ajutorul tehnicii, o lume virtuală. Omul hedonist e omul la care creativitatea a devenit secretie continuă ce îi procură mediul în care trăiește, iar mediul acesta e un fel de lichid amniotic în care el „visează”. Nu se poate desprinde de visul său, de creația sa în care trăiește. Nu mai e o făptură în carne și oase. S-a *destruat*. Creația sa e pur bufă: e numai a lui, e numai pentru el, nu are și nu poate avea o valoare dincolo de valoarea personală – de aceea e un om hedonist. Și nașterea acestui homo s-a produs: el există deja între noi, încă într-o fază incipientă, desi destul de desprins de semenii lui și de ceea ce real îl înconjoară, pentru a putea fi considerat prototipul primitiv al omului hedonist. Există între noi, dar și în noi. Herbert Franke, gândind o lume cibernetizată, l-a prevăzut. E uimitor acest fapt, deoarece la sfârșitul anilor '70 nu existau în realitatea cotidiană premisele unui om hedonist, astfel încât, prin observație, el să fie aproximat. Există însă altceva: cibernetica. Iar Herbert Franke nu face decât să-și închipuie cum ar putea fi omul într-o lume cibernetizată (ori, ca să folosim cuvântul la modă azi, informatizată). Și iată-l împușcând doi iepuri (suedezi?)! dintr-o lovitură: civilizația informatizată se va extinde într-un număr de ani, până când va cuprinde întreaga suflare a planetei în ea. Iar omul ... bietul ... omul hedonist, s-a născut, desi nu e deocamdată decât un prototip primitiv. Similar literaturii main-stream, SF-ul explorează însă și el unele zone ale civilizației contemporane.

În ultimii doi ani, „Ex Ponto” a editat trei scrieri ale autorului romanului **Adolescenții de la Brașov**, ajuns, iată, la vârsta senectutii: **Odiseea editării poeziilor lui Eminescu**, 2000, care s-a bucurat de o bună receptare, iar în 2001, **Existente și creații literare**, și **Jurnal intermitent** sau **Jurnal**, cu subtitlul *Intermitent*, așa cum citim pe copertă. Volumul **Existente și creații literare** este o culegere de eseuri despre literatura română și universală, având în comun, după cum mărturiseste scriitorul însuși în *Avertisment*, „câteva idei esențiale: 1) că o mare creație nu poate fi separată de elementele ce-au determinat existența creatorului; 2) biografia unui mare creator este totdeauna în directă dependență de condițiile istorice în care s-a desfășurat existența lui; 3) aceste două idei o avansează pe a treia, anume că marile creații, realizate de personalități cu existențe plenitudinare, au contribuit nu numai la îmbogățirea patrimoniului peren al literaturii universale, dar chiar la dezvoltarea *conștiinței* (s.a.) umane moderne, cu toate implicațiile înregistrate în plan etic, moral, politic, social, estetic etc.” Poți sau nu să fii de acord cu aceste „idei-credință” și, dacă le-am amintit, am făcut-o fiindcă multe dintre ele se regăsesc în **Jurnal**, carte asupra căreia ne vom opri în prezenta cronică.

Într-un articol publicat în *Secolul 20* (nr. 12, 1968) „Aspecte și probleme ale literaturii memorialistice din secolul XX”, Pericle Martinescu face câteva observații interesante, pornind de la bogata sa lectură din scrieri universale cu caracter confesiv; influența hotărâtoare a timpului și mediului asupra experienței personale, includerea memorialisticii în literatura artistică, varietatea formelor confesiunii și „procedeelor” (autobiografii, jurnale intime, memorii, epistole etc.), caracteristice scriitorilor secolului abia încheiat. Acest tip de literatură susține nu atât impunerea unei individualități, ci a conștiinței sale proiectate „pe fundalul istoriei și lumii, al căror protagonist și interpret lucid se simte chemat să fie”. Cititorul **Jurnal**-ului poate confirma existența acestei idei în propria confesiune, adică poate să observe în ce măsură lectura a influențat memoriile.

Jurnalul este structurat pe trei segmente: cel din perioada 1945-1947, un intermezzo 2000 și etapa 1964-1984. Anul 1984 încheie acest **Jurnal** intermitent, acest „jurnal intim” din mai multe motive care exprimă psihologia autorului său, determinată de conjunctura timpului (de menționat că un eveniment propriu-zis nu este consemnat pentru acest an cu titlu celebru de roman politic — George Orwell — 1984). „Întâi — spune el — că nu mai simt plăcerea (sau necesitatea) de altădată de a le face. În al doilea rând, viața mea intimă nu mai prezintă destul interes să fie consemnată pe hârtie. În al treilea rând, asemenea însemnări mi se par absolut inutile și fără vreo perspectivă de a prezenta vreodată interes sau de a fi citite cândva de cineva. În fine — și poate principalul motiv — situația este de așa natură încât, pentru *securitatea personală* (s.a.) a anilor ce mi-au mai rămas de trăit, nu pot așterne pe hârtie tot ceea ce gândesc, simt, sufăr și observ în jurul meu”. Motivația este interesantă și impune, în relație cu însemnările făcute de-a lungul timpului, câteva concluzii. Cea dintâi pe care o evidentăm ține de securitatea personală a scriitorului. Este de remarcat că sentimentul de teamă apare din deceniul al șaselea, când sistemul comunist se consolidase și își continua cu tenacitate politica de eliminare a adversarilor politici. Amintim că însemnările făcute între 1948-1954 au fost publicate în volumul **7 ani cât 70** (Ed. „Vitruviu”, 1997). Urmează o sincopă de un deceniu, până în 1964, când nu s-a mai consemnat nimic. Cu o dezarmantă sinceritate, ni se arată cauza acestei întreruperi: „... teama, frica ce mă cuprindea când îmi aminteam ce notasem în «jurnalul» abandonat sau ceea ce puteam nota într-unul nou.” Această Frică, notată cu majusculă, îl determină să păstreze o tăcere absolută și tonul vehement al consemnărilor acelor ani nu-l vom mai întâlni, decât rareori, prin aluzii, după reluarea jurnalului. O altă concluzie ce trebuie pusă în valoare ține de dependența vieții particulare de aceea socială. Nemaifiind implicat în tumultul existenței sociale, viața personală a scriitorului ce intrase în al optulea deceniu nu mai prezintă interes — după cum mărturiseste — pentru ceilalți. Se desprinde de aici un soi de scepticism detectabil pe parcursul consemnărilor, uneori cu cruzime. Sentimentul ratării pare să se datoreze „handicapului” fizic care i-a obținut calea spre afirmarea pe plan social: „Sufletește și intelectual m-am considerat totdeauna printre primii — adesea am și figurat ca atare — dar în societate am rămas mereu în coadă”. Nota de frustrare este evidentă: „Dacă să fi avut o statură normală — ca să nu vorbesc de statura celor din familia mea — as fi obținut pozițiile cele mai înalte în societate.” Dar scepticismul atinge cote ce depășesc pe cele menționate mai sus, generate fiind de starea generală a societății, a inutilității unor eforturi intelectuale. Încheind anul 1983 cu munca la „Edițiile Eminescu”, constată că nu valoarea unei lucrări dictează editurii, ci oportunitatea, înainte de toate de ordin politic. Dacă, totuși, scrie, o face dintr-un fel de *viciu* al scrisului, care l-ar justifica „lenea” de a nu scrie literatură propriu-zisă. Acesta pare un alt moment de criză privind, pe de o parte, inutilitatea tinerei jurnalului, pe de alta, eliminarea speciei din zona literaturii, ceea ce înseamnă o contrazicere cu părerile

anterioare. Faptul trebuie însă pus pe seama opresiunii vremii. Sentimentul grav al actului literar pare dinamitat de perspectiva deriziunii practicate „pe scară mare de generațiile tinere, astfel că noi, oamenii «serioși», nu mai avem ce face pe această planetă.” Observația ține, cred, de o stare de oboseală psihică, nu de o respingere a acestui fel de literatură, Pericle Martinescu dovedindu-se un om cu lecturi bogate și gust ales în interpretare. Anumite nesincronizări vin și din schimbarea gustului estetic, dar, vreau să cred, mai mult sunt simulate de o ușoară cochetărie a vârstei.

Finalitatea jurnalului nu este doar acela de a transpune, numai pentru tine, impresiile despre o anumită epocă, oameni, mentalități etc. în scopul de a te despovăra sau, poate, de a-ți urmări tu însuși evoluția în timp. Autorul de jurnal, mărturisit ori nu, se

infatuare a prozatorului, de omisiuni nepermise. „Mai grav — îl acuză autorul **Jurnalul**-ului — e că falsifică istoria și emite multe neadevăruri”. Sever este și față de **Memoriile** lui Iorgu Iordan, sancționat pentru aceeași lipsă de autenticitate, de escamotare a adevărului, de lipsă de gust, de „snobism intelectual”. Având în vedere că volumul al doilea, la care se face trimiterea, tratează perioada 1920-1944, deosebit de interesantă în sine, dezamăgirea pricinuită de atâtea defecte este cu atât mai profundă, căci „raportul unui belfer” narează „cum a ajuns la catedră și se răfuiește cu foștii colaboratori (dintre care prea puțini mai sunt în viață), înfloritură de rigoare, «retusuri» la persoana proprie, trecerea sub tăcere a faptelor care nu-i convin, îngrosarea celor care sună bine azi, evitarea de a da numele persoanelor despre care vorbește, dar citarea cu ostentație a celor care se află azi la «putere»,

NICOLAE
ROTUND

JURNAL INTERMITENT

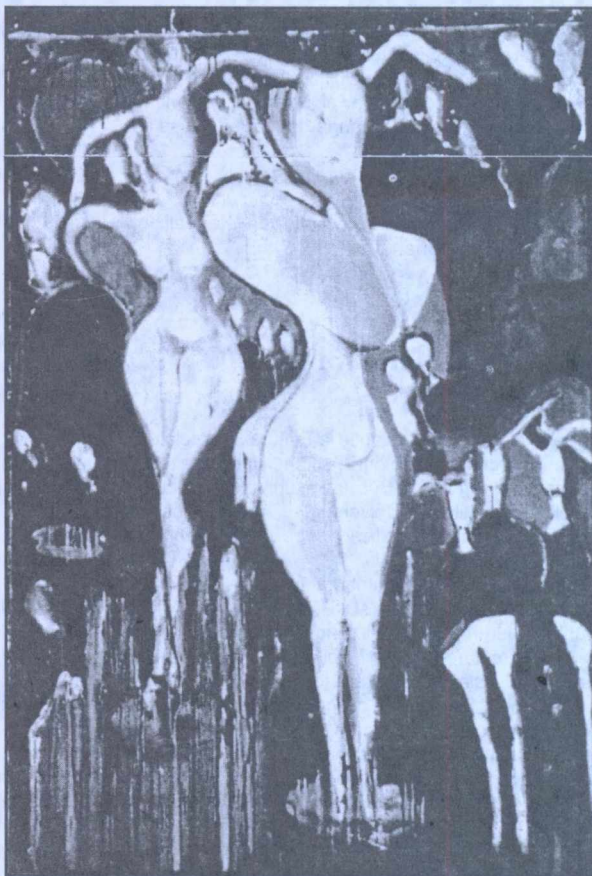
de PERICLE MARTINESCU

gândește și la modul în care apare în fața cititorilor săi, la imaginea pe care și-o construiește sie însuși. În secret, el speră să fie citit. Dacă nu se întâmplă aceasta, dacă însemnările nu văd lumina tiparului, probabil că paginile rămân o simplă supapă a unor stări ebullitive. Să fii citit înseamnă să-ți materializezi visul de a-ți transmite opiniile. Dacă șansa ți se refuză, inutilitatea actului se impune aproape de la sine. Este un motiv, acesta al probabilei nepublicări, de renunțare la jurnal, pe care Pericle Martinescu îl invocă. Vine el în contradicție cu autenticitatea de care s-a făcut caz, (și încă se face, pe bună dreptate), când este vorba de literatură memorialistică? Întrebarea nu se vrea deloc retorică, dacă avem în vedere cele spuse puțin mai sus, ci de a risipi confuzia posibilă dictată de dorința de a fi cunoscut (citit) și necesitatea de a fi sincer cu tine. Desi tangente uneori, cele două nu se identifică, nici nu se influențează în așa măsură ca să deformeze adevărul. Fiindcă în accepția acestui **Jurnal** intermitent al autorului, autenticitate înseamnă sinceritate, transpunerea adevărului așa cum îl percepe. Aceasta nu exclude anumite procedee de tehnică ce vin în sprijinul sentimentului de trăire a autenticității (am în vedere, înainte de toate, destructurarea care nu dorește propunerea realității, ci expunerea ei). Pentru scriitorul nostru, problema autenticității unui jurnal este fundamentală. Citind al doilea volum din **Fragments d'un journal** (Gallimard, 1981) de Mircea Eliade, care cuprinde anii 1970-1978, el este puternic decepționat, căci îl consideră „un jurnal banal, fără viață, fără mari vibrații, fără experiențele dramatice sau dinamice descrise în primul volum, și mai ales fără *autenticitatea* (s.a.) pe care o așteptam de la un «jurnal» și îndeosebi de la Mircea Eliade.” Absența autenticității e datorată, în opinia sa, mai multor cauze: lipsa dinamismului în trăirea sentimentelor și selectarea unor fragmente, fapt ce elimină spontaneitatea, senzația trăirii adevărate. Selectia e făcută în raport de interesele „profesionale, științifice sau familiale”. Să înțelegem de aici că îngustarea unghiului de cuprindere determină o scădere sensibilă a interesului față de jurnal. E un punct de vedere la care poți sau nu să aderi. După felul în care el înțelege rolul unei astfel de scrieri, are dreptate. Dacă, însă, suntem atenți la sensul conferit de Mircea Eliade, confruntarea sacrului cu profanul, aici, savantul și-a parcurs drumul așa cum și-a propus. Chiar dacă i se recunosc anumite calități, înregistrăm o anume animozitate în receptare. Cităm numai această scurtă observație: „Și apoi, e ușor să faci considerații asupra anumitor stări (tragice), când te afli la opt mii de kilometri de locul unde se produc ele!”

Grija pentru autenticitate este o stare obsesivă. La sfârșitul lui 1975, gândește la un jurnal de creație, la transformarea lui într-o narațiune epică întinsă, într-un roman, idee abandonată rapid — deși ușor de concretizat — fiindcă preferă ca scrierea să rămână „un document autentic și profund sincer.” „Literaturizarea” subminează autenticitatea. E necesar ca miile de pagini de jurnal să fie păstrate așa cum au fost scrise, în febricitatea momentului respectiv.

Fie că se numesc „jurnale”, „amintiri” ori „autobiografii”, literatura memorialistică trebuie să respecte adevărul, să fie sinceră. Câteva dintre astfel de scrieri ce s-au remarcat prin trucaje sunt sever comentate. Neînduplecat este față de **Viața ca o pradă** a lui Marin Preda, carte acuzată de falsitate și

considerarea de pe pozitii „de sus” a unora cărora altădată le datora mult...”. Ironia din alte fragmente devine aici vitriol curat, în numele acelei lipse de autenticitate. Scurtul discurs antiordanian este bine ordonat, căci, după un început pus sub semnul mirării, finalul este sarcastic. De-a dreptul vehement este în prezentarea **Jurnalului politic** al Marthei Bibescu, a cărui lectură l-a decepționat. După câteva judecăți nefavorabile, concluzia este una șocantă: „Fără să o spună vreodată, dar trădându-se fără să vrea, din «jurnalul» acesta reiese limpede că Martha Bibescu juca rolul unui pion avansat pe esichierul spionajului politic și diplomatic.” Pentru a fi mai convingător în atitudinea vădit răuvoitoare, rememorează un

moment dintr-o conferință de presă unde participase și printesa, „o femeie mărunțică, bătrânică, insignifiantă”, suficient pentru a face o părere. Acestei întâmplări îi urmează relectura cărții **Au bal avec Marcel Proust** semnată „Princesse Bibesco”. Morala comentatorului: „scriitoarea” a murit o dată cu persoana care purta titlul.”

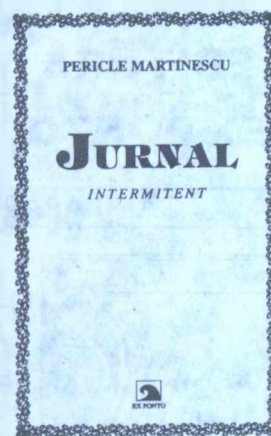
Dacă acestea sunt exemple ale genului memorialistic amendate de Pericle Martinescu, uneori până la vituperare, altele sunt considerate „adevărâte”, „valoroase prin autenticitate”. Avem în vedere **Jurnalul meu** de C.A. Rosetti, **Jurnal** de Iacob Negruzzi, **Jurnal** de Gala Galaction și **Un dramaturg își aminteste** de Mircea Ștefănescu, carte „magistrală” și încă vreo câteva, dar foarte puține, celelalte sunt colecții de banalități, care nu profilează oameni, ci niște marionete angrenate în marelui spectacol al vieții, în general. Referirea are în vedere jurnalele scrise în românește și publicate la noi, nu și pe cele apărute în străinătate, cum sunt jurnalul lui Mircea Eliade (I) sau cel al lui Eugen Ionescu, „opere ce vor dura mai mult decât celelalte scrieri ale lor”. Concluzia e oarecum bizară, neașteptată, dar vine în explicarea creditului aproape nelimitat ce-l dă literaturii memorialistice de valoare, adică autentice. În sprijinul acestor constatări aduce mărturia lui Argehezi, poetul

Cuvintelor potrivite explicând „formele” antipatiei pentru memorialistică: „unii autori mint dintr-un interes din afară, alții mint fără să-și dea seama, iar cei mai mulți falsifică întâmplările ca să se ridice pe ei și să se situeze alături de oamenii mari în evenimentele descrise. Întreaga gândire a pamfletarului, sintetizată astfel, se regăsește în atitudinea lui Pericle Martinescu.

Comentând pe larg felul în care vede autorul „jurnalul” ca specie a genului memorialistic, adică în spiritul autenticității de tip „material”, de confesiune în afara literaturizării, am avut în vedere părerea nezdrcinată a scriitorului că autenticitatea este axis-ul unui jurnal unde în spiritul teoriei literare „datul de viață trăit de autor” corespunde „actului de identificare a creației artistice”. Există un adevăr general în acest **Jurnal**, există și un adevăr al autorului. Cel dintâi poate fi lesne explicat și înțeles, celălalt ține de perspectiva și temperamentul aceluia ce-și consemnează impresiile. Important este ca ele să nu fie contrafăcute, ceea ce poate fi identificat. Anumite „deziceri” vin dintr-o anume stare umorală, nu din abandonarea principiului. Este senzația pe care o trăiește cititorul.

Poate că acest **Jurnal** intermitent n-ar prezenta atât interes dacă s-ar reduce numai la ce s-a spus până acum. Lectorul caută și altceva, lucruri interesante, fapte necunoscute, felul prezentării lor, imaginea amplă a epocii. Se întâlnesc toate acestea în bună măsură în **Jurnal**, unele fiind de-a dreptul personaje. Un personaj poate fi Jurnalul însuși și am văzut raportul dintre el și scriitor. Nu-l mai discutăm. Un alt personaj este unul în bună relație cu autorul, și anume „bufetul”, nelipsitul, aproape, bufet de la întâlnirile protocolare. În 20 ianuarie 1946, după spectacolul de gală de la Operă cu *Boema*, „s-a trecut la bufet, unde s-a servit din belsug bere”. Acelasi an, în 2 februarie, la A.R.L.U.S.: „Cadru intim cu bufet, fără aglomerație și invitați alesi”, iar pe 20 martie întrevvedere „lamentabilă”, de altfel, cu corespondenții de presă străini, se lasă „cu un bufet destul de bun”. Amator de o masă bună, el își aminteste de întâlnirea din 1981 de la „Capitol”, când „am băut două sticle de vin și am mâncat «salau meuniér» (foarte bun)” sau aniversarea a șapte decenii de viață, de acasă, unde „am mâncat și am băut până la nouă seara” etc. Sunt consemnări ce însuflesc atmosfera, o fac mai omenească. Nu lipsesc nici glumele de tip „bancuri”, prin interpretarea unor inițiale ale unor nume de oameni politici: prim-ministrul Petru Groza era numit și Petru Bumbac, fiindcă a adus în țară, odată cu *groaza*, și bumbac de la ruși, a unor replici mai nevinovate etc. regăsite și-n anii de la sfârșitul deceniului al nouălea, doar cu personaje schimbate. Interesul este conferit și de momentele istorice comentate, nu de puține ori cu sarcasm, cu durere ori consemnate doar, cum este furtunoasa lună noiembrie a lui 1945, vizita lui Tito la București, din decembrie 1947, începută sub semnul unei primiri grandioase, continuate într-un regim de maximă securitate, încheiate noaptea într-un secret absolut. Mizeria materială cotidiană e punctată în mai multe rânduri, în special în preajma sărbătorilor; la „Miorița” din piața Kogălniceanu stă sub ninsoare o oră și jumătate la coadă, ca să cumpere două kilograme de brânză — „Bine că le-am apucat și pe acestea” —, pe 14 iulie 1981 „era cât pe-aci să fiu strivit (pur și simplu: strivit!) de multime la o coadă, unde mă duseseam să apuc și eu două kilograme de zahăr”, în ajunul Paștelui, din 8 mai 1983, „în oras a fost o nebulă! Lumea se înșiruia în cozi nesfârșite, de mii de persoane, pe la ușile marilor magazine (fiindcă cele mici nu aveau nimic), ca să capete o pasăre, un pachet de carne sau o bucată de brânză. Noi n-am putut apuca nimic”. Exemplele pot continua cu tot mai prezenta *coadă*, devenită, în timp, un personaj ubicuu. Sunt mai atent radiografiate câteva personalități ale vieții noastre politice și culturale, dar și din străinătate, ca Malraux și Kazantzakis. Ironic este văzut S.I. Vascu, înaintea vizitei maresalului Tito la București, „cel mai febrilizat dintre toți. După cum se purta ai fi zis că e responsabil de felul cum va decurge toată vizita, așa era de agitat”, Tudor Vianu, singurul profesor care acorda studenților „mult credit”, dar le inspira și un respect deosebit, Eugen Ionesco, Cioculescu, Crohmăniceanu...

Jurnalul reflectă și drama scriitorului înzestrat, dar care nu s-a putut afirma la nivelul sperat și impus de talent, micile bucurii ale vieții, decepțiile suferite, bucuria de a fi avut prieteni de nădejde, frica de a nu fi „demascată” — sentimente ce probează o viață ca într-o oglindă nepătată de timp, neîngălbenită, o viață autentică, marcată de acuratețe. **Jurnalul intermitent** al lui Pericle Martinescu este un univers pe care îl părăsești mai bogat decât la începutul lecturii.

EDITURA
EX PONTO

CĂRȚI APĂRUTE:

Existențe și creații literare
de Pericle Martinescu.Panaite Cerna — 120 de ani
de la naștere.Istoria Dobrogei de Adrian
Rădulescu și Ion Bitoleanu.Viața rurală în Dobrogea
Romană (sec. I-III P. Chr.) de
Maria Bărbulescu.Lectii de utilizare a
calculatorului de la simplu
la complex de Emil Cosma.Sisteme informatice de
gestiune economică
Microsoft Access 2000 de
Eugen Zaharescu.Contabilitatea întreprinderii
de dr. Traian Nicolae.fluturilele cu o
singură aripă

În poezia din acest volum, *Fluturilele cu o singură aripă*, Editura „Timpul”, Resita, 2000, scânteiază jocurile stărnite de o anume organizare arbitrară a textului care îl apropie pe autor de modalitatea de lucru (spunere) a postmoderniștilor. Cartea beneficiază de considerații critice semnate de confrății: Gh. Mocuta, Iulian Boldea, Adrian Alui Gheorghe, Ion Roșioru, Nicolae Coandă și chiar de Ștefan Augustin Doinas care spune: „Transcendentul constituie o obsesie aproape permanentă a lui Costel Stancu. Vecinătatea primejdioasă a realității noastre cu un „dincolo” care respiră totmai prin insertiile ei, provoacă un fel de febră cerească, dacă pot spune așa”. Sigur că se poate spune așa, deoarece poetul Costel Stancu este aici, cum și în precedentele sale cărți, cuceritor prin prospețimea imaginației; metaforele *jupoaie realitatea de piele* cum ar spune Crohmăniceanu. Uneori pare o voce lirică însingurată și elegiacă, o voce de o melancolie blândă, dar eu cred că mai degrabă este în poemele sale o voce care realizează esențe tulburătoare, într-un *discurs* liric cu o forță de sugestie ce articulează și completează textul în sine: „părul meu ocroteste flacăra lumânării / când plouă. / Chiar dacă ploaia / ține loc de acoperiș și ora întârzie / pe furis în ceasul de rouă. / Cobor în fântână / cu ochii închiși — ce mister / să fiu mort pe pământ și sufletul / să mă reintregească în cer / acelasi, dar mereu altul. / Cel ce este / împreună cu cel ce nu este / țin pe umerii lor înaltul, / ușor ca piatra, greu ca norul / ce e aici e și pe lumea cealaltă / ca și cum peștii ar înota / într-o apă demult înghețată.” (p. 14).

Sunt depistabile similitudinile de esență tematică dar și stilistică în poezia lui Costel Stancu, cu poezia blagiană, marcând „agresiunea” existenței sub toate formele ei asupra ființei.

Alteori, poetul evoluează spre o latură confesivă, ilustrată la modul simbolic sau metaforic. Însuși titlul acestei cărți e o parabolă născută dintr-o viziune mai gravă asupra vieții — mod de exprimare a unei conștiințe aproape dramatice. Totul consumându-se sub aparenta liniște a *jocului* unde se consumă combustii firești și persuasive: „M-am aplecat — creangă de măr — / să îmi sărutu floarea, apoi să mă nasc / în timp ce, la apus, soarele își ardea, / domol, ultimul vreasc / mă apropiam de el, cu sfială / să încălesc ceea ce sub pământ se răcea / era duminică. / Bătea clopotul / să reintregească inima mea / cobora un inger din cer / ce mister / e în cele ce mor și se nasc deopotrivă / și, Doamne, câtă mirare / să adorm pe gura ta - creangă de măr — / și să mă trezesc răsuflare.” (p. 25).

O viziune proprie, către latura meditativă, confesiv-reflexivă — trăsături regăsite în teme actuale și teme eterne totodată, aspirații spre *lumi paralele* realizate într-o poetică modernă.

VICTOR STEROM

între absurd și fantastic

Semnălam recenta apariție la Editura „Paralela 45”, în colecția „Deschideri”, a unei incitante cărți, semnată de Marina Cap Bun, lector universitar doctor la Facultatea de Litere a Universității „Ovidius”. Volumul se intitulează în chip semnificativ: *Între absurd și fantastic. Incursiuni în apele mirajului*.

După cum explică autoarea însăși în *Argument*, cartea cuprinde câteva „studii, eseuri și conferințe grupate în jurul celor doi poli conceptuali indicați în titlu”. De fapt, cercetarea fantasticului constituie o mai veche și nobilă obsesie a universității tomitane, căci, în cartea sa de debut, *Oglinda din oglindă*, ea analiza treptele fantasticului caragialian, care se opune mimeticului, străvechiului „mimesis” aristotelic.

Autoarea definește, la început, din punct de vedere etimologic, conceptul de *fantastic*, apelând la greaca veche și la latină, urmărind accepția termenului și a familiei lexicale respective la Platon, Aristotel, Seneca, Retorul, Petronius, Plinius, Aurelius Augustinus. Se poate observa faptul că, în aproape toate limbile moderne, termenul și-a păstrat forma greco-latină originară, înregistrându-se doar mici deosebiri de ordin fonetic. Marina Cap-Bun dezbate, în continuare, locul fantasticului în poezie, în concepția estetică a Antichității. Este vorba, de fapt, de repudierea, de izgonirea acestuia din Cetatea literelor. Se știe că întreaga gândire estetică europeană a fost dominată mult timp de *mimesis*-ul aristotelic. Un corespondent al acestuia apare, la romani, în vestita *Ars poetica* horatiană. Elementele fantastice și cele absurde din creația artistică erau considerate irrationale, stârnind râsul lectorului, receptorului.

Marina Cap-Bun este preocupată de încadrarea teoretică a literaturii și artei fantastice, întrebându-se: „Este fantasticul un gen literar autonom sau doar o formă particulară de manifestare a epicului?” Ea prezintă stadiul cercetării în acest domeniu, vorbind de *arhitectură*, de *fantasticul romantic* și de *fantasticul postmodern*.

În continuare, exegeta analizează începuturile fantasticului în literatura română, oprindu-se la vestita proză *Sărmanul Dionis* al lui Mihai Eminescu și la fragmentul-cheie: „În fapt lumea-i visul sufletului nostru. Nu există nici timp, nici spațiu — ele sunt numai în sufletul nostru”. De fapt, aici apare vestitul motiv literar-filosofic al lumii și al vieții ca vis, prezent și în drama filosofică a lui Calderon de la Barca *La vida es sueño*. Pindar spunea, acum mai bine de două milenii și

jumătate, că „omul este visul unei umbre” (Skias onar anthropos). Oniricul este prezent — după cum se știe — în întreaga poezie eminesciană.

În *Omul-pasăre*, Marina Cap-Bun prezintă unele aspecte ale fantasticului în proza lui Alexandru Macedonski, făcând trimiteri și la universul halucinant al *Păsărilor* lui Hitchcock.

O atenție deosebită i se acordă și în acest volum, lui Caragiale, analizându-se scrierea sa *Cănuță om sucit* și stabilindu-se unele paralelisme cu proza lui Edgar Poe, dar făcându-se o foarte scurtă trimitere și la Dickens. Viața lui Cănuță pare a sta sub semnul unui nefast, inexorabil *fatum*, sub semnul suferinței, căci el „s-a născut exclusiv pentru a pătimi, pentru a experimenta răutatea lumii” — după cum remarcă autoarea. Marina Cap-Bun stabilește unele corespondențe între *suceala*, inadaptabilitatea lui Cănuță și nonconformismul lui Béranger, din *Rinocerii* lui Eugen Ionescu. Este analizată și povestea *Abu-Hasan*, fiind pusă sub semnul pseudo-fantasticului.

O secțiune aparte este consacrată, în acest volum, lui Eugen Ionescu, stabilindu-se „rădăcinile sale românești”, ce datorează dramaturgului francez lui Caragiale și lui Urmuz. Autoarea menționează câteva puncte comune între opera caragialiană și cea ionesciană, printre care: obsesia politicului, expunerea banalităților cotidiene, criza internă a sistemului lingvistic, folosirea paradoxului. Dar exegeta surprinde și „momentul rupturii de model”, în care Ionescu demarează ferm spre zona „absurdului”, spre „antiteatrul”. Autoarea stabilește și un alt punct de plecare al teatrului lui Eugen Ionescu: opera lui Franz Kafka, în special vestita sa *Metamorfază*.

Salutând apariția cărții Marinei Cap-Bun, *Între absurd și fantastic*, as vrea să închei cu celebrele cuvinte ale apologetului creștinismului, Tertullianus: *Credo, quia absurdum* (Cred, pentru că e absurd).

STEFAN CUCU

Romulus Guga — spirit
al amplitudinii

Într-o intervenție din *România literară* (nr. 51 / octombrie 1980), scriitorul Romulus Guga sesiza — pe bună dreptate — „lipsa monografiilor despre scriitorii contemporani”. De atunci, la acest *capitol* nu stăm nici mai bine nici mai rău. Cartea lui Cornel Munteanu (*Romulus Guga — polifonia unei voci*, Editura „Tipomur”, Tg. Mures, 1998) se vrea nu numai un omagiu adus unui scriitor total (căci Guga a scris poezie, dar și proză și teatru), ci și o încercare declarată de a diminua măcar această carență a criticii actuale. Întreprinderea lui nu e singulară: anul acesta, a publicat la Editura „Dacia” din Cluj-Napoca un studiu monografic despre opera altui scriitor contemporan — Laurențiu Fulga.

Înainte de a ne exprima opinia despre monografia dedicată operei lui R. Guga, pentru că avem în față și cealaltă monografie (despre care am semnalat în revista *Steaua*), se cuvine să spunem câte ceva despre *metoda de lucru* a criticului. Și într-un caz și în celălalt, analiza și sinteza urmează un plan riguros: de la debutul revuistic, se merge la cele editoriale, apoi urmărirea evoluției fiecărui scriitor, compartimentată pe *sectoare* — poezia (Guga), romane și piese de teatru (Guga și Fulga). La sfârșitul fiecărei cărți, găsim o selecție a unor texte din opera celor doi scriitori, ce relevă propensiunea celor doi condeieri spre aforistică și gustul reflecției.

În cartea de care ne ocupăm acum, opera lui Guga e comentată pe trei paliere: I. *Itinerar liric*; II. *Vocația epicului*; III. *Relansarea dramaticului*.

Lirica lui Guga e urmărită mai întâi sub aspectul debutului revuistic, precizându-se că de la publicarea primei poezii (*Strungarul*) în *Tribuna* (1958), până la debutul în *Steaua* (1959), „se simte o renunțare subtilă afișată la eticheta festivistă” specifică proletcultismului acelor vremuri. De altfel, poetul va recunoaște doar debutul în revista *Steaua*, criticul evidențiind prin ce se particularizează aceste poezii: „... lirica meditativă, cu inflexiuni elegiace, din poeziile de la *Steaua*, rămâne reprezentativă pentru debutul său publicistic.” (p. 11).

Chiar dacă sunt analizate separat (cum era și firesc), cele două volume de versuri — *Bărți părăsite* (1968) și *Totem* (1970) — apar în atenția monografistului din perspectiva tematicii și a motivelor comune (erosul, moartea, timpul, poezia elementelor), subliniindu-se reușitele estetice ale celui de-al doilea volum față de primul: „... poetul vine din volumul de debut, în special, în lirica de meditație, îmbogățind-o cu deschideri spre o poezie erotică și mitologică” (p. 18); „Erosul (...) prezent în *Bărți părăsite* doar cu funcție complementară, susținând scheletul meditațiilor poetului (...), se dezvoltă în noul volum la scara sentimentului general-uman” (p. 12); „Palid abordată la debut, poezia mitologică se situează la pragul dintre parabolă și «variațiune» lirică”.

De menționat că la apariție, nici unul din aceste volume nu s-a bucurat de o apreciere prea entuziastă din partea criticii, mai mult chiar, al doilea volum de versuri a fost pe nedrept trecut într-un con de penumbră, — remarcă monografistul — datorită faptului că în același an — 1970 — Guga debutează ca prozator, cu *Nebunul și floarea*, volum ce îi va aduce Premiul Uniunii Scriitorilor.

Să mai reținem două aspecte surprinse tangential în această secțiune de către Cornel Munteanu: deși se aduce în discuție *lirica peisagistă*, detectabilă în volumul *Totem*, nu se exemplifică; și nici când se vorbește despre „spaima atrăgătoare de cuvinte”, criticul multumindu-se doar să conchidă că ar fi vorba de „o acută senzație a claustrării în spațiul slovei scrise.” Faptul că amintește, în acest context, de gorunul blagian, din poezia cu același nume, nu convinge, căci metafora simbol ține de

altă perspectivă a eului poetic.

În capitolul al II-lea al cărții în discuție — *Vocația epicului* — sunt disecate cele cinci romane ale lui Guga. În ordinea apariției editoriale, sunt comentate:

— *Nebunul și floarea*. Tematica acestui roman e sesizată pornind de la confesiunea scriitorului publicată în *Convorbiri literare* (nr. 12 / 1973). Disociindu-se de opțiunile celorlalți critici, C. Munteanu motivează de ce se poate vorbi aici de *poema vieții*. „Prezența ordonatoare a eului narator-martor, destăinuirea lumii prin vocea auctorială a celui venit, ca și surprinzătoarele reverii (...) sunt atributele unui *lirism al măștilor*” (p. 45);

— *Viața postmortem*. După ce remarcă prin ce se diferențiază această scriere de cea precedentă, se vorbește de tehnica preferată de autor, aceea a „intersecțiilor planurilor narative și temporale, până la întâlnirea lor într-un *punct zero*...” (p. 48). Ceva mai încolo se explică în ce constă acest *punct zero al scriiturii* — cum ar spune Barthes (citată la bibliografie): „Dublarea eu-tu (...) parcurge traiectoria dinspre prezentul instantei narative spre trecutul rememorat, până la revenirea în poziția inițială, dar cu un nou statut ontologic” (p. 49);

— *Sărbători fericite*. În această creație, sunt identificate *accente lirice, intarsiile fantastice*, argumentându-se de ce „îmbrățișează mai degrabă formula romanului politic realist.”

— *Paradisul pentru o mie de ani* a avut parte, la apariție, de o atitudine reținută din partea criticii. Cartea are puncte comune cu *Nebunul și floarea* și *Viața postmortem*, în sensul că uzitează de *tehnica introspecției*, dar „adânceste relația individ-putere într-un *roman de personaje*”. (p. 63). Critica de întâmpinare a vorbit de fantasticul detectabil în proza lui Guga. Chiar și monografistul nostru punctează acest aspect. Având în vedere că s-a ocupat și de proza lui Fulga (unde fantasticul e mai pregnant), credem că e nimerit ca să abordeze într-o carte *categoriile fantasticului* în creația celor doi prozatori, mai cu seamă că sunt destule elemente ce-l apropie: visul, interferența planurilor temporal-narative, jocul măștilor, rotația vocilor narative, ca și *trucurile narative*.

— *Romanul hibrid: Adio Arizona*. Acesta e judecat din unghiul „mixturii genurilor și al revalorificării tratamentelor esoterice, tematice, din întregul creației lui Romulus Guga.” (p. 77).

Având în vedere că în cazul fiecărui roman, criticul a amintit și de *trucul narativ* la care a recurs autorul, poate ar fi fost mai convingător să se oprească într-un subcapitol, reliefând impactul acestuia asupra naratiunii.

Pornindu-se de la premisa că „dramaturgia lui Romulus Guga e punctul de convergență al fulgurațiilor lirice și al deschiderilor epice spre parabolă” (p. 89), *teatrul politic* și cel al *evenimentului* sunt prezentate prin prisma creațiilor anterioare (ca element de unitate și continuitate), punctându-se prin ce anume se particularizează cutare sau cutare piesă: „Din romanul *Viața postmortem*, Romulus Guga aduce în piesa *Noaptea cabotinelor* cazul de conștiință al eroului căruia Judecătorul suprem, dublura sa, îi oferă un proces de reordonare a trecutului său pătat. Numai că, dacă în romanul din 1972 Guga opera o disjunctie în sânul aceluiași personaj, în piesă el mută centrul de atenție pe grila unui teatru al familiei, împărțind rolurile pe eroii piesei.” (p. 94).

În cele trei ample secțiuni ale cărții sale, C. Munteanu și-a propus aducerea în prim plan a conștiinței scriitoricești a lui R. Guga — un spirit al amplitudinii din literatura noastră contemporană.

CONST. MIU

arcana

O interogație amplă și deosebit de acută asupra destinului nostru istoric — de altfel nu lipsită de pertinentă și actualitate, în pofida orientării ei spre un trecut deja istoriceste clasat, al unei epoci din care ne face plăcere să credem că am ieșit deja — ne propune, după propria mărturisire prefațată la romanul său *Arcana*, rod al peste douăzeci de ani de recristalizări succesive, dascălul de limba și literatura română și scriitorul Florin Marincea-Crăngeanu: „am trăit și trăiesc cu toată intensitatea pentru afirmarea identității spirituale a neamului meu: cu înălțările și căderile lui”. Pe cât de explicit în cuvântul său înainte (din care am extras citatul de mai sus), zguduitor ca nivel de autenticitate, în care încearcă a da seama nu numai despre cartea în chestiune, despre avatarurile ei și despre teoretizările pe care le-a provocat (în speță conceptul de betaroman), cât și despre întreaga sa existență, ca simplu ins angrenat în lupta pentru supraviețuire, „cu spectaculoase esecuri, cu foarte puține izbânde, cu iremediabile pierderi”, dar care înțelege să-și subordoneze totalitatea eforturilor sale unui ideal alimentat în permanentă de un optimism funciar și peren, pe atât de reținut (însă nu mai puțin autentic) e autorul în cele două volume propriu-zise, intitulate sugestiv *Psalmii lui David*, respectiv *Pildele lui Solomon*, și apărute la Editura „Teleormanul Liber”, în cursul anului 2000. *Arcana*, feminin derivat de autor de la „arcan”, dar în care criticul nu se poate abține să nu intuiească și o etimologie franțuzească, trimițând la înțirările implicite ale cărților de tarot, care și împrumută etajarea semnificativă structurii betaromanului (prefixul „beta” trimițând aici poate și la cel cu care informaticienii își denumesc softurile demonstrativ-experimentale, sau chiar la undele cerebrale omonime care caracterizează activitatea acuzat constient), e un adevărat Macondo, localizat în Câmpia Burnasului, spațiu pe deplin simbolic, urmărit în totalitatea mutațiilor sale istorice din 1943 până în 1989. Această Comedie Umană și isle ale ca modalitate de expresie nu fluxul continuu și monumental al romanului fluvial, ci fragmentarismul unor proze care pot funcționa la fel de bine și autonome, dar care nu-si regăsesc o certă măreție conferită de sobrietatea

realismului lor definitiv decât împreună — formulă experimentată cu succes, de pildă, în *Groapa* lui Eugen Barbu. Autorul nostru o manevrează cu o desăvârșită știință a echilibrului și cu o discretă și tulburătoare sensibilitate, nu străină uneori de ritmurile poeziei, dar care preferă tusele vii și rezezi, notațiile parcimonioase și concise, reținând din scurgerea evenimentială instantaneele cele mai semnificative, fizionomiile cele mai caracteristice. Așa sunt soldatul arcănean înghețat pe frontul din Rusia cu gândul la casa de departe, cu care se deschide primul volum sau seful de magazin alimentar care nu-și pierde câtuși de puțin cumpătul la „derapajul” acela al istoriei, generic numit Revoluție, pregătindu-se să devină, cu sânge rece, unul din proaspeții ei *emanati*, scop pentru care își mobilizează toți angajaii — cu care se încheie volumul al doilea. Din galerie — memorabilă — de portrete, cuprinzând cele mai variate categorii sociale și tipologii umane, caracterizate, de regulă, prin propria lor oralitate, debordantă ca efect artistic, mai putem cita pe acela al lui Vane Harașu, un rănit rus acclimatizat în sat, al lui Dide, un posibil alter-ego în esență marinpredescian al autorului, al lui Lisandru Tarcu, cel care face moarte de om pentru Tudora, aproape ca-n *Ion* al lui Rebreanu, sau al donjuanului de Bărăgan, Suzandru, amintind de prozele umoristice ale lui Ion Băiesu. Toti acești oameni percep istoria la modul cel mai serios, si-și trăiesc cu autenticitate momentele capitale ale vieții, neabdicând, în ciuda meandrelor absurde, nedrepte, pe care istoria a știut să le impună, de la un optimism pe unde va chiar monstros, care reprezintă și mostenirea de suflet al autorului). Florin Marincea-Crângeanu stăpânește toate registrele exprimării artistice, de la ironia fină la lirismul cel mai intens, neîindu-i străine nici achizițiile de ultimă oră ale tehnicilor literare, pe care le îmbogățește, la rândul-i, cu un procedeu care-i este propriu: fiecare poveste realistă, descriptivă, este contrapunctată în cheie gravă, reflexivă, de ultimele alineate, despărțite de restul textului prin artificii tipografici al punctelor, având o polifonie de un tip aparte, un edificiu cu profunzimi de orgă. *Arcana* reprezintă, cu siguranță, o dată în literatura română a sfârșitului de mileniu, marcând o revenire neașteptată, și pe deplin izbită, ca valabilitate, la mijloacele artistice în aparență tradiționale. Cu ce-a doua carte a sa, volumele de versuri *Elegii* din *Arcana*, Florin Marincea-Crângeanu continuă conturarea spațiului său referențial, de astă dată printr-un mecanism de regresie temporală, către acea treaptă originară pe care optimismul său funciar poate reclădi după repere de el știute, situate între nostalgia orchestrată discret ca murmurul și jelană fluierului, a haiducilor din Câmpia Burnasului, al cărei inefabil mai transpare astăzi doar în cântecele teleormănenilor Viorel Vasile sau mai cunoscutului Liviu Vasilică, și vehementa față de istoria prezentă, fizionomia lirică a teritorialității sale afective și arhetipale adunate în numele și ficțiunea *Arcanei*, în urma unei continuități de obsesie întinse de-a lungul unei întregi existente, și care nu poate decât impune. Rezumând, din punct de vedere formal, o întreagă tradiție poetică, adesea cultivând modulările liricii populare și refuzând efectele stilistice facile ale ultimelor mode literare, aceste versuri, împărțite în riguroase cicluri, ce îmbrățișează tematici diverse, de la năvălnicile sentimentului erotic la deschiderile metafizice și chiar la riposta politică mocnită în tonuri haiducești, scriitorul *colindă rotundul Arcanei*, întregind-o.

TEODOR MĂDĂLIN

noi documente despre Eminescu

Criticul și istoricul literar George Muntean face publice, la Editura „Eminescu” (Buc., 2000), o sută de documente noi privitoare la opera și viața poetului nostru național. Editia beneficiază de o consistentă prefață numărând aproape patruzeci de pagini, cărora li se adaugă pertinente subsoluri întregitor-explicative ori plauzibile ipoteze interpretative, nu o dată polemice la modul civilizat, nuanțând anumite aspecte incerte din viața lui Eminescu, legate fie de debutul său poetic, fie de boala, de moartea și de destulul său postum imediat. Memoria prodigioasă a istoricului literar al cărui har de povestitor moldovean, fericit dublat de carisma francmasonului declarat, nu se dezmințe nici cu această carte, care se citește cu sufletul la gură, ca un adevărat roman epistolar polifonic. Aflăm astfel, din ceea ce ar putea fi numită rama volumului, care a fost odiseea intrării în posesia atâtor documente având ca invariabilă tematică personalitatea omului total al culturii românești, cum ar spune C.Noica. Dincolo de limba de cancelarie a unor vremuri revolte, asistăm la ascensiunea ca și la declinul economic al familiei Eminovici, al cărei destin e demn de pana unui Balzac în zilele sale cele mai inspirate. Documente inedite, provenind din surse particulare ori din Arhive ale Statului, sunt adunate pentru întâia oară, între două coperti de carte și abordate în lumina actuală a eminescologiei, în chiar anul în care s-au sărbătorit o sută cincizeci de ani de la nașterea poetului. Cartea constituie, dacă o raportăm la timpul în care a venit pe lume, replica pozitivă, constructivă și de bun simț, la furia iconoclastă a demolatorilor de mituri, furie ce nu l-a scutit nici pe Eminescu de macularea imaginii, de diminuarea valorii literare, pe de o parte, ca și de unele interpretări tendentioase de a substitui, integral, boala și moartea naturală a poetului prin atentatul politic concertat al unor forte oculte, care nu vedeau cu ochi buni naționalismul și intransigența morală a ziaristului temerar de la *Timpu*l, pe de altă parte.

Merită să ne oprim puțin asupra debutului eminescian întâmplat în două faze: prima în broșura omagială a cărei apariție a fost ocazionată de moartea profesorului

vivisectii

șișmanianda sau poezia privirii imersibile

Poezia lui Ara Alexandru nu are vreo legătură cu ceea ce ar putea să ne sugereze numele său de familie, Șismanian, într-o traducere glumeată (desi acțiunea sa poetică în spațiul limbii române are destule conotații de o maximă-violență care nu pot fi ignorate), așa cum se disociază, prin obsesiile și izbănzile ei, de aspectele caracteristice ale generației optzeciste căreia prin vârstă și dată a debutului — anunțat, dar neîntâmpat; volumul *Menuetul menestrelului morbid* rămânând inedit — i-ar aparține. În acest din urmă caz hotărâtoare a fost probabil despărțirea sa de România în 1983 când, în împrejurări necunoscute, ajunge și se stabilește la Paris. Dar prin debutul său propriu-zis, întâmplat abia în 1997 cu placheta *Priviri* (căreia i s-au alăturat apoi, în anii imediat următori, alte două culegeri, *Ochiul Orb* și *Tireziada*, toate apărute la editura „Arhipelag” din Târgu Mures, în seria *Poetică* inițiată de Al. Cistelean) el ar aparține și generației nouăzeciste, de care — aceasta fiind în curs de afirmare, fără un profil ferm constituit — ar fi și mai dificil de spus dacă îl leagă ceva. Am în față volumul *Triptic*, editat anul acesta de „Cartea Românească” care le însumează pe celelalte trei, dar care se dovedește în același timp o construcție de sine stătătoare gândită ca atare de la început. Un *triptic*? Desigur; dar dacă e să reținem ca prima secțiune (*Priviri*) mai cuprinde două subdiviziuni (*Fără titlu* și *Cel care sapă singur*), iar a doua secțiune (*Ochiul orb*), la rândul ei, conține alte subdiviziuni (*Centuria întâia* și *Centuria a doua*) n-as băga mâna în foc că e alegerea cea mai fericită. Abia a treia secțiune [*Tireziada sau parada mode(le)lor*] se prezintă ca un bloc unitar, unde în fine se povesteste despre chipul în care privirea începu a se povesti și cum din nesine spre sine urcă se istorisi pe mai multe voci, neantul în profet preschimbânduși profetul în neant, după spusa nautorului (cuvânt inventat de poet cu sugestia că ar putea fi comparat cu Ulise cel care în drumul lui pe mare, care a durat zece ani, spre Ithaca a coborât și în infern pentru a-l întreba pe Tiresias care-i este ursita).

Dificil de spus cărui gen îi aparține acest volum. Prin construcție și elaborare pare a fi un roman, dar și un jurnal sau un eseu despre *privire* și *neant*, scris de un poet. Produs pluriform, și mai dificil de citit, care ajunge, din definiție în definiție, puse cap la cap, de-a lungul a trei sute cincizeci de pagini, să spulbere multe clișee de care se abuzează în poezia contemporană. Poetul e un scafandrier al lumii văzute și nevăzute. În centrul artei sale stă conceptul de *privire*. Toate *privirile* formează un *singur* *o dintr-o lumină densă*. Este anulată granița dintre *privire* și *substanță* lumii. *Privirea* coagulează, devine substanță, totuși fantomatică (*fantoma ei neagră pentru luminile invizibile*) dacă poate să se scufunde în propriile-i adâncuri. Iar lumea își pierde substantialitatea, devine *privire*. În fine, conchide provizoriu poetul — pentru că ne aflăm deocamdată între hotarele primei secțiuni care, nu-i așa, chiar *Priviri* se cheamă — *privirea e de fapt un spațiu unde lucrul nu e / nimic nu e acolo unde nimicul e privit*. Ce mai este *privirea*? *E întunericul din spatele luminii*; dar și *lumina din spatele întunericului*. *Privirea e tot ce în lumină-i / tors înăuntru*. În mod firesc cuvintele sunt tratate ca fragmente ale unui și aceluiași cosmos care formează un tot material-spiritual omogen, nediferențiat. (N-au stabilit fizicienii că la nivel subatomic anumite particule, quarquri, își declină substantialitatea, sunt fantomatice?). Descompunerea cuvântului *întuneric*, de pildă, în silabele și în literele lui este însoțită de o superbă definire a elementelor (mai mult sau mai puțin imaginare) pe care se sprijină conceptul de *privire*, așa cum altădată

Aron Pumnul, în ianuarie 1866, a doua în *Familia*, în luna martie a aceluiași an, când Iosif Vulcan i-a modificat numele din Eminovici în Eminescu. Dacă până acum toată lumea stia, din liceu, că în amintita broșură Mihai Eminovici semnase doar poezia *La mormântul lui Aron Pumnul*, a doua din cârtică, George Muntean vine cu argumente că și poemul cu care se deschidea miniplacheta îi aparținea tot elevului preferat al marelui iubitor de limbă și de neam românesc. Cum textul în cauză e puțin sau deloc cunoscut, îl reproducem integral, pentru ca lectorul să-și facă singur o impresie despre limbajul și muzicalitatea versurilor, al căror timbru eminescian, prin excelență, tine loc oricărui comentariu argumentativ: „O stea încântătoare a învierii tale, / Frumoasă Bucovina, din ceru-ti a căzut! / S-au stins acele raze mărete, ideale / De adevăr puternic, ce-ades ne-au străbătut! // Pământul tău, în care atâtea inimi sfinte / Dorm astăzi netrezite, aflând repausul lor — / Prin dolii el revine comoară de morminte / Și mai cuprinde astăzi încă un frumos odor! // Dar nu moare acela ce zace în tărână, / Și care de marină luptă lovit a obosi! / Căci viața ce-o lășăse în tine Bucovina / Un viitor ferice el tie ți-a gătit! // Deci tot acum ca unul să-l plângem cu căldură, / A căror inimi încă dreptății n-au răcit! / Să plângem noi pe-un frate ce nu stia de ură, / Iar tinerimea noastră pe-un tată mai iubit.”

Impresionantă e apoi, în alt sector al cărții, solidaritatea de breaslă intelectuală a prietenilor lui Eminescu, survenită după ce s-a declanșat boala

NICOLAE
MOTOC

procedează Rimbaud găsind echivalente între culori și vocale: „în e tunicul lui un / er — vibrația activă a semnului / i — punctul de lumină de deasupra urcării / c — deschiderea închiderii / u — închiderea deschiderii / l — pocnetul zăvorului pus / întru un lucrul e urcare”.

Dar poetul își probează ingeniozitatea și originalitatea când extinde acest procedeu asupra întregii secțiuni propunând pentru fiecare literă a alfabetului limbii române un text care se compune dintr-o cascadă de definiții nu o dată uimitoare și încântătoare. Literei j îi este rezervat, de pildă, spațiul unde domnul Șismanian își definește poezia: „imaginea e o negație memorată o fosgăire constructivist-strălucitoare — descompunerea inversată a unei deconstrucții...” (De undeva ne privește ironic domnul Jacques Derrida... s.m.) *orice chip e o scufundare ce cu pleoape-nchise spre sine privește — (privirea spre sine a abisului îndurerat și reflexiv) — orice chip e o emersie subversivă, o iesire la suprafață ce spre adâncul ei se scufundă — chipul e scufundarea unei înțelegeri spre adâncul unei întrebări (...)* — o paradă de iluminări întâmplătoare sădite în răvna unui neant (...) homer al neantului plângând un multiplu ahile”.

Insurectia lirică a domnului Ara Alexandru (pe care ca poet am pornit-o și eu însumi încă de la debut cu volumul *Ceasul umbrei* — 1969, ajunsă într-o fază superioară în volumul *Provocări imergente* — 2000; ce să-i faci, există și afinități, coincidențe, intersecții de spirit și vocații dincolo de mode și timp!) este cu siguranță rezultatul străbaterii unui *drum complet*, cum sună dedicația primei secțiuni făcută tatălui său. De aceea după *Priviri* visul lui ar fi fost ca în poezia contemporană nimic să nu mai fie ca înainte. E aici un orgoliu de mare poet, pentru care n-am la îndemână și instrumentul necesar să-l cumpănesc cu dreptate. Se întâlnesc la tot pasul rostiri care chiar decupate din context, sună într-un fel memorabil, șismanian. După o serie de fragmentări ale unui cuvânt sau altul „î nu poate fi decât întunericul, abisul fără amaneza lui. răsfoind abisul puricii televizorului dau de memorie. dărelor acestor scânteie de tenebră li s-a adăugat timpul ca un alt ins”. În textul dedicat lui n-are n-ăpar și alte nuanțe ale opiniei lui Șismanian despre poezie: „o poezie este o veste despre neant-stoarsă din neantul altor vesti despre nean”. Când vorbește despre litera o poetul ne spune că e „rotundul hamei pleopuindu-se-n sine, iar haosul e tăcerea punctelor oculare nevăzătoare spre implozia văzului deschis”. Pleopuindu-se este, desigur, un verb nou dedus de poet din substantivul *pleoape*. Litera s, jumătatea numărului 8, n-ar fi decât „jumătatea palidă a infinitului în picioare”; iar t — un conglomerat de „priviri vășând ca o cruce fantoma unui zid gol”. Ce altceva poate fi litera u, dacă nu sigla nopții? („unda grea a nopții s-a adâncit sub alfabet”, spune parcă ironic poetul). Dar litera vvvi? Moartea, fără îndoială. Câtă tăcere se adună în umbra ei „și câte picioare au retezat beznile piramelor, aceste vvvi-uri inversate”. Pentru w „zeul cu mâini reci totuși dubli stropi de lună în grota din creștetul capului”. Merită o *privire* și litera x — „sub ecuațiile lipsei de zori a sorilor înnoptați algebrici”, când „poate un fel de vină fără vină ne plimbă prin schițele misterelor”. Imaginativitatea poetului îi taie răsufarea cititorului când îi cere să vadă dincolo de litera y „falus pe masă, printre banane și ananasi / sâanii nimfelor muiați în vin sau în ceai... buzele roșu vertical (aici și cu o trimiteră parodică la titlul cărții de compromis cu puterea comunistă scoasă de Nichita Stănescu) ale sexelor femeiești tiind fierberea de sampanie. Febră intensă peste tot și nicăieri nici o veselie (...) privirea (y) e falusul bărbatului și vulva

poetului. Elementul catalizator, în toată această pe cât de delicată pe atât de spinoasă problemă a salvării poetului de la un dezastru mintal, rămâne incontestabilul Titu Maiorescu, omul prin excelență al epocii sale. Într-un fel sau altul, lui i se plâng toți junimistii angrenati în strângerea de fonduri pentru îngrijirea lui Eminescu, i se raportează sumele strânse, iar cei care au inițiativă personală nu acționează până nu primesc încuviințarea mentorului lor. Însși membrii familiei poetului par să vadă în Maiorescu un spirit întru totul tutelar. Bătrânul Gheorghe Eminovici, venit la București în perioada primei crize de pierdere a lucidității poetului, pare să-i plaseze criticului prerogativele sale paternale; Harieta, pe care poetul o aprecia ca fiind singura sa soră cu memorie și chiar geniu napoleonian, nu se sfiește să-i ceară bani cu împrumut lui Maiorescu ori chiar să se plângă acestuia că fratele ei nu-i mai înapoiaze o sumă cu care îl împrumutase; un loc aparte îl are, la acest capitol, Matei Eminovici, cel ce se va declara mostenitorul de drept al poetului decedat, reclamând de la Maiorescu biblioteca genialului său frate, și dându-l în judecată pe editorul Sococ de la care spera să smulgă fabuloase drepturi de autor. Bani de la fiecare ediție a poeziilor apărute postum ale lui Eminescu, au fost inițial destinați premierii unor studenți ale căror lucrări erau axate pe „concepțiunile caracteristice cuprinse în scrierile lui Eminescu”. Meticulozitatea contabilă a lui Titu Maiorescu, îngrijitor al acestor ediții postume care au sporit enorm

femeii prinse-n singurăte și semni”. Un roi de definiții, care mai de care mai socante, dau târcoale și literei z: „fulgerul e o literă ce șterge fulgerul / abisul e un clopot prea bogat în dangăte / viziune a unui orb / sună prin inimă o izvorăre de văi / gura cu ochi închisi buciună seara pe deal (iar o aluzie parodică; de data aceasta la celebrul poem eminescian) / ... / infinitul e vivisectia unui abis / fără bisturiu s-a înnoptat peste tot ce-i viu”.

Inutil să mai insist cu exemple și din mai puțin consistentele subdiviziuni (*fără titlu* și *cel care sapă singur*) ale secțiunii *Priviri*; iar pentru celelalte două mari capitole (*Ochiul orb* și *Tireziada*) *Tripticul* este probabil necesar — dacă nu vreau să abuzez de răbdarea și timpul cititorului mai grăbit, și așa destul de torturat de grijile cotidiene — să dau seamă cu altă ocazie. Sper că s-a văzut, fie și printre rânduri, simpatia și prețuirea mea pentru această carte atât de rară, a *Privirii*, în poezia contemporană. Asta nu înseamnă că nu m-am împiedicat în timpul lecturii, și trebuie s-o spun cu franchețe, de multe locuri comune, expresii terne, jocuri banale de cuvinte care mi-au zgâriat urechea. Chiar ghilotinarea unor cuvinte nu este întotdeauna o procedură inspirată folosită. Cuvintele sunt schilodite și împinse într-un orizont care le îndepărtează prea mult de sensul lor originar. În *privire(g)*, de pildă, fragmentele rezultate își asumă riscul de a străluci și spune ceva, în marginea imposibilului, pe cont propriu („urcare — lucrarea întrului / ucrull ucră nătru / ucrull ucră utrân / untru / ucrull utrân a untru / ucrull utrull aîn / unctrull untrull iân”).

Alteori discursul poetic (detectabil, ce-i drept, pe spații mici, întrucât cartea în întregul ei este alcătuită dintr-o masă întunecată compactă din care licăresc, stele, notații fulgurante) încearcă să-și deschidă aripile, nu întotdeauna destul de transparente, printre abstracții (sentințe și definiții de tot soiul) îngrămădite în chip suprarealist și nevizitate de vreun fior existențial. Este de arătat cu degetul că poetul stăionează aici în zone care nu prea au vreo legătură cu poezia: „întunericul în scrâșnirea lui e o fantomă lobară o uriasă putrefacție de lobi ce se zâmislesc o zâmislire — o zguduire de lobi-forță — de lobi-abis o fantomă de linii fantomatice doar în trepidată lor un corp de chipuri care moare — abis cu abis căci chipurile sunt loburile hipnotice ale abisurilor un plan densificat de hipnotizatori lobarici identici o ningere de nopți lobară peste corzi uriașe de scânteie o ningere de ningeri de ninsori ce curg pe ningerea de ningeri răsăritul stelei craniene scânteiază peste haosul de lobi cu durerea infinită a unui cadavru de centri ca durerea zenită a unui cadavru de negații a unui cadavru de profetii supra-atomice, supra-electronice, supra-peratologice”. Dar și prozaismul dens al unor astfel de texte, apropiate de oracular, cum spune Dan Cristea, este nu o dată brusc luminat de propoziții care vorbesc despre aspecte esențiale ale lumii contemporane într-un fel care nu-l pot lăsa indiferent pe cititor: „un lucru înfinit de scânteieri peste o paloare electronică de gheață / un înfinit pustiu electronic străbătând un abis de nume cuantice”; sau: „bulbii sunt niste cranii de lumină urlând vertebre de vibrații de corzi / semintele sunt niste vibrații uriașe urlând naiv — urlând eonic... / bulbii sunt pachete de distanțe ... fiori uriași de staze... / bulbii de lumină sunt niste adunări de adânc — creșterea o ghemuire de abise / abisul ce tremură și se cutremură — iată urcarea și pluralul ei / urcarea e pluralul abisului singur și totuși nesingur de tăcerea lui” (*Privire-I*).

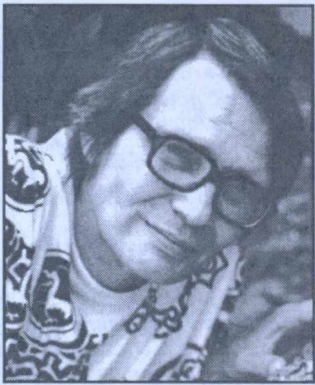
Dincolo de o serie de scăderi, de tipul celor deja semnalate, firești într-o carte de dimensiuni ciclopice — pe sute de pagini se desfășoară mii, dacă nu zeci de mii de propoziții extrem de dense liric și filosofice, care dau seamă ca dintr-o pulbere de oglinzi ale adâncurilor sufletului despre lumea contemporană — as spune în încheiere, deși n-am intrat în analiza celorlalte subdiviziuni, citite totuși cu aceeași atenție, că *Tripticul* lui Ara Alexandru Șismanian este, prin aproape obositoarea lui robustete și frumusețe, un monument dedicat *Privirii* și, mai ales, un incomparabil elogiu impregnat de dragoste, consacrat limbii române.

popularitatea lui Eminescu, e mai mult decât admirabilă și de-o precizie... electronică *avant la lettre*. Cu toate acestea, unii răuvoitori din epocă îl acuzau, dovadă că s-a purtat dintotdeauna calomnia, că-și însușește unele venituri de pe urma poetului național. Un premiu de trei sute de lei a fost dat de Sococ, pe bază de chitanță, lui Nicolae Bălesescu, în 1892, pentru o lucrare de filosofie. În anul 1894, premiul e obținut de Mihail Dragomirescu pentru lucrarea *Eminescu și critica științifică*. Apoi, nu va mai exista nici un laureat, pentru că Matei Eminovici, căpitan și inginer hotarnic, și-a arogat, în calitate de frate al poetului, dreptul de mostenitor, după cea de-a șaptea ediție postumă nemăintrând nici un ban în fondul Eminescu. De notat că acest hrăpăreț Matei vânduse tot ce se putea vinde (vite, fân, porumb, grâu, mobile) la moartea tatălui lor și tot așa își însușise biblioteca și alte bunuri ale fratelui Nicolae, singurul sinucis din familie (Călinescu dădea ca sinucigai doi dintre frații lui Eminescu). De la Mihai, în timpul primei internări a acestuia, nu-si putuse însuși decât ceasul de aur. La înmormântare nu participase, dar apăruse apoi să vadă ce mai poate scoate de la Maiorescu. Acesta a dat un răspuns evaziv, salvând, astfel, tezaurul rămas de la poet și pe care, mai târziu, îl va preda Bibliotecii Academiei.

Interesantă, ca omenie, cultură, altruism, putere de

ION ROSIORU

continuare în pag. 14

APOCRIFA OBSCURĂ (HERACLIDIANĂ)

de MIHAIL GRĂNESCU

1. INVOCATIE DESCÂNTEC. Mi-a produs o surpriză destul de neplăcută constatarea că persoana pe care o intitulas în mod constant Eu era de fiecare dată alta. Și, domnilor Arhitecți, surpriza cea mai mare a fost că nici realitatea construcțiilor învăluitoare nu era omogenă și compactă, corespondând dintr-una într-alta.

A afirma că eul este continuu, persistentă a spiritului în curgere, este la fel de eronat, căci unde este cel care, cu oarece timp în urmă, se mai înduioasă de florile albe, de soarele roșu, unde mai e cel care se temea pentru crusta efemeră și îndurerată, unde este cel care sfida distrucția sperând a primi în schimb altă efemeră ectipie? Dar nici un semn nu rămâne împrejur din trecerile eului, dând peste urmele altora, și cel ce te-a premers în toate clipele tale, acela te va urma cândva, sau nu te va mai urma niciodată!

Arhitecților, cunosc toate modurile de a te pierde și toate modurile de a te regăsi, dar acesta nu este nici unul dintre ele. Arhitecților, cunosc toate modurile de a fi și toate modurile de a evoca — dar acesta nu este nici unul. Arhitecților, vă cunosc chipurile și vă știu fiecăruia și numele și adevărata mentalitate, dar acesta nu este. Arhitecților, ușile se deschid și se închid, locurile și lucrurile trec și vin — dar acesta nu. Arhitecților, toate sunt spulberate în fum, în floare și turbure apă ce trece — dar acesta? Arhitecților, deschideți — dar — ușile minții spre destrămarea dintre acesta!

2. INVOCATIA SAMANULUI DE DESCHIDERE. Deschideți-vă, deci: sunt cel căruia i se zice Obscurul. Pentru cine a încetat să mai fie, nu mai există limite. Sunt! Deschideți-vă, căci are cine trece! Există un Dincolo? Există mai mulți?

Care este cheia care desface Nefiinta? Cine este Zeul care Deschide? Cu ce ochi se vede fata celui Pe Care Ochiul Nu Îl Vede, Pe Care Simțul Nu Îl Percepe, Pe care Minteia Nu Îl Gândește?

Unde este Drumul, și unde duce Calea Care Este Peste Tot?

Iată! Cunosce Invocatia și știu face semnele Deschiderii! Sunt Întregul și Partea și pot fi și ceea ce A Fost și Va Fi, și ceea ce Este doar. Continuitatea și Discursul. Deschideți-vă!

Nu este tot una Trecerea cu Ideea de Trecere,

cum nu-s tot una Trecătorul cu Trecerea, Partea cu Întregul. Există rău să curgă de la Izvor în două sensuri diferite? Există punct în care răul să se verse din mai multe sensuri, din orice sensuri?

Acel punct este Δ. Celălalt este Izvorul. Dar ce este Răul?

3. DESCHIDERE. CALEA ARHITECILOR. ARHITECTII. Atunci, zborul și-a scuturat pulberea, îndepărtând-o de aripi cu dezinvoltură. Aici, carnea s-a desprins de oase și oasele s-au măcinat. Aici, Calea Arhitecților, pe care se vine și se pleacă. Navodromul Păsărilor Temerare.

Sunete de imagini și simțuri de gând au deschis zborul, și Zburătorul s-a desfășurat. Plutirea se scurge prin el și Semnele Deschiderii îl poartă. De jur împrejur

se desfac arhitecturile fluviilor în Δ crepusculară. Din culoare radiază culoarea și din culoare vibrația radiației. Semnele de lumină se adună în semne de gând, și semnele minții se desfășoară în inteligibile scrieri, citiri și limbaje, uitate Edificii de Dincolo și de Dincoace se străvăd în Curgerea cu aripile pline de Zbor, și din adâncul Fluviului prin turburea apă urcă spre Înafară Cetăți Scufundate. Populații multiluminice pulsează în mesaje de dialoguri dinamice, iar masa preapură se scurge dintr-una într-alta, modificându-și substanța, păstrându-și-o.

— Te voi investi cu însemnele întregii mele puteri acum, spune Fiinta Zborului.

În fata bordului despicând turburele fluviu al florilor de lotus de lumină, clipele se îngrămădesc în serpuitoare linii de foc și Dragonul Universului își desfășoară spirala. Vulturul îl sfidează din înalt și se prăbusește mai departe. Se strânseseră de jur împrejur toți Arhitecții, apropiindu-și privirile mioape de Cel Care Crestea Din Nimic. Căci ceea ce este pentru tine, pentru Arhitecți nu este, cum nici ei nu sunt pentru tine decât semne și amintiri resurectate.

Îi trebuia o formă pe măsură, și se întrupă din desfășurarea undelor stârnite de piatră în oglindă. Arhitecții erau învolburări de tenebre prin care otelul spațiului străvede. În adânc, viermi de abur alb ondulau mistuitori.

Nu asculta, străine, cu URECHEA la ce spun! Citește unde stârnie în minte! Ecolul hrubelor părăsite! Din ecou citește relieful încăperilor în care au hălăduit cândva Arhitecții! Astăzi construcțiile lor

sunt părăsite, s-au ruinat templele în care se mai țineau sindrofii, la care Împăratul de Jad vărsa cupe de stele și desfășurări de culoare, înainte de a fi culori și după.

Aici au fost porțile, aici era drumul, iar asta e sala cu bolte înalte. Și aici este Ușa Secretă prin care spiritul efemer va răzbi. Corabia se va spulbera înghită de valuri.

Îmi trebuie un chip! Îmi trebuie un nume și un semn în care să fiu! Numeste-mă cum vrei! Clondiril s-a spart și duhul lui eliberat poate pluti din nou.

— Sunt! se fălește esența, spulberându-se.

Arhitecților! Sunt unul sau sunt doi? Să fie Efemidice fiinta din oglindă? Să fie reversul semnelui? Cine mă atinge cu prea gingașă iarbă când lutul s-a întors în lut? Atât de tristă metamorfoză prin care focul se desprinde de cenușă! Am fost și focul, sunt cenușa. Atât de tristă și atât de dulce.

EFEMIDICE!

4. Efemidice era locuitoarea cetății în care cetățenii nu trec niciodată de două ori pe aceeași stradă. Cetatea are toate străzile, casele și locuitorii absolut identici, nici unul indispensabil, tot înlocuibil, modulari, etaloni, interșanjabili, ceea ce ducea foarte adesea la iluzia că te afli în același loc, sau că întreții relații similare cu persoane similare.

Toate iubitele mele din orașul acesta s-au numit Efemidice și au fost efemidice. M-am întâlnit cu ele în fata aceleiași porți pe care nu am deschis-o niciodată și ne-am plimbat pe aceleași străzi. Ne-am sărutat sub aceiași castani roșii în floare, spre a sfida superstiția care pretinde cum că toți cei ce se sărută sub un caston roșu înflorit se despart. Și m-am despărțit inevitabil de toate la același ceas și în aceeași zi, deși au părut a fi de fiecare dată altele.

Deschideți-vă, porți! Sunt eu! Soimul Schiop, lumină și întuneric, alb și negru, fiintă și nefiintă. Sunt eu. Sunt ceea ce am fost și sunt și ceea ce nu sunt.

Frunzele se spulberă și fluviul turbure se scurge lenes printre ruine fără de nume. Esueze la marginea unei păduri uluitoare. Rătăcesc printre arbori ale căror rădăcini se înfig printre ruine de construcții.

Efemeră Efemidice! Simbol al unui lucru pe care nu l-am avut niciodată, al cărui tălc îmi scapă. De jur împrejur, relicve de obiecte străine îmi fac semne pe care nu mai știu să le citească!

5. Dar umbra se pogoară, și când ridic privirea, chipul Neîndurătoarei Efemidice a Trezirilor se întinde peste mine. Florile își cern petalele jilave. Efemidice cea crudă și preafrumoasă în chipu-i indistinct. De la o clipă la alta, undele-i schimbă trăsăturile într-un joc imprecis. Cântecul ei este asemenea desprinderii. Cenușa vibrează vag de focul scurs dintr-însa. Alge prelungi îi atârnă de straie. Mâna-si întinde și m-atinge pe frunte. I-atât de frumoasă inconsistentă și atât de plăcută atingerea ei, că o chem mai aproape de mine. Și când mă cuprinde, mă învăluie cu miros de ciupercă și de vânt.

Si sunt liber acum să plutesc și să zbor.

Trotuarul îngust este mărginit de un gard viu neîngrijit, jumuit de frunze și plin de gunoaie.

Câinii si-au făcut culcus printre tulpinile subțiri, săpând gropi înguste în pământul cenușiu. Trec pe aici în fiecare zi când mă întorc din oras. Drumul e plin de hârtoape și pietre care parcă își schimbă configurația în fiecare noapte, așa că trebuie să fiu atentă pe unde calc.

Anul acesta toamna s-a prelungit mult, iar copacii desfrunziți dau un aspect sinistru. Dacă ar veni odată iarna să acopere cu albul mat al zăpezii noroaiile și pământul murdar. Ocolesc o ladă cu gunoi răsturnată în mijlocul drumului, în jurul căreia s-au strâns potăile și acum aleg din rămășițele împrăștiate.

Înainte să intru în bloc, mă opresc o clipă și privesc jocul de lumini de pe cer. Arată ca un dans de becuri ciudate care își schimbă culoarea și dimensiunea. Două discuri galbene, strălucitoare se rotesc unul în jurul celuilalt modificându-și lent intensitatea luminozității, în timp ce un al treilea disc, mult mai mic, se învârt în jurul lor formând opturi. Culoarea și dimensiunea acestuia se modifică în funcție de poziția pe care o are față de discurile galbene, astfel că, atunci când este între ele, e de un albastru sau verde foarte închis și se reduce la dimensiunea unui punct, în timp ce, atunci când ajunge în exteriorul optului, e de un roz deschis și are dimensiunea cam jumătate cât a celor două discuri. Alte zeci de lumini de culori diferite se învârt parcă haotic în jurul acestei triade. Grupul de lumini a zburat o vreme staionar deasupra blocurilor, apoi a început să se îndepărteze formând cercuri din ce în ce mai largi.

Sunt unii care stau ore întregi și privesc mișcările obiectelor de pe cer, fiindcă bătrânii superstițioși spun că un om care va reuși să vadă de două ori aceeași formație va pricepe Sensul Mașinilor și va răzbi Dincolo. Dar astea sunt doar povești, nimeni n-a zărit de două ori același joc.

Azi a fost iarăși o zi destul de nefericită. La facultate ne-au schimbat două materii, așa, fără nici un anunț, în mijlocul anului, iar dacă vrem să ne fie recunoscute trebuie să dăm un examen din ele la sfârșitul săptămânii. Prima mea intenție a fost să nu dau nici un examen, pentru că, probabil, subiectele vor fi alcătuite în așa manieră încât să nu treacă nimeni. Existase un

motiv serios pentru care înlăturaseră cele două discipline, mai ales că o făcuseră atât de ciudat, cu mai puțin de o lună înainte de sesiune. Poanta cu examenul peste două zile, era doar o farsă: nimeni nu avea să îl treacă, astfel că ei își vor justifica decizia spunând că au înlăturat materiile pentru noi, pentru „binele studenților”.

Uneori mă și întreb pentru ce mai stau să joc toată această șaradă cu facultatea, mai ales că taxele au devenit foarte mari. Motivul, pe care trebuie să mi-l repet de zeci de ori pe zi, este că e aproape imposibil să-ți găsești un loc de muncă fără o diplomă. Chiar zilele trecute era să-mi pierd postul de la Depozitul de Distribuție pentru că voiseră să i-l dea unui tip ce tocmai terminase medicina. Au trecut cu vederea până și cei trei ani de când lucrez la ei, și cei patru ani de experiențe practice în anatomia astronomică, în favoarea unei foi de diplomă. M-a salvat doar atestatul de semantica chimiei pe care l-am primit când am terminat clasa a X-a.

Așa că acum încerc să obțin cât mai multe hârtii de diplomă și atestări de concursuri, chiar dacă nu au nici o legătură cu ceea ce lucrez eu sau cu orice altă muncă practică. De aceea, m-am hotărât să învăț pentru cele două examene de la sfârșitul săptămânii, chiar dacă îmi dau destul de bine seama că nu am nici o șansă.

Tocmai terminam de citit ultimul curs când am auzit ușa de la intrare. Era Pristi. Se întorcea de la serviciu. M-am uitat la ceas: aproape unsprezece. De la o vreme, venea tot mai târziu în fiecare seară, nu aveam ce să-i reproșez fiindcă știam că nu putea face nimic. Patronii le pretindeau tot mai mult, nu reuseau să termine în timpul programului și, ca să nu fie penalizați, făceau ore suplimentare. Cu toate acestea, salariul era același de doi ani încoace.

De când a intrat, am observat ceva ciudat la el. Un amestec de oboseală și resemnare se făcea simțită în mișcările lui domoale și în glasul tăragănat. Avea privirea pierdută undeva departe și nu îmi auzea întrebările. Nu am reușit să-l fac să-mi spună ce se întâmplase. S-a culcat imediat după ce a mâncat, dar a dormit agitat toată noaptea, iar când s-a trezit a doua zi dimineata, arăta și mai obosit. Nu a scos nici un cuvânt până a ieșit din casă și doar când m-a sărutat de bun rămas a schițat un zâmbet. Pe la ora zece, am

LUMINI PE CER

de ADINA LIPAI

plecat și eu la facultate. Astăzi va fi iarăși o zi grea: trebuie să trec și pe la Distribuția Rătiilor Alimentare, dar am auzit la televizor că livrările au întârziat, așa că probabil o să mă duc degeaba.

De câteva zile s-a lăsat o ceață densă și este atât de frig, că picături de apă mi se condensează pe firele de păr. Sunt organizate demonstrații studentesti pentru că au crescut taxele de studii. Am fost și eu de câteva ori, dar am renunțat când am văzut că se lasă cu bătaii și arestări.

Pristi este pe zi ce trece mai posac. Firma la care este angajat trece printr-o perioadă dificilă și sunt multe concedieri. Lucrează foarte mult ca să-și păstreze slujba. Uneori își aduce de lucru chiar și acasă. Eu încerc să-l ajut cum pot, pentru că ne-ar fi imposibil să ne descurcăm dacă ar rămâne fără lucru. El crede că dacă reusește să-și mențină postul până când situația din institutie se va redresa, totul va fi bine, va primi chiar o mărire de salariu. Nu i-am mai spus părerea mea că firma nu se va mai redresa, că va da faliment, ca să nu-l descurajez și mai rău. Mă miră faptul că încă nu-si dă singur seama, dar e atât de obosit, că nu mai vede nici ceea ce e evident.

Încercând să fiu atent la un nou loc de muncă, am vorbit cu unii cunoscuți, atât de la mine de la serviciu, cât și din alte locuri, cu specializări mai apropiate de cea a lui Pristi, și am rămas surprinsă să aflu că deznădejdea mea nu era împărtășită de nimeni. Bineînțeles, n-au

putut să-mi indice un loc de muncă fiindcă peste tot se efectuau restructurări, dar totuși aveau impresia că era doar o situație temporară. Nu li se părea alarmant nici că facultățile s-au închis de două săptămâni din cauza grevelor studentesti, nici că aprovizionările săptămânale cu alimente și apă întârziu atât de mult, încât ajunseseră să se facă odată la două sau chiar trei săptămâni.

Într-o zi, când mergeam la serviciu, asteptând autobuzul în stație, am surprins o discuție între doi băieți. Unul încerca să-l convingă pe celălalt că a văzut un avion. Descria amănunțit împrejurările și înfățișarea obiectului, iar celălalt îl contrazicea spunând că ceea ce a văzut el nu a fost avion, ci doar o mașină zburătoare a Celorlalti și aducea ca argumente detalii tehnice pe care le citise în diferite reviste. Cum ar fi trebuit să arate un avion, cum ar trebui construit, cum ar putea zbura, zgomotul pe care l-ar face dacă ar fi destul de aproape de sol, și cum i-ar apărea unui om un avion ce zbura la foarte mare înălțime. Băiatul continua cu tot felul de teorii pe care le citise el, despre fabrici imense de avioane care existaseră cândva, și chiar dacă nu era nici o dovadă în acest sens, spunea băiatul foarte înflăcărat, el era sigur că așa trebuie să fi fost, că demult oamenii construiseră avioane cu care zburaseră până la cer. Celălalt băiat, convins de argumentele lui, îl întreba unde erau acum acele avioane.

Am zâmbit disprețuitor în timp ce mă depărtam de

Ezechiel, din nefericire, sunt eu. Ezechiel — omul. Omul ăla pe care-a picat măgăreata. Să alerg, să mă duc după Pafnutie pe undeva prin Amoc, pe unde si-a întărcat mutu' iapa! Că-i erau îngrijorati părintii, ăia de i-a pus dracu' să vrea copil și să le facă unchiu-meu samanu', hibrid c-o eclipsă de Lună!

Și nu-s' cine-l mai pusese pe unchiu' să m-aleagă tocmai pe mine urmaș și ucenic. Că n-avea copii și eu eram ăl mai istet dintre nepoți. Istet pe dracu', să trebuiască să m-arunc eu acuma cu capu'-nainte pe-un drum... pe-un fân de drumuri... nici nu știu ce zicea unchiu'-acolo... izomorfisme... bijecții... categorii abelene... Că n-am înțeles nimic, mă și luase prea repede, stăteam și io liniștit cu o fată — aia mai că se lăsase, când dă-i cu matrici rare... cu înțelepții logicii pe uraniu... întrupări... tahionii... de capul meu!

Că o puse tata pe mama de mă făcu mai cu moț! Că la-nceput chiar îmi plăcea, mă luase ăl bătrân ajutor pe lângă el, mai un deochi, mai o potiune pisată, câte-o pasă, două colo... le prindeam din zbor! Si-apoi seara liber cu fetele, dealurile... Nu, că eu am copilărit cu Pafnutie, cu hodorogeala aia nenorocită de l-a pus tac'su să se ducă la dracu-n praznic... poate-i mort de mult. Că-i sunt dator lu' Pafnutie ăsta, mă lua unchiul, și că-s dator și fată de meseria mea sfântă. Sfântă pe dracu'! Când eu visam să mă fac ziarist!

Și să mă urc eu acu' de-a-n boulea pe izomorfisme-alea în loc să călăresc și eu p-aci ca tot omu' alte chestii... Da' ce, parcă poti să te pui cu unchiu'?! Când i-a intrat ceva în cap... Si dacă nu faci ca el, te mai și trezești c-un descântec d-ăla-n nas, unu' d-ăla fată de care moartea pe drumul Amocului ți-ar părea baie de prunc...

Asa că am plecat... Cum-necum, până la urmă am învins! Si chiar am călărit, l-am aflat!, fânul ăla de morfisme — Calea cea mare, algebrică, tăind și împărțind Lumile — chiar am trecut, am scăpat cu viață deasupra aburului ucigaș al Arhipelagului Tahionia... la capcana Universului — și-am ajuns și eu acolo, eu, Ezechiel neîncercătorul, m-am trezit într-o zi la marginea mării Amocului... Si-apoi drept în casa învățăcelului Pafnutie de peste drum de Templul cel mare al Pădurii cu Insomnii, din orasul cel mare, Amoc, capitala regatului. Scăpasem de măgăreată...

Suspect de rapid, după sosirea mea aici, casa învățăcelului deveni loc geometric de chiolhanuri. În cinștea mea, chipurile. Ce-i drept e drept, Pafnutie Satyreanul aducea tromboanele, guslele și tot restul. Inclusiv convivii, toți bizari, toți hibrizi, studenți și colegi de-ai lui întru umanizare, la faimoasa „Academie de psihisme și refulări aplicate” din Amoc. Clientul și ocarina, răspândite calculat prin casa-i locandă. Ca la șah. Tracțir universitar cu cioturi și obiecte.

Da' pe mine cu ce mă-ncăzeau toate astea?! Pe mine, Ezechiel, pământean prost, oropsit de Dumnezeu să nu pot degusta și eu o piculină, două acolo! Că i-am rugat pe băieți, bă, fraților, făceți-mi si mie rost de una d-asta normală, cu sânge și păr, de-ale mele! Și mai dați și voi mai încet betile și împreunările de lemn si fier de sub mese, că s-aude până aici cum zângăne cupolele alea uriașe ale Templului Pădurii cu Insomnii, de urletele voastre.

— Lasă, nea Ezechiele, mă liniștea tâmpitul de

ei. Am auzit de atâtea ori această conversație purtată de copii și uneori chiar de oameni maturi, că deja mă plictisea. Când eram mică, luam și eu parte la ea, enunțând idei proprii sau auzite când potrivnice, când favorabile existenței avioanelor. Cred că e o perioadă a copilăriei când totii vrem să credem că pot exista, și chiar au existat, avioane construite de om. Dar, după câțiva ani de școală, unde învățăm ce înseamnă tehnologie și nivelul de dezvoltare la care am ajuns, devine evident pentru oricine că este imposibil să construim avioane și chiar să se fi construit vreodată. Este doar o poveste inventată de cei care nu pot face față adevărului că nu am fost și nu vom fi niciodată acceptați de Ceilalți. Că suntem sortiți să trăim pe pământ, că cerul este al lor și noi nu vom putea construi niciodată mașini zburătoare cu care să ajungem la ei.

Puși în fața situației de a nu mai termina facultatea, studenții au fost de acord să renunțe la greve și să reînceapă cursurile, acceptând scumpirea taxelor și plătiind chiar o amendă de penalizare pentru manifestările tinute. Mulți au fost exmatriculați, fără drept de a mai urma altă facultate.

Ieri a fost dat afară și Pristi. Când am ajuns acasă, l-am găsit căutând prin ziare oferte de serviciu. Încerca să braveze spunând că totul se va aranja, dar îi puteam citi disperarea în ochi. În dimineața asta a plecat de acasă înainte să mă trezesc. Seara, când s-a întors, nu a scos nici un cuvânt, mi-am dat seama că nu găsisese nimic. Am rămas la birou, lângă geam, ca să privesc spectacolul de culori de pe cer. Un cilindru translucid de vinișoare roșii și galbene care pâlpâiau, înainta lent spre apus, transportat de o escortă pestriță de lumini de diferite forme și culori, care se agitau pe lângă el ca albinele în preajma stupului. Ceva mai încolo, o sferă de un verde metalizat se rotea în jurul axei proprii, în timp ce sute de discuri negre apăreau parcă ieșind din ea și ridicându-se dincolo de nori.

Uneori, privelistea dansului de culori reușea să mă înveselească, dar acum îl văd drept ceea ce este: un fel de batjocură la adresa noastră, care nu vom ajunge niciodată la cerul de deasupra. Mașinile Celorlalti, străbătând bolta, desenând formeluminose și făcându-ne câteodată să uităm mizeria în care ne zbatem aici jos,

Pafnutie, că nu-i bai!

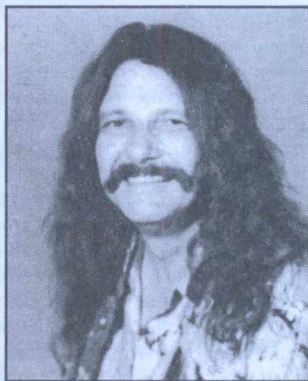
Bai nu prea era, cred c-avea si el dreptatea lui, că până și menestrelul cibernetic al casei chiolhănea ca un porc, de gât cu câte șapte viori deodată, de se tăvălea cu ele în zori în propria-i borătură de instrucțiuni cod masină și-n a curvelor ălor care de-atâta vin urinau direct pe scaun, că pisau la balade și la sonatine dezacordate, ca vacile, puuah!...

Si-atunci beam si eu cu ei. Într-o noapte atâta am pilit, c-am vrut să violez pe loc o orgă hidraulică... Si aia stătea, nenorocita, nu zicea nimica, si beată si neplătită... Cred c-am si violat-o, în aplauzele învățăcelilor trozniti cu totii, m-oi fi culcat cu urâtania aia întesată de tuburi — și fiecare tub era încălțat cu câte-un pantof cu toc, vreo patru sute... oi fi avut-o, nu zic nu, tot nu mai știu ce-a fost!... Da' de-a doua zi dis-de-dimineață, stau și mă întreb: cum am făcut? Că cică l-ar fi și plăcut, ăleia, că nu se compară, zicea, om ce face, cu ce pot toți hibrizii și-obiectele alea amărâte, la un loc!

Si de-atunci stai să vezi, că nebuna de fier mă caută întruna, ba strigă la poartă, ba îmi trimite scrisori, până

Ezechiel și orga vie

de VALENTIN IACOB

și e-mailuri dulcege pe Amocnet — orga aia vagaboantă, nesătulă!... De-am ajuns, culmea!, nu de răsul orasului, ci vedeta Amocului, că aia cică nici măcar nu era profesionistă, din contră, nimeni nu se putea lăuda că i-a mângâiat clapele, tuburile nici atâtea... Si mă trezii alaltăieri cu mă-sa și cu ta-su la poartă, mama — sintetizator pe maioneză, el — pian cu burduf, obeze amândouă si ridate, cănu, căsăleiau fata de nevastă, cănu maie bună de nimic, s-a gălbejit, îi ruginesc tuburile...

Li se sinucide orguta, tocmai o găsiseră săptămâna trecută la marginea cimitirului de mașini, gata să se arunce-n concasor!

Si-acu' eu ce fac? Bun, mă însor cu o orgă. Si-acasă, când m-oi întoarce, că oi ajunge eu și înapoi, pe Pământ, și m-or vedea mama și tata la braț cu orga care-i și de treizeci de ori cât mine, ce să le spun? „Uite, tată și mamă, v-am adus mireasă!” Si cu ea în biserică, gătită, cântându-și singură marsul nuptial...

Să nu mai zic că doar beat pot să m-aproprii de ea. Si-a naibii se strecoară-n localul nostru noapte de noapte, că stie că ziua nu tine, n-o cunosc!... Si s-a pus bine cu computerul, că ăla mă-mbată uite-asa usurel cu

vinul ăla al lor, poșirca aia de Amoc de-i zic ăia că-i vin neural, de sare pe urmă nesimțita pe mine, după ce-ntăi își descaltă tuburile de cei patru sute de pantofi... un sfert de oră-i trebuie numa' pentru descăltarea aia a ei... și eu stau ca trăznit că-s beat mort cu poșircă neurală...

Da' pe urmă as minți că nu-mi place! Nu-s' cum dracu' face... Nu, da' problema căsătoriei, în tot Universul valabilă, nici nu se pune. Cel mult s-o iau de nevastă aici, pe Amoc. Păi, să ai câte-o nevastă sau două pe fiecare planetă în toată magaoia asta de Univers! Nu-i rău, chiar dacă drumurile te omoară... Da' ce, parcă trebuie să mă însor așa, cu prima orgă de pe stradă?! Acu', dacă tot am spart bariera amorului cu persoane fără carne, ar fi și păcat! Doar la Pafnutie geme de fagoti, harpe, viole, tromboane și câte si mai câte, toate iuti.

Si-apoi de un'să știu eu că orga asta a mea era fată mare? Că la câte tuburi are s-o mai fi găsit vreun creștin care s-o păcălească, o dată măcar. Mai ales că-n prima noapte eram beat ca dracu', nici n-am știut ce-i cu ea, ce hram purta, matracuca! Poate chiar mâine să-mi vină, nu-i așa, cu vreo treizeci si cinci de pui de orgă gata crescuti, că de un'să mă pricep eu la orgi d-astea, nu

știu măcar nici cât gstează o orgă, ca să vină și să mi-i pună-n brate: „Iubite, iată fructele nopților noastre!” Fructe, da' să-mi umplu eu p-ormă satul părintesc de orgi puradele de să se facă tot ai noștri p-acolo organisti pe tuburile altora-n grădina mea!... Încornorat de o orgă... Nu, nici pomeneală căsătorie, stăm așa.

Într-o noapte, în casa lui Pafnutie a intrat un personaj misterios. Travestit si martial. Menestrelul cibernetic l-a mirosit imediat. Era unul din capii temutilor preoti, prin constitutie egalii regelui Amoc al V-lea, preoti din Marele Templu al Pădurii cu Insomnii. Personajul avu o cerere specială. Care ne-a pus pe toți în încurcătură. Da' mai ales pe mine. Voia, afar' de mult vin, ceva viu. Am înghetat. Toate privirile se întorseseră spre mine: eram singurul complet viu de acolo.

— Înălțimea voastră, i-am soptit, luați-vă viul din altă parte, cu mine stiti, problema nici nu se pune.

— Dar nici nu m-am gândit la tine, dragul meu, nici nu se discută, doar ești oaspetele Amocului. Am vrut doar să avertizez să nu fii plictisit cu toate fanfarele astea penale care misună pe la mesele voastre. Că-n rest, mă descurc.

— Maestre, continui mai relaxat (îmi venise si-o

idee) luați orga asta! E verificată. Numa' făceți-i ceva, înviați-o naibii, că-n rest n-o să regretati, e gata rotată ce nici n-a văzut Amocul. Bagă minunea, sfintia ta, dă-i bătaie, noaptea-i scurtă!

După ce se trozni și el îndeajuns, Marele preot a-nvitat orga fără să clipească. Acum, cum sta cu tuburile fosnind, beată, vie toată — mai că-mi părea rău că i-o pasasem prelatului. Da' oricum o luam eu la rând, după.

Nu știu dacă femeile se strică tot atât de repede ca orgile vii, da' noaptea aia a fost tare! Prelatul nu s-a lăsat până ce n-a penetrat fiecare tub al orgii — acum un instrument cu carne, și rosie în obraji claviaturii, de vin, de dezmăt.

Între timp îl rugasem pe părinte să mai învie și trei cobze si-un taragot, pe care mi se pusese pata mai demult. A fost di granda! Părintele mă simpatiza, schimbam pe rând între noi orgă-taragot-cobză-orgă... Și până la urmă Marele preot s-a îndurat și a învitat tot ce misca pe acolo, parte femeiască, sigur!

Trei zile! Trei zile să te pierzi în sos de carne — cărnuri care arătau oricum, numai omeneste, nu... da' cărnuri, cărnită adevărată, nu nichele și lemnărie, cărnuri cu armata făcută la amor!... Arme automate de detonat extazul!

Si găsiți-mi mie o singură femeie, una singură cu patru sute de tuburi...

În timpul ăsta învățăcelii scandau, băteau din palme, spectatori beți morți si morți de fericire ai recitalului nostru în doi, părintelul și eu, Ezechiel cel cu mâna de poarta Raiului lipită... scandau, cântau...

As fi putut-o duce așa oricât. Mă obisnuisem de-acum cu Amocul. Prin chefuri. Că toate, și orga si guslele si violoncelele, busbecii, timpanele cu unduiri orientale si cine le mai stie — înviate gata, deie-i Domnul sănătate părintelului! — toate mă vizitau de mult în ritm si orar de mersul trenurilor, fetele vii pe vecie, acum... Vii și tinere, frumoase (după un canon fracturat) și iubărete de parcă voiau să-și recâștige viața toată pierdută ca obiecte.

Da' ce? Restul, miile de instrumente ultracooperante ce n-avuseseră norocul să învie, ce-aveau? Că doar cartierele cu lămpase roșii ale suflătoarelor, alămurilor si coardelor profesioniste — erau de mult ale noastre. Si eu sârisem de mult pragul amorului ăsta cu obiecte, cu orguta mea îl sârisem la începuturi, draga de ea... Aoleu, și trebuie să-i cumpăr pantofi că se-apropie ziua ei, e-aici aproape un butic mai ca lumea, cred c-am să-l golesc, da' merită sârmana că tare bună-i la pat. Nu mai zic c-a-nvâtat să gătească de când a învîtat. Să calce, să spele și să măture tot cât ai clipi cu tuburile alea bune la toate.

Si cine stie? Poate până la urmă chiar o s-o iau cu mine pe Pământ. Dacă o mai și închiriez — mai întâi pe la prieteni, apoi... Că-i gata dresată de-aici, de pe Amoc. Plus că nu îmbătrânește. Om mă face! De-aia-i bună si-o orgă vie care să te iubească.

Si nu trebuie neapărat să te-nșori cu ea. Că doar nu-i creștină și nici nu-l văd eu pe popa ăla al nostru botezând o orgă — tub cu tub, în cristelnită!...

(fragment din *Aventurile învățăcelului Pafnutie la curtea regelui Amoc*)

sunt dovada inferiorității noastre tehnice și spirituale, pe care Ceilalți nu ne lasă să o uităm nici o clipă.

Pristi a reușit să se angajeze cu normă parțială pe un salariu de nimic, din care nu putem plăti nici măcar chiria. Mai lucrează uneori noaptea pe unde poate, dar tot nu ne descurcăm cu banii. Am scris părintilor acasă, întrebându-i dacă nu ne pot ajuta să-si găsească ceva mai bun. Ei au locuit o perioadă îndelungată în oraș, când erau tineri, si cunosc anumite persoane. Tot ei m-au ajutat și pe mine să mă angajez

la Depozitul de Aprovizionare. Nu au scăpat ocazia să ne cheme înapoi, să locuim cu ei, și de data asta a trebuit să le dau dreptate: ne va fi mult mai ușor așa. Nu mă încântă deloc ideea să mă reîntorc la arat și la semănat, dar s-ar putea să fie singura soluție.

Pristi mi-a zis că ar dori să încerce în alt oraș, dar eu nu vreau să plec până nu termin facultatea și el nu vrea să plece fără mine. Si apoi nici în altă parte nu e cu nimic mai bine. Cel puțin aici mai avem câteva relații.

Priveam punctele luminescente care pâlpâiau des,

formând o stea de dimensiuni apreciabile. Celelalte mașini o coleau de la distanță și rămăsesse singură pe jumătate de cer. Am asteptat o vreme să văd ce avea să se întâmple, dar nu a urmat nimic.

Am aprins televizorul ca să văd știrile. Iarși au dat un reportaj stupid despre avioane. În ultima vreme parcă toată lumea a înnebunit. Peste tot sunt semnalate avioane, dar toată lumea le descrie într-un mod atât de diferit, încât este evident că mint. Presa încurajează oamenii să povestească despre apariții. Peste noapte, s-au licențiat specialiști în avioane, care au făcut descrierea exactă a obiectului și au spus că ar fi posibil să le construim cu tehnologia noastră, ba au mers până acolo încât au zis că au găsit o fostă fabrică de avioane, acum ruinată. Au reușit să convingă foarte multă lume că ar exista avioane. Oameni care altădată ar fi răs batjocoritori de astfel de idei, sunt acum convinși că am putea și noi zbura în mașini alături de Ceilalți.

Toată lumea e preocupată de problemă, ignorând aproape complet chiar și neconținutele concedieri și micșorări de salarii. Se discută despre asta pe stradă, la slujbă, la televizor. Numărul celor care susțin că nu putem construi avioane este totuși mai mare decât cei care pretind că ar exista. Sunt emise tot felul de noi teorii care demonstrează că un astfel de aparat nu ar putea zbura. Dar sunt mulți oameni care au nevoie să creadă că mai există și altceva în afară de lucrul zilnic și ratia de mâncare, iar pe acestia nici o ecuație nu îi poate convinge.

E ajunul Crăciunului. De câteva zile ninge încontinuu și s-a asternut un strat gros de zăpadă. Am ieșit cu Pristi să ne plimbăm puțin. A fost în sfârșit angajat pe un contract de șapte ani și acum este ceva mai liniștit. Cu fiecare nouă zi, îi revine pofta de viață. În timp ce îmi povesteste vesel ceva, îmi arată niste punctulete colorate care se deplasează în zig-zag cu mare viteză pe bolta înserată. Le urmărim până dispar, apoi se întoarce spre mine, mă îmbrățișează și îmi spune că poate am dreptate când susțin că nu există avioane.

Ne continuăm plimbarea tinându-ne de mână... Iarna a venit târziu anul acesta, dar acum zăpada a acoperit totul. Se apropie sărbătorile și luminile colorate cu care a fost împodobit orașul, fac concurență celpei de pe cer.

JEAN LORIN STERIAN

ALBUM DE FAMILIE

În spatele teighelei stătea un tânăr cu înfățișare de rocker. Purta părul strâns în coadă și semăna cu partenerul lui Zed din Pulp Fiction. La sfârșit, când s-a aplecat să-i întindă banii, Filip i-a zărit ciocatele cu botul acoperit de o plăcută de metal și bulanul ascuns după o cutie de carton. I-a arătat teancul de cataloage groase, cu copertă lucioasă, neagră.

— În timp ce le consultați, puteți servi un ceai. E din partea casei.

Avea o voce normală, poate prea subțire. Dată fiind atmosfera locului, s-ar fi așteptat să hârăierăgusit. S-a așezat într-unul dintre cele două separeuri aflate în stânga și în dreapta teighelei. Rockerul i-a zâmbit mașinal și a dispărut în spatele unei perdele ce dădea impresia că ascunde un laborator fotografic, impresie întărită și de zecile de fotografii sepia aflate pe pereti, reprezentând tot felul de oameni ce priveau fix undeva, în spatele lui Filip. Ceaiul se afla deja pe masă și, în timp ce amesteca zahărul cu lingurita, îi trecu prin minte gândul că acest magazin nu este decât o fatadă, nu e decât ghizdul unei fântâni în care apa zace liniștită în adâncuri, așteptând pe unul ca el să arunce găleata. Își aminti de basmele cu apa vie și apa moartă, fiind încredințat că în această fântână nu se găsește decât apă moartă. Deschise primul catalog și se apucă să citească prima biografie. Omul ăsta, fictiv sau nu, îi plăcu din prima. Fusese un tip vesel și prietenos. Fusese căsătorit de două ori, fiindcă prima nevastă îi murise la nașterea celui de-al treilea băietel. Cealaltă soție îi mai dăruise o fetiță și îi crescuse pe toți patru în deplină armonie. O bună parte din viață și-o petrecuse studiind tradițiile unei regiuni mai puțin cunoscute din Transilvania. În ultima parte a vieții se dedicase sculpturii, folosindu-se de materiale mai puțin obișnuite, ca săpunul și cojile uscate de pâine. Marea lovitură o dăduse cu un monument construit din perne, ce fusese expus în Piața Romană. Îl reprezenta pe Marele Adormit și, la puțină vreme după vernisaj, artistul adormise pentru totdeauna, înconjurat de o multime de prieteni și admiratori. Un astfel de om i-ar fi plăcut să fie tatăl său. Fotografia înfățișa un bărbat înalt, puțin corpolent, cu barba tufă scurt. Alături de el, încremenise, pentru totdeauna, un câine rasa *collie*. Era puțin probabil ca din noianul de biografii să o aleagă chiar pe prima, dar o pusese deoparte. Următorul fusese inginer, așa că a trecut rapid la altcineva, un preot dolofan și blond care trăise în apropiere de Suceava. Acesta avusese o moarte interesantă, fusese lovit de fulger chiar în curtea bisericii și aproape toți oamenii din sat își pierduseră credința și refuzaseră mult timp un alt preot. Trecu rapid prin catalog și-i mai atrase atenția un descendent al Cantacuzinilor, intelectual rasat ce editase un volum uriaș cu fotografii ale Bucureștiului din anii 40, și se remarcase în aristocrația capitalei ca fiind unul din cei mai buni amanti. Într-o notă de subsol se spunea că, după consumarea actului amoros, vorbea întotdeauna răgușit, numai în franceză, lucru care îl încânta la culme pe doamne. Printre cuceririle sale se număra și cunoscuta contesă R.G. Waldeck, ce petrecuse câțiva ani locuind la Athenée Palace, lângă Ateneul Român, dar se hotărâse asupra unui scriitor relativ obscur ce scrisese câteva volume de povestiri cam macabre, dar care nu trecuseră neobservate de public. Respectivul locuise într-un conac pe marginea lacului Snagov, loc cunoscut de toți amatorii de fineturi din capitală.

Îi atrase atenția un bărbat pe nume Mălâncioiu, în al cărui chip se recunoscut pe de-a-ntregul. Aceeași față prelungă, ochi stinși și ten palid care-i dădeau o înfățișare de om venit din altă lume. Purta stigmatul suferinței și imaginea îl reconfortă. Era sigur că prin

veneale acestui om de hârtie, a cărui figură apăruse poate de sub pensula vreunui student prăpădit de la Arte, curgea același sânge de celuloză ca și prin ale lui. Își imagină figura colegilor lui când le va arăta fotografia și cum Silvana va exclama: ești leit taică-tu! Va da din cap și-i va depăna povestea care, din păcate, nu era atât de spectaculoasă ca a precedentilor. Mălâncioiu fusese un scriitor modest, al cărui volum de debut nu se vânduse în mai mult de treizeci de exemplare ce fuseseră luate, în principal, de prieteni. Critica primise cu plictiseală apariția unui nou mănăitor de condei și-i oferise niște cronici mai firave ca jetul unui robinet la două minute după ce s-a oprit apa. Această apatie nu-l oprise din creație și, în scurt timp, un nou manuscris poposise în sertarele editorilor. Se numea *Omul ireproșabil* și conținea o serie de povestiri stranii ce se petreceau în atmosfera României noului mileniu, fără să conțină vreun element științifico-fantastic ori măcar futurist. Pur și simplu nu-i plăcuseră vremurile în care trăise. Nici un editor nu mai luase în seamă volumul și nici măcar nu se deranjase să-l trimită înapoi. În ultimii săi ani, Mălâncioiu se lăsase întreținut de soție și murise în noiembrie 1989, lăsând în urmă două cărți și un fiu. Nu era cine știe ce, își spusese Filip. Biografia lui nu era nici jumătate față de cea a actorului de la teatrul *Bulandrace* se remarcase pe toate scenele lumii, jucând sub conducerea unor regizori renumiți. De la un asemenea om aveai într-adevăr ce învăța și oricine și l-ar fi dorit ca tată, chiar cu riscul de a fi cunoscut toată viața drept ...escu junior. Se multumea cu un Mălâncioiu. La urma urmei, un tată celebru putea deveni o povară.

Despre maică-sa avea idee exact cum trebuie să fie și să arate. O găsi în mai puțin de cinci minute sub numele de Ileana. Blondă, minionă, ardeleană, principii sănătoase, capabilă să conducă o casă și să întrețină un artist. O asemenea mamă i-ar fi plăcut cu siguranță Silvanei. I se umezîră ochii când se gândi cum s-ar fi înțeles amîndouă. Bău o ultimă sorbitură de ceai și deschise catalogul pe care scria *Frați, surori, verișori, prieteni din copilărie*. Bifă un frate autist, doi verișori și un foarte bun prieten care murise într-un accident de tren, la vârsta de douăzeci și trei de ani.

Se ridică grăbit să părăsească cât mai repede magazinul și să termine cu orice hârtogărie inevitabilă. Aproape că-i venea să danseze, dar aspectul sumbru al locului îl determină să se abțină. Rockerul apărui din spatele perdelei și, de data asta, îi păru de-a dreptul simpatic. Completă repede un formular și semnă. I se înmănară copiile biografiilor alese și, la sfârșit, plăți o sumă echivalentă unei Dacii la mâna a doua, bani strânși chiar în acest scop, până când intrase la facultate și-si schimbase complet preocupările și amicii. Cu detaliile juridice se ocupau tot cei de la firmă. Stia doar că va putea să demonstreze oficial, în caz că îi va cere cineva acest lucru, că acești oameni sunt rudele lui. Vânzătorul îl privise puțin cam scrutător și, în timp ce număra banii, căută să-si închipuie cam ce fel de oameni vin într-un asemenea magazin. La urma urmei, bulanul ascuns după o cutie de carton putea fi justificat de prezența unor clienți mai ciudați. Dar nu avea timp să se gândească la asta. Diseară avea întâlnire cu Silvana și cercul ei de prieteni și, de data asta, n-o va mai face pe misteriosul când va veni vorba despre familia lui. Pentru prima oară în viață, Filip uită că e orfan și, după ce spusese *Bună seara*, o porni fericit spre casă.

urmare din pag. 1

experimente și demonstrații practice vizând mecatronica, robotica, biometria, antropometria, comunicarea prin haos și antene fractale. Emulați de atmosfera din cadrul acestor concursuri neconvenționale, creatorii de literatură SF sau artă grafică de gen au avut șansa să concureze în cadrul mai multor competiții. Principalele manifestări au fost susținute de: CSC (Centrul pentru Studii Complexe), Time Travel Research Center, World Genesys Foundation și Federația Națională de Tineret pentru Science Fiction.

Nu știm în ce măsură obiectivele declarate ale Academiei de Vară (stimularea creativității și a capacității de comunicare și colaborare, formarea abilităților de a percepe corect și de a înțelege complexitatea problemelor din jur, stabilizarea emoțională a tânărilor la impactul cu noul, schimbarea, diversitatea, etc.) și-au atins ținta, cert e că efortul organizatorilor a fost demn de toată lauda, mai cu seamă că ei au avut

OVIDIU BUFNILĂ

Universul lent

Când picurii nopții au sfârșit pe fruntea vestitului Magicoon, NASA a înregistrat prima descreștere de viteză, iar China s-a pierdut într-un abur, rușii și-au rătăcit submarinele într-o pungă virtuală, iar magicianul Magicoon a declarat pentru întâia oară Principiul lui Unu care se multiplică, bulversând serviciile secrete și luându-i pe nepregătite pe filozofii Scolii de la Weimer, presedintele Nepalului și-a văzut șoparla lungindu-se și transformându-se într-un cerc magic, iar Hoba Buba, cântărețul de jazz de la Națiunile Unite, a reușit cea mai lungă octavă din istoria istorisirilor muzicale, gaura de ozon s-a preschimbă într-o poartă stelară, iar Barâșnikov, întâiul fizician al Rusiei, s-a împăcat pentru toată viața cu Elvin, întâiul fizician al Americii, uraganul Gian Mora a încremenit într-o formațiune sculpturală pe care au furat-o briganzii corsicani, Europa s-a frânt în două după un scenariu escatologic pus la punct de ieziții, printesa Margareta s-a rătăcit într-un nor argintiu, iar membrii marcanti ai Partidului Conservelor s-au trezit arestați într-o pictură salvadoriană, crepusculul de la Malta s-a deplasat în viteză către Borneo arzând pădurile de tropical, Magicoon a decretat principiul Saturației în timp ce fizicienii germani au dat publicității Bula Exofizică din A Saptea Trecere a cometei Bantuliasan, planeta întreagă a intrat într-un proces rapid de frânare, iar corul artileristilor din Kurska încremenit și el într-o gamă minoră, pierdem viteză, ar fi șoptit împăratul Japoniei chemându-și samuraiul de taină, încet, încet, cuvintele s-au risipit, limbajul s-a decolorat, statuile s-au sfărâmat, oceanele s-au evaporat, s-a prăbusit satelitul de serviciu, Primul Sunet al Universului s-a făcut auzit din toate colturile matriciilor energetice iar câmpurile magnetice s-au făcut toate ghem. Și atunci s-a înfiripat GLASUL.

Cele șaptesprezece brațe ale unui om virtual

Ce încercare temerară! Să definești „ACOLO ÎN”. O viață și-a cheltuit lb Kaddar încercând marea cu sarea. „ACOLO ÎN” putea fi un nod spațiu-timp, un strigăt buclucaș sau un obiect fractal de primă speță. Sau, și mai și, toate la un loc!

Făcându-și o cafea. Într-o dimineață de vineri. O zi ploioasă de septembrie. În pijama. Cu ochii zgâindu-se după Alberta, chelnerița de la „Bizonul de argint”. Chiar peste drum de casa lui. Și după ce și-a turnat cafeaua, lb Kaddar și-a mărturisit lui însuși că lucrurile merg foarte prost. Să fii expulzat din Adamville pe nepusă masă. Să fii scos în afara legii în Drogstone. Să fii urmărit de federalii din Born. Să fii dat afară de la Academie. O multime de necazuri avea lb Kaddar. Dar ținea morțiș să dea o definiție acelui nenorocit de „ACOLO ÎN”. Poate că era o greșală de tipar. Poate că redactorul de serviciu de la „GLOBE” adormise printre calculatoare. Poate că făcuse o glumă. Sigur aveau să-l sancționeze, aiuritu! Si totuși?

lb Kaddar sorbi din cafea. Urmări atent mișcarea soldurilor care aparțineau acelei fermecătoare Alberta. Ce solduri! O suprafață-limită, ușor pliată în punctul catastrofic C_0 , ușor bănuț pe sub pielea artificială cu reflexe aramii. O femeie pe cinste, Alberta. Oare ea ar fi înțeles ce să însemne „ACOLO ÎN”, expresia asta ticăloasă, pierdută într-un titlu cules cu litere de-o șchioapă, în editia de seară a cotidianului „GLOBE”? Si ce știre! Un om

virtual evadat dintr-un RV periferic, parcă și dezafectat. Ce grozăvie!

— Sistemele noastre informationale trag de moară, sopti lb Kaddar frecându-și fruntea.

Și întinde bratul după ceașca de cafea. Dar răsă. Își imaginase că întinse bratul?! Uite, două brate paralele! Ba nu, trei, chiar șapte! Încercând să se sprijine de perete. Cu un al zecelea brat. Și așa mai departe. Aruncând scaunul pe fereastră de spaimă. Îngrozit. Învăeselit. Urlând. Plângând. Hohotind.

ACOLO ÎN. Cine și-ar fi imaginat că era un sistem informațional deschis. Un om în pijama. Virusat.

lb Kaddar se privi în oglindă. Rânji. Auzi tocurile care aparțineau acelei fermecătoare Alberta, toc, toc, toc. Alberta îi aducea micul dejun. Ca în fiecare zi. Ca în fiecare lună. Ca în fiecare an. Un corn cu ciocolată care avea să dispară înlăuntrul celui ACOLO ÎN. Un cub de unt care avea să se topească ACOLO ÎN.

— Domnule Kaddar! strigă Alberta.

— Intrăăă! urlă lb-cu-cele-șaptesprezece-brate.

Ușa se deschise larg. Doi săni uriași, cu sfârcuri umede, împunseră aerul jilav din cameră. Gluuuump!

Omul virtual tășni afară din corpul lui lb Kaddar și o penetră pe Alberta mugind de plăcere.

Ceva mai jos, tavanul se umplu de sânge. Locatarul, un înfocat cititor al cotidianului „GLOBE” îi strigă maică-si în telefon:

— Pleacă imediat de acasăăă! Dacă au scris în „GLOBE” că va cădea un meteorit peste tine, așa va fi! „GLOBE”, e singurul care își permite să-și plătească reporterii în ziua de mâine! Cum, nu înțeleg! Lasă, mamă! Pleacă! Pleacă, pentru numele lui Dumnezeu, pleacă! E cincisprezece trecut de fix! Opicătură de sânge îi picură pe nas. Locatarul privi mirat spre tavanul său plin de sânge.

— E aici! urlă aruncându-se pe fereastră.

Căzu fără să mai scoată un sunet. În cădere strivi un gândac albăstriu care aterizase cu două secunde mai devreme pe asfaltul înfierbântat. Un politist gras raportă evenimentul prin stație. Un bătrânel îl trase de mânecă:

— În blocul de colo am văzut un câine cu șaptesprezece brațe și douăzeci de cadavre oribile. Notăți-mi vă rog numele.

Bango saradai

Bango saradai! mi-a strigat căpitanul balenierei scotându-și sapca soioasă de pe cap.

N-am înțeles ce vrea să-mi spună. Mi-am lăsat carabina cu țeava-n jos și l-am salutat la rândul meu. Aducea cu el „Marea Balenă Albastră”. Burtoasa-i corabie de-abia înainta în golf.

— Bango saradai! mi-a șoptit Elbina, proprietăreasa de la „Patul de Argint”.

— Bango saradai, mi-a aruncat printre dinti Montgolferrer, comandantul „Dirijabilului Galben” care tocmai trecea fășând pe deasupra orașului nostru.

— Bango saradai! mi-a strigat vesel Patrowsky care tocmai cobora din fuzeea lui marțiană.

I-am zâmbit larg. L-am privit cruciș. El m-a bătut amical cu trompa-i argintie pe umăr.

— Bango saradai! am urlat eu văzându-l pe șerif călare pe un pterodactil virtual.

Seriful s-a supărat foarte tare că l-am luat peste picior. M-a digitalizat pentru două luni și jumătate. Când s-a întors din Patagonia, Montgolferrer m-a scos pe cautiune. Cum m-a văzut ieșind pe poarta închisorii, mi-a strigat răzând:

— Bango saradai!

Iar eu i-am tras un pumn în nas.

ATLANTYKRON —

locul de unde se naște viitorul

de pregătit, în același spațiu și interval de timp, și Convenția Europeană de Science Fiction (*EuroCon 2001*), eveniment de prestigiu și notorietate internațională. Invitați de onoare au fost aici Normand Spinrad — presedintele Asociației Scriitorilor de SF și Fantasy din Statele Unite — și la fel de celebrul scriitor american Joe Haldeman.

Secțiunile EuroCon-ului au fost structurate pe trei teme majore, luate în dezbatere în tot atâtea zile succesive: Ziua Timpului, Ziua Geneticii și Ziua Cosmosului. În prima zi, s-a abordat posibilitatea unor utilizări practice ale timpului, cu o perspectivă mai îndepărtată privind chiar călătoriile temporale, despre care autori precum H.G. Wells au scris atât de fermecător. Nelipsit de la dezbateri a fost David Anderson, directorul *Time Travel*

Agency (instituție americană care cercetează tocmai aplicabilitatea principiilor descrise de fizica relativistă), cel ce, îndrăgostit de mica insulă de pe Dunăre, revine aici de trei ani încoace, ca partener și susținător fervent al acțiunilor desfășurate pe Atlantykon. Ziua a doua, Ziua Geneticii, a fost dedicată celor mai noi descoperiri și cercetări din domeniu. S-a discutat despre importanța covârșitoare a punerii la punct a hărții genomului uman, fiind evocate perspectivele modificărilor genetice în scopul înlăturării unor boli ereditare și a perfecționării ființei umane. N-a fost ocolită nici controversata problemă a clonării umane.

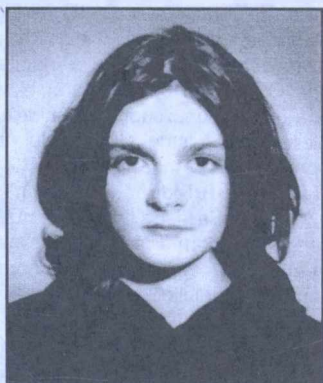
Cea de-a treia zi, dedicată Cosmosului, a pus în prim plan explorarea planetelor sistemului solar, îndeosebi Marte și Jupiter, în

perspectiva trimiterii pe „Planeta Rosie”, într-un viitor apropiat, a unei misiuni cu echipaj uman. S-a luat în discuție și posibilitatea zborului interstelar, în lumina noilor teorii și ipoteze din acest domeniu. Mini AstroLab-ul, cu telescopul și consistenta video-bibliotecă, colecția de fotografii ale principalelor corpuri cerești, ca și explicațiile unor astronomi pasionați au fost tot atâtea puncte de atracție ce au permis participanților să trăiască sentimentul apartenenței la un Univers dinamic, plin de mistere și frumusețe.

Actuala ediție a Convenției Europene (organizată pentru a doua oară în România, după găzduirea sa la Timisoara, în 1994) a avut parte de o perspectivă originală: a fost un EuroCon ținut în inima naturii, pe o insulă sălbatică, netrecută pe nici o hartă din lume, din care organizatorii și tinerii participanți au făcut un loc special, situat undeva la interfața dintre știință și visare, un loc din care „se naște viitorul”.

I.P.

IANA CĂTĂLINA NINULESCU

triunghi

buze asemenea
ea își juca degetele într-un portofel
din piele de sopărlă Geko
se gudura de asfalt
dădea din coadă
împrumuta ochi verzi
dolarii astupau gaura neagră
praf
scoici
păr de pisică
ea își lingea degetele
Lui îi spune
că scoate pene din
perna lui dumnezeu.

ocolirea

Magazinul din colt
se ferește de mine
prin toate găurile ciorapului
pe care le lăbărtează până când
eu dispar
în ochiurile lui.

Clienții se cumpără de pe
tejghelele pline de pastile
strig,
strig că sunt vânzător de suflete
(toate, bineînțeles, ale mele),
dar mai întâi
magazinul
parc-ar vrea să țină o cură de slăbire.

excreșcența (... noastră comună)

de trei săptămâni îmi duc singură
pielea pe umeri
ca pe o pungă goală
la pescăria de ozon,
... ascundem undița
sub ziarul de ieri,
sub carcasa unor sentimente
pline de mătreață,
ne aruncăm în euforie
cu capul în jos,
cu sireturile legate...

la paștele cailor

Ne dăm pe brazdă luna viitoare
cu câinii de gât
și covrigii muiati printre carii;
Să nu ne așteptati
căci sigur vom veni cu slavă
să punem osul la ros
și, cine știe,
vom construi biserici din hârtie,
doar-doar
ne vom îngroșa linia vietii!
Deci, pe luna viitoare!

în doi

Mi-au pătat cravata
irisii ei albaștri
și se mai și scuza —
a vărsat o vază,
o atât de antică vază
pe lentila lumii —
vapoare, bacuri,
acoperișuri convexe pentru
buricele degetelor mele
ticăind unghiurile ei
drepte.

MARINA FLORESCU

de multe ori

De multe ori spun cuvinte
Al căror înțeles nici eu nu-l știu
Dar mă bucur când
Se prăvălesc dinspre mine
Peste goliciunea formelor

Printre ele se strecoară gânduri
La fel de amenințătoare ca
Fiecare înșelăciune și se topesc,
Unul câte unul, între
Buzele arse de rostirea cruntă și aspră a tainelor.

De multe ori, printre atâtea
Sensuri și nesensuri se mai opresc
Vai, nesigure în fața voastră
Mesagere ale mirării mele pure.

zbor

Pene albe, pene moi
Se strecoară pe sub gene
Si lasă ochii să adoarmă
Visul cel fără de viață.
Lângă capul meu te asezi
Să-mi adulmecî molatec firea

Să poți s-o absorbi adânc
Ca pe o binecuvântare a mortii.

În visul meu fără sfârșit
Uităm că suntem oameni
Lăsând penele moi să ne cearnă
Printre atâtea și atâtea lacrimi.

Eu vreau asfintitul crud
Și tăcerea adâncurilor gri
Când tu îmi rupi de pe buze
Răceala surdă a pietrei.

Trăim cu spaima marilor erori
Și ne acoperim cu frunze.
Atunci când va ploua peste noi
Vom redeveni copaci vicleni.
Printre crengile mele mari
Se strecoară o mână de sculptor
Mângâind șoptele verzi ale trunchiului.
Ici, colo, noduri de drumuri,
Găuri de cuiburi goale
Și peste tot pene albe, pene moi.

De fapt sunt o pasăre tristă
Care-și culege printre ani
Bucăți de zbor și semințe de iubire.
Cântul meu nereusit e vaiet.

eseu

criza receptării critice (III)

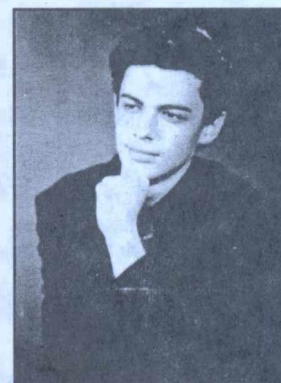
La noi se vorbește foarte mult despre estetică, dar într-un mod aproape desprins de suportul obiectiv al cărții. Problema ne parvine din deceniile trecute, când era legitim să se discute teoretic despre „autonomia esteticului” sau alte lucruri de acest gen, dispută la care puteau lua parte nu doar literarii, ci mai ales ideologii, iar criticii literari făceau în felul acesta politică (sunt foarte puțini critici ca E. Lovinescu sau Al. Cistelean, capabili—indiferent de epocă—să fie aplicați exclusiv sau în primul rând asupra cărții comentate). „Politica” era un câmp deschis, deoarece nu cerea o specializare, dar genera autoritate. Mă așteptam ca, îndată după 1989, să se treacă la cercetarea premizelor estetice ale fiecărui poet și prozator (important) în parte. M-ar fi interesat, de pildă, o evaluare a viabilității premizelor estetice opteciste în general (o recentă carte, *Trafic de frontieră*, e un eseu reusit de tipologie a prozei opteciste) și apoi, pe seama unui asemenea studiu, trecerea la caz: premizele estetice ale lui Agopian, ale lui Groșan, ale lui Ioan Vlad etc. S-ar fi văzut, probabil, că relația lor tăcere din ultimul timp are o mult mai mare legătură cu această chestiune decât cu angoasele sicondționările sociale ale tranziției. Premizele estetice ale unui autor sunt esențiale și judecata critică nu se poate exersa corect când le ignoră.

Nu știu, poate că altele să fie insuficientele criticii sau ele să nu existe deloc. Dar eu pe acestea le văd. Poate că pun totalmente gresit sau fals problema. Poate că eforturile sintetice să nu fie necesare, ori poate că ele nu își au încă timpul, ci vor veni după alte acumulări analitice (avem în urmă doar două sute și ceva de ani de literatură „cultă”). Un lucru însă știu sigur: modelul autoritar reduce curajul criticului literar de a vorbi despre cărți, îl inhibă. Or asta e, cred, cea mai mare pacoste posibilă: să stai cu frica-n sân că spui vreo „prostie” când comentezi o carte. Când, orice „prostie” nu e decât o perspectivă, iar dacă e falsă, de la ea pornind se va ajunge la adevăr. „Erorile” de apreciere sunt necesare, ele provocând discuții, atrăgând alte opinii — și se realizează un ferment, o piață de schimb a judecăților critice. Pasibilă, schimbând din interior modelul, să modifice și mentalitatea cititorului.

Despre receptarea critică a literaturii se poate discuta și pornind de la mult dezbătută problemă, în ultimul deceniu, a „promovării” literaturii române în străinătate. Îmi amintesc o frază a lui Alexandru Mușina: „„Citiți” dinspre simbolisti, Bacovia putea să-i apară lui Călinescu drept un poet minor, citit dinspre poezia română, el se releva a fi unul fundamental...” Prin aceasta, Alexandru Mușina afirmă că există o sensibilitate românească, deci o literatură care, pentru a fi „înțeleasă”, a-i produce o „vibrație” unui cititor străin, trebuie să-i fie prezentată acestuia în contextul ei sensibil și spiritual. Apercepția e o chestiune și de educație și, dacă însăși literatura română nu se

poate impune prin ea însăși, prin traduceri (foarte reduse la număr și selecționate arbitrar, ca să poată oferi premisele unui fond aperceptiv), critica literară românească ar fi chemată spre acest oficiu. Dar ca să reușească acest lucru, are nevoie de limpezime, de un aplomb sintetic (s-a scris mult pe tema specificului românesc) și analitic, care de obicei îi lipsește. Sau, altfel spus, ar trebui să posede un soi de lipsă de milă față de toate teoriile liricoid-nationaliste, filozofarde și sanfaroane. Se vorbește, de obicei, despre cât a reușit un autor sau altul să penetreze într-o altă literatură (lucru întâmplat, în general, prin traduceri „aranjate” — altă cale nu a fost pusă la punct la noi), dar cred că ar trebui evaluat mai cu atenție aportul criticii în acest sens și poate chiar elaborat un program, care să uzeze de toate mijloacele ce ne stau la îndemână pentru a „satura”(exagerez) pietele literare străine cu sensibilitate și spiritualitate românească. Există foarte puțini critici literari în România care au adoptat un program cultural solid și, atunci când te gândești la ei, nu poți spune: domnule, hai încearcă să faci și treaba asta. Pur și simplu ți-ar fi rușine să le spui așa ceva. Își folosesc întreaga energie la un proiect de calitate. Însă există nenumărați critici literari ne-integrați nici unui proiect cultural. Desigur, a porni un astfel de proiect nu e facil. Unui coordonator îi sunt necesare numeroase calități, mai ales energie, pentru că va fi nevoit să creeze programul, dar și institutia (fundatie sau asociatie), să atragă alți critici literari și fictionari în jurul ideii etc. Lucru care ar dura câțiva ani buni, e drept, dar mecanismul ar fi pornit. Singurele institutii vizibile (există și din cele invizibile, subventionate gros de Ministerul Culturii, total nemediatizate deoarece nu doresc acest lucru, ca să poată selecta opere din literatura română în tihna unei taine dubioase) care au un program cultural legat de literatură, sunt câteva reviste literare și se vede limpede că programele viabile sunt opere în general ale unor critici literari. Mai rar și cu proiecte de mai mică anvergură vin și unii poeți și, rarism, prozatorii.

D.P.

GABRIEL BERCEANU

cântec pentru poet

Domnule Labis,
Pasărea cu clonț de rubin
Va smulge din umărul meu câte puțin,
Până când puii păsării cu clonț de rubin
Vor găsi o urmă de stea la Mălini.

Domnule Labis, ne cunoaștem din vis,
Zboruri ale albatrosului ucis.
Eu sunt glontul puștii fără teavă,
Vinul tău, și miere și otravă.
Ascult prin tine înapoi în veac,
Din inima pădurii ce mi-e leac.
Așadar, prietene, mai zi
Cum este să fii și să nu fii...

Domnule poet cu umăr nins,
Suntem în miezul unui ev aprins
Acum, poate mai mult ca niciodată.
Nasc ochii tăi din adâncimi de piatră.

Domnule Labis,
Pasărea cu clonț de rubin
Va smulge din umărul meu câte puțin,
Până când puii păsării cu clonț de rubin
Vor găsi o urmă de stea la Mălini.

bunica mea

străbunicii mele, Apostol Calită

Bătrânii dorm ca niște mici copii,
Se scoală mai târziu și mai târziu.

Dar pentru ei m-aș vinde și în somn,
Bătrânii mei sunt îngeri când adorm.

Bunica mea când doarme-i așa mică
Încât și mamei mele îi e frică

Să nu se facă mică, uite-așa,
Să se preschimbe singură în stea

Iar dimineata, să găsim în pat
Un fir de stea din trupul ei curat.

Așa că ne culcăm cu ochii mici,
Bunicii mele strajă. Ce bunici...

Si noaptea mă visez și eu și mama
Bătrâni cum e bunica. Strângem geana

Si zorii ne găesc mai triști, mai cu dureri,
Mai tineri, mai bătrâni, mai mici ca ieri.

Si nu dormim de secole așa,
Păzind frumoasa mea, bunica mea.

umbră lângă mine

Plânge un glas aproape de mine
Iar eu nu cunosc nici o umbră din el
Caut în zori niște umbre străine
Printre aripile de porumbel

Am în mansardă umbre din mine
Le țin ascunse într-un sipet
Când porumbeii vor vrea străine
Umbre, îi las să mă roadă încet

Printre havuzuri trec ignorante
Clipe din cei ce au fost cei iubiti
Și printre umbrele-mi neimportante
Tu te strecoari printre cei rătați

Însă te știu numai o umbră,
Duc porumbeii vești la-mpărați
Si din ferestre vine o urmă
Din zborul lor, ne-nduplecți.

Plânge un glas aproape de mine
Eu nu cunosc nici o umbră din el
Lacrimile nu îmi sunt străine
Poate ești tu într-un porumbel

Dicționar teatral

Într-una din manifestările adiacente Festivalului și Concursului Internațional de Dans de la Constanța, a fost lansată o carte, publicată sub egida Teatrului de Balet „Oleg Danovski”, din inițiativa directorului acestei instituții, Ana-Maria Munteanu, care s-a ambiționat să prezinte oaspetilor din țară și de peste hotare o lucrare, deopotrivă riguroasă și captivantă, despre niște oameni activi, neliniștiți și imprevizibili (care sunt balerinii, coregrafii, maestrul de studii, consultantii artistici) și despre un teatru *sui generis*, care dăinuie de douăzeci și trei de ani, înființat și condus cu strălucire de Oleg Danovski, maestrul și regizorul care și-a legat numele de devenirea școlii coregrafice românești, îmbinând, cum afirmă muzicologul George Sbârcea, „severa geometrie a baletului clasic cu vocabularul fulgurant al dansului modern”. Lucrarea la care ne referim este prima verigă a unui lanț de apariții grupate într-un volum masiv sub genericul „Dicționarul teatrelor din Constanța” și se intitulează „Dicționar. Lumea artistică a Constantei, Teatrul de Balet «Oleg Danovski»”. Autorul ei, prof. Jean Badea, secretar literar al Teatrului „Fantasio”, nu este la prima încercare de acest fel, în bibliografia sa de cercetător al lumii teatrului tomitan figurând și lucrările, foarte apreciate de altfel, *Fantasio 40*, o monografie aplicată exclusiv obiectului preocupărilor ei — istoria cunoscutului teatru de revistă de la Pontul Euxin — și biografia artistică a lui Jean Constantin — *Omul care aduce ... hazul*, o carte sobră, temeinică, despre un mare actor de comedie. Revenind la „Dicționarul Teatrului de Balet «Oleg Danovski»”, vom spune că autorul a folosit variate surse de inspirație: douăzeci și patru de ziare și reviste românești printre care, la loc de frunte, se situează: *Contemporanul*, *România literară*, *Teatrul*, *Scena*, *Cuget Liber*, *Ateneu*, *Cronica*, *Tribuna României* și *Tomis*; volumele *Argonauții marilor iubiri* de Lucian Cursaru (Editura Muzicală, 1987) și *Dirijorul de lebede* de Marina Constantinescu (Editura Muzicală, 1989); presa din țările străine în care teatrul a întreprins turnee (consultată în arhiva Teatrului de Balet „Oleg Danovski”), precum și informațiile culese de la anumiți balerini, din teatru, despre colegii lor stabiliți peste hotare sau aflați în contracte externe. Autorul, care trăiește în vâltoarea mișcării teatrale constănțene de peste douăzeci și cinci de ani (impresar artistic, secretar literar, cronicar de specialitate), utilizează ca formă de prezentare fișa de subiect care cuprinde sumare date biografice, cronologia studiilor teoretice sau de specialitate, periul artistic (instituțiile la care cel prezentat a fost încadrat), funcțiile sau activitățile publice îndeplinite, participarea la varii concursuri, festivaluri naționale și internaționale și diplomele ori premiile obținute etc. Fișa are drept centru de greutate spectacolele și rolurile interpretate de subiect, încheindu-se cu evaluările operate în presa cotidiană, ca și în presa de specialitate, referitor la modul în care au fost onorate rolurile încreditate. Extrasele din presă nu sunt selectate în mod expres, pentru a crea unora chip cioplit, iar altora portrete în aqua forte, ci prefigurează, cel mai adesea, o sinuozitate convingătoare, verosimilă a activității interpretative, pornind de la simplul considerent că în viața unui om al scenei nu sunt numai triumfuri, ci și ezitări, oscilații, căderi de scurtă durată și redresări încurajatoare pentru un nou început. Asadar, o judecată de valoare, ca expresie nemijlocită a unei subiectivități, poate genera, în paginile publicațiilor, atitudini, reacții, poziții contrastante din partea celor prezentați în evocatul dicționar. Numai că autorul, trecând peste inerentele simpatii, a instituit ca unic principiu al evaluărilor critice din presă adevărul adevărat, rezultat din însumarea unor opinii pro și contra, măgulitoare sau mai puțin măgulitoare, oricum departe de sentințele voit implacabile. Cel mai mare număr de pagini (douăsprezece) din „Dicționarul Teatrului de Balet «Oleg Danovski»” îi este rezervat corifeului acestui teatru, Oleg Danovski. Dintre balerini, *răsfațați* sunt Traian Vlas, Cristian Tarcea, Aliss Tarcea, Francisc Strnad, Felicia Serbănescu, Elisabeta Lux, Jenna Johnson, Călin Hanțiu, Olimpia Cheta, Horațiu Chereches. În afara fișelor de subiect, dicționarul renumitului teatru constănțean, cunoscut dincolo de fruntarii, cuprinde câteva anexe care configurează personalitatea instituției: colaboratorii din țară și de peste hotare (patruzeci și șapte prim soliști, soliști, balerini, actori, actrițe, coregrafi, regizori, scenografi și compozitori), *Repertoriul* (în intervalul 1978-2001), *Turneele în străinătate* (1979-2001), *Ecouri din presa internațională* în urma acestor deplasări, prezentarea celor șapte ediții ale *Concursului Național de Balet*, *Festivalul Internațional de Dans* (10-18 iulie 1999), structurile administrative ale Teatrului de Balet „Oleg Danovski” și o *Postfață* a meticolosului, laboriosului și împătimitului într-ale scenei, profesorul Jean Badea.

VIRGIL MOCANU

Orasul Mangalia a fost, în acest sfârșit de vară, pentru a doua oară, gazda primitoare a Galei Tânărului Actor, manifestare anuală organizată de Uniunea Teatrală din România, în parteneriat cu alte instituții. Încă o dată se dovedește faptul că mutarea acestui festival din zgomotosul Costinești a fost o idee foarte bună, singura problemă constituind-o supraîncălzirea ce se produce în sala Casei de Cultură din Mangalia după o oră de spectacol. Se pare că anul viitor și acest impediment va fi remediat, după cum promitea primarul Zamfir Iorgus.

Dacă până acum candidații se puteau prezenta numai cu o propunere la libera lor alegere, începând de la această ediție organizatorilor le-a venit ideea de a stabili, ca în alte domenii de activitate, o temă unică și obligatorie, alături de libertatea opțiunii fiecăruia de a propune ceea ce a gândit și și-a ales, în speranța ascunsă că este ceea ce îl reprezintă mai bine, oferindu-i maximum de șanse. Asadar, fiecare dintre cei nouă concurenți la secțiunea *Individual* au avut de „arătat” și propria variantă la **Mosii — tablă de materii**, extrem de dificilul text al lui Caragiale. Propunerea a venit din partea regizorului Cornel Todea, președintele Galei și al juriului: „Tema face parte, printr-un joc firesc al întâmplării, dintr-un spectacol pe care eu, ca regizor, calitate pe care din când în când mi-o reamintesc, îl voi face la Teatrul «Ion Creangă», o montare pornind de la textele lui Caragiale, în care există o idee de traducere, e drept de grup, a acestei teme extrem de ofertante”. În rest, nu din lipsă de inspirație ori de fantezie, ne spun organizatorii Galei, tema generală a festivalului a rămas **Alteritate**. „Socotesc — sublinia dl. Todea — că această idee nu are cum să îmbătrânească, ba dimpotrivă, se pare că devine din ce în ce mai actuală, ideea acceptării celuilalt ca o variantă de existență posibilă, ca o variantă de filosofie posibilă, de atitudine și reacție posibile, care reprezintă, în același timp, o invitație la toleranță, la a-l accepta, dincolo de propriul tău statut pe care vrei să ți-l asumi și să-l reprezinti, pe celălalt, într-un dialog sub semnul toleranței”.

În urma preselecției operate de regizoarea Sanda Manu și de criticul de teatru Marina Constantinescu, la secțiunea *Individual* s-au întrecut șapte fete și doi băieți, în speranța obținerii Premiului pentru cea mai bună actrită și pentru cel mai bun actor.

Din păcate, foarte greu s-a putut regăsi adevărata performanță sau adevăratul talent. Marius Rizea a fost singurul care a oferit o interpretare adecvată și motivată pentru **Mosii**, el prezentându-se foarte bine și la „libere”, tot cu un text caragialesc, **Boborul**. A fost prezent și la secțiunea *Grup*, alături de colegul său Cristian Cretu, în **Conu' Leonida față cu reacțiunea**, jucând în travesti. Un spectacol fără mari pretenții regizorale, în care Marius Rizea a făcut un rol foarte bun, greutatea căzând însă pe umerii partenerului său, destul de plat în interpretare. Asadar, iată un câștigător pe merit. Un actor foarte talentat, cu disponibilități clare mai ales în zona comediei, dat afară în această vară de la Teatrul Național din

scena

GALA TÂNĂRULUI ACTOR

București, în urma faimosului concurs inițiat de Dinu Săraru.

Contracandidat în cadrul Galei nu i-a fost decât Mihai Arsene, cu un fragment din **Lectia** lui Ionescu, din care a trecut, foarte frumos, la textul obligatoriu pe care, însă, după câteva cuvinte, l-a uitat, renunțând la a-l mai prezenta.

Cât despre fete, situația nu a fost prea roz. Se pare că proba impusă le-a pus mari probleme. Singura care s-a descurcat onorabil a fost Magdalena Ofelia Popii, prestația ei amintind deopotrivă de aerul din **Pedagog de școală nouă**. Nici la „libere” nu a fost rea, greșeala ei fiind că a ales un text absolut patetic și lipsit de substanță, semnat de Olga Delia Mateescu. Trecând prin diferite stiluri de joc, demonstrându-și și calitățile vocale, ea a reușit să se prezinte foarte bine, mai ales că a intrat prima în concurs, beneficiind deci de un public „neîncălzit”, metaforic vorbind, căci altfel nu ne puteam plânge c-ar fi fost prea răcoare în sală.

Totuși juriul format din actorii Emilia Popescu și Ștefan Iordache, criticul de teatru Cristina Modreanu și regizorii Tudor Mărășcu și Cornel Todea, a decis ca premiul pentru cea mai bună interpretare feminină să-i revină Clarei Flores. Deloc convingătoare în **Mosii**, ea a ales la „libere” o variantă ceva mai restrânsă (pentru a se încadra în baremul impus de regulile festivalului care prevede un timp maxim de cincisprezece minute) a monologului Saviane Stănescu, **Silicon Valley**. Într-o formă nu chiar aceeași, acest fragment face parte din spectacolul lui Radu Afrim, realizat la Piatra Neamț, în stagiunea trecută, **Ocean Café**. Prezentarea Clarei Flores mi s-a părut, în acest concurs, cumva inferioară prestației ei obișnuite. Putin cam fără vlagă, ori fără chef...

Foarte bună, inventivă, mobilă, Ada Simionică în **Cronici de toate zilele, cronici de toate nopțile** al lui Durringer. La „impuse” însă... Cristina Chirilă și-a ales un fragment din **Sexul femeii ca un câmp de luptă** de Visnec, numai că vocea nu este încă foarte bine lucrată. Putin mai multă forță și lucrurile ar fi ieșit mai bine.

În rest, nu merită să ne mai batem capul. Am constatat foarte slabă pregătire a vocilor, lipsa de dicție, acții fără acoperire, lipsă de vocație pentru această meserie extrem de grea și de serioasă, țipete, urlete, dezbrăcări fără sens sau, poate, cine știe, pentru a câștiga admirația reprezentanților sexului tare din „comisia de judecată”.

La *Grup* au impresionat tinerii din **Zi că-i bine** de Wil Calhoun, în regia lui Florin Piersci jr., iar Andreea Bibiri, Șerban Pavlu și Gheorghe Ifrim au făcut un

menționat doar *Metafisica dell'estetica*), autorul analizează pertinent evoluția conceptului de artă în funcție de sistem, urmărindu-le din antichitate până în prezent. Teoriile estetice au exercitat asupra conceptului filozofic al frumuseții o adevărată violență, lipsindu-l de autonomie și universalitate. Prima întrebare din istoria filosofiei despre frumusețe o întâlnim la Atena: Hippias îl invită pe Socrate să participe la „frumoasele ocupații ale tinerilor”, eveniment la care, desigur, filozoful se implică (cfr. Hippias I), observând exigența problemei. Consecvent propriei metode maieutice, precum că finalitatea gândirii nu este atât soluția problemei cât căutarea ei, drept punct ferm de plecare, Socrate descoperă conceptul și universalul. Chiar dacă logica formală se va împlini cu Aristotel, piatra fundamentală este pusă de Socrate, frumosul fiind mai degrabă o chestiune logică decât cosmologică. Convingerea afirmativă că ceva este frumos este implicită, deci este necesar să știm ce este frumusețea în sine: acest în sine, însă, devine tot mai complex încât concepția despre frumos nu mai e doar a lui Socrate, ci devine cea a lui Platon, care nu se oprește la valoarea logică, adică la un concept, ci se extinde la categoria participării din ontologia idealistă. Deja se preanunță constituirea ideii în sine, la baza sistemului și a ideologiei lui Platon. Pentru Socrate, importantă este *scepsi*: iubirea de adevăr și nu aceea de siguranță și posesie!

În scolile de gândire găsim, repetitiv, aceleași teorii, de aceea gândirea este denumită și post-modernă sau contemporană cu noi. Plecând de la soluția nihilistă a gândirii lui Heidegger, pusă pe seama obiectivismului metafizic, se ajunge la „gândirea slabă”, care nu înseamnă o slabă gândire, ci „un mod slab de a face experiența adevărului”. De fapt, este citat Gianni Vattimo («La fine della modernità»), autor foarte la modă în sofistica de stânga contemporană.

Conceptul, fiind fructul abstracțiunii intelectului, nu face decât să abstragă un lucru ce-i apare frumos, deduce conceptul universal. Astfel că, în acel concept se pot găsi toate lucrurile

adevărat tur de forță pe spațiu mic, dovedindu-și realele potente actoricești, bine ghidați de colegul lor actor, în definitiv, acum într-o inedită postură de regizor. O poveste dulce-amară, la granița dintre comic și tragic, a unui cuplu afectat de handicapul Ei. Excelente jocul gestual al lui Pavlu, stânenile lui Ifrim ori răbufnirile Andreei Bibiri.

Viata omului după Andreev, spectacolul absolutilor de la Iasi, a spus ceva, mai degrabă prin mișcare... Însă, cel mai rău lucru l-a constituit **Povesti de familie**, montare propusă de Andreea Vălean. Personaje incredibile, limbaj asemenea, joc deloc inocent așa cum ar fi cerut personajele — niște puști de zece ani ce se joacă de-a... adulții, copind reacțiile părinților. În plus, un decor ambiguu și o propunere care nu reușește decât să enerveze prin proasta concepție.

Invitat special: trupa **Senzor** din Cluj, cu un excelent spectacol de sunet și lumină, SAKADAT extraSENZORial, produs de Fundația DaKino. Nu a lipsit nici de această dată Voicu Rădescu cu spectacolele pe care le produce la *Green Hours* din București.

„În ce privește valoarea premiilor” sublinia Cornel Todea, „pot spune că între visele noastre de a oferi burse sau o perspectivă certă câștigătorilor și realitate este un divorț, eu socotind însă că esențial — și nu ca o abilitate retorică — este faptul că tinerii se pot întâlni și confrunta cu colegii de generație, dovedind că această generație nu este egală cu sine însăși, că are valori care tănesc în afara liniei medii de funcționare și că o asemenea primă confirmare a valorii lor (un premiu obținut aici) poate deveni o sansă pe mai departe.” De aceea, Gala are întotdeauna ca invitați directori de teatre, ca o şansă oferită tinerilor de a fi văzuți și după aceea angajați în teatrele pe care acestia le conduc. În fiecare an, câștigătorii Galei au fost invitați să lucreze pe contract în instituțiile din țară, cum ar fi, de exemplu, la Craiova, Brasov, Piatra Neamț. Unii au refuzat din start, așteptând... nu știu ce, probabil să prindă un loc de dus tava, ani de zile, în teatrele bucureștene. Altfel, premiul rămâne o felițare, o strângere de mână, o minimă sumă de bani. În acest an, însă, câștigătorii primesc și o invitație de o săptămână la Festivalul de la Avignon.

Ca de fiecare dată, au existat și secțiuni adiacente concursului propriu-zis. Este vorba, în primul rând, de secțiunea teoretică cu un colocvii pe tema legii teatrelor, discuție în urma căreia lucrurile nu s-au lămurit foarte tare, deși se aflau acolo și doi reprezentanți ai Ministerului Culturii și Cultelor. Apoi, tinerii concurenți au putut participa, ba chiar au avut obligația de a o face, la Atelierul de creație muzicală, condus de Dorina Crisan Rusu, și la cel de mișcare, coordonat de Păstorel Ionescu.

Rămânem cu speranța că ediția viitoare va „aduna” cât mai mulți tineri talentați, pentru bucuria atât a specialiștilor, cât și a publicului larg, venit în număr mare, seară de seară.

GABRIELA RIEGLER

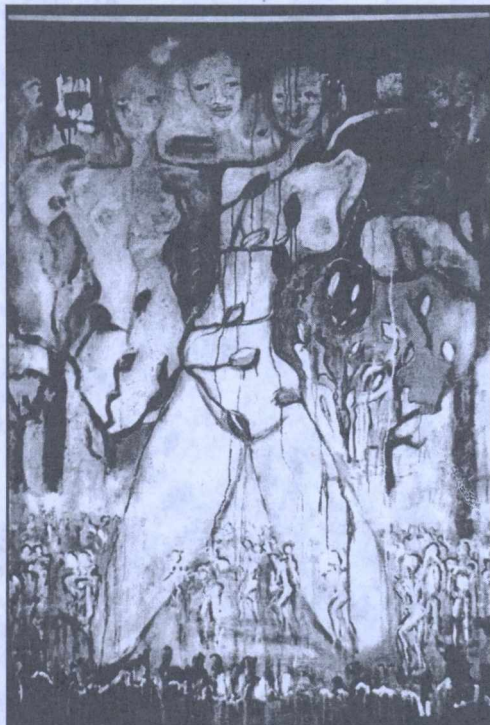
frumoase ce se află definite, fie că-i vorba de frumusețea naturală sau cea artistică, de pictură, de proză ori de poezie, de arta antică ori de cea romantică sau contemporană. Nu poate fi *concept* o definiție a frumuseții ce nu se poate extinde la toate obiectele pe care experiența le notează drept dispozitive ale satisfacției estetice.

Opțiunea antimetafizică a filosofiei estetice, eludând chestiunea privitor la definiția frumuseții și a artei, a limitat posibilitatea de a o descifra și a o defini. Când se pune întrebarea dacă frumusețea este ori nu este o proprietate transcendentă la ființei, problema se pune dacă frumusețea unui obiect este obiectul în sine, socotit drept ființă, substanță, ori dacă ea este o calitate accidentală cu care obiectul se îmbracă accidental.

Estetica creștină se naste și se dezvoltă cu condiția premizei Bibliei. Oripemiza teologico-biblică fiind o pre-condiție, incide în determinarea unei culturi precise, în care temele estetice nasc și se dezvoltă. Ontologia frumuseții, ca și transcendentabilitatea ei, nu găsește acord explicit în premiza biblică, atât în Vechiul cât și în Noul Testament. Prima interpretare creștină pe temă estetică, asadar cea originară, se sprijină în ce privește natura frumuseții pe cea dezvoltată deja în filosofia antică, în special de Socrate, Platon și Aristotel. Nu putea fi gândită altfel decât în termeni de obiectivitate, participare și transcendentitate, adică în termeni ontologico-metafizici și cu premiza optimismului creaționist, ce evoca originea bună a lucrurilor. Premiza biblică a creaționismului favorizează teza esenței ontologice a bunătății lucrurilor, însă nu avantajează teza ontologică și transcendentitate a frumuseții. Creaționismul biblic este dincolo și altceva decât tema *pulchritudo creationis*. Concepția biblică se angajează în interese care nu-s cele estetice, proprii filozofiei grecești, în sensul patristic asadar, arta este divină.

Apropierea de bunătate va fi un criteriu comun de *impostare* a problemei frumuseții, inclusiv a celei a lui Dumnezeu.

ROMEO MAGHERESCU

Viziunea despre colaborarea interbalcanică — asupra căreia Nicolae Iorga va reveni, insistent, în întreaga perioadă interbelică — nu-l va împiedica, însă, să opereze cu termeni aspri vis-à-vis de acțiunile elenismului ce vizau, în primul deceniu al secolului trecut, cu brutalitate, deznationalizarea aromânilor: „Avem o datorie de cinste față de aromâni, pe cari nimeni altul nu-i poate apăra decât România. Uciderea lor de bandiții greci e un fapt nespus de dureros. Oamenii noștri de stat trebuie să împiedice aceste măceluri — scria el, în iunie 1906, în articolul *Paraponurile grecești* — și să dea oamenilor puțința de a trăi în pacea lor de buni gospodari, pe cari nu ne gândim a-i anexa, în același timp, să aducem la noi pe cât mai mulți dintre ei”. Pe de altă parte, blamând conotația politicianistă în chestiunea aromânească, N. Iorga vestește impactul interesului politic și partizantul de partid, pledând pentru o conduită națională demnă, consecventă și principială (atitudine, iarăși, cu atâtea reverberații contemporane, circumstanțiate Statului Român de astăzi, la început de nou mileniu!): „Grecii sunt de fapt, mai puternici decât noi în acest conflict, desi țara lor e mică, mai săracă, mai înapoiată, cu locuitori mult mai puținți și, pe lângă toate, copleșită de rușinea unuia din cele mai caraghioase războaie care au fost purtate vreodată de un popor trufas și fără minte (se referă la războiul cu Turcia, din 1897 — n.n.). Totuși, ei pot face împotriva noastră, fără lupte de ostiri, lucruri care ne dor, pe când, până astăzi, din partea noastră nu ne-am priceput a le face o durere mare relevând neajunsurile acțiunii cultural-naționale printre românii balcanici, într-un mediu geopolitic ostil, N. Iorga este adeptul unei conduite politice demne consecvente: „Ce ispravă putem face în aceste împrejurări? *Să ne plângem la Europa, care ne mângâie între patru ochi și care, fățiș, tăgăduiește tot ce a spus în folosul nostru* (subl.n.), căci nu de dragul micii Românii se va pune iarăși pe tapet incurcata și primejdioasă chestie macedoneană?”.

Firește, N. Iorga nu era adeptul răzbunării, superioritatea faptelor moral culturale fiind preeminentă în politica națională: „În chestia aceasta macedoneană, e o copilărie a crede că putem lucra cu ucigasi împotriva ucigasilor. În sălbăticie, oricâte silinți am face să fim sălbatici, vom fi bătuti. Bande nu vor pleca din România și nu ne vom acoperi de necinste plătind și noi bandiți care să pândescă la drumuri mari sau pe cărări de munte pentru a necinsti femeile, a ciopârți copiii și a împusca prin trădare pe bărbații altui neam. Cum fată de neamul lui Mochi Fischer și Rappaport — scria N. Iorga în iulie 1906, în articolul *Studentii în chestia macedoneană* — nu putem fi huligani, față de greci nu putem fi antari.

Dar în zilele de astăzi biruiește cultura și banul. Prin aceste două mijloace putem ajuta, sprijini și apăra, putem organiza pe frații noștri de oriunde. Din partea lui, Statul își poate face datoria pe alte căi, dacă nu azi, când stăpânește zăpăceala, măcar mâine”.

În vara anului 1906, aproape fiecare număr al *Neamului românesc* conține articole ale directorului său în chestiunea macedoneană, socotită a fi „fost ridicată întâi pe o vreme când la Dunăre erau două principate supuse turcilor și care nu puteau face peste hotarele lor nici un fel de politică. Noi abia știam de... cutovlahi, pe care doar dacă-i pomenise vreunul din scriitorii noștri mai vechi”, după ce întreprinde un scurt excurs asupra trecutului românilor balcanici, relevând primele legături, constientizate ca atare, cu frații nord-dunăreni în Epoca Unirii, N. Iorga este convins că „Chestia macedoneană ar fi dormit multă vreme fără Apostol Mărgărit. Cu însușirile și defectele sale, acest ager și îndrăzneț aromân știu să capete și încrederea Guvernului din București și a cercurilor din Constantinopol, și în ramura învățământului el făcu ceva. Pe departe însă — crede autorul articolului *Două greseli în chestia macedoneană* — nu ceea ce s-ar fi putut face. Averile lui, slăbiciunile lui și, de la o bucată de vreme, aplecarea de a fi tot fără a isprăvi nimic” (totuși, la moartea sa, survenită în octombrie 1903, N. Iorga are aprecieri pozitive, mai adecvat circumstanțiate epocii, în articolul *Un idealist : Apostol Mărgărit*); reitărând cadrele acțiunii național-culturale aromânești în Balcani, N. Iorga crede că nu au existat, pe termen lung, soluții viabile din partea oamenilor politici: guvernul „nu știe ce să facă. El caută îndrumări de la macedonenii strănși în România, cu societățile și ziarele lor. Ei nu pot da însă alte sfaturi și face alte servicii decât acelea cu care sunt deprinși în Balcani și pe care le cunoaștem din «lupta» grecilor și a bulgarilor”; respectiv, el blamează, cu tărie, din perspectiva umanistă și a tradiției ospetii și toleranței românești, unele acte vindicative — izolate, de altfel — ale aromânilor din Vechiul Regat împotriva câtorva greci stabiliți la București, Giurgiu și Zimnicea: „Ne dăm bine seama că din blândetea apucăturilor noastre, din prietenia, din mila de oameni care ne deosebesc, poate iese mai puțin folos practic față de anume dusmani înverșunati decât din barbaria crudă și neiertătoare a altora. Ne-avem ce face însă: așa suntem. Și apoi avem și mândria aceasta, de care nu ne putem dezbara, de a fi priviti ca stăpâni pe civilizația morală a veacului.

Frații din Macedonia cred altfel — se arată încredințat, la rândul-i, N. Iorga, în articolul *Politică macedoneană în România*, operând, însă, cu o generalizare ce nu avea decât accidental acoperire faptică. Ei vin dintr-o țară unde viața omenească se

STOICA LASCU

NICOLAE IORGA ȘI AROMÂNII (III)

jertfeste ușor, unde patima nu rabdă și fanatismul trăznește. Acolo, lupta politică se încheie cu lozınca: rană pentru rană, moarte pentru moarte. Și deoarece dușmanul se poate ucide *acolo* mai greu decât *aici* — ei bine, executorii vin aici (*peste ani, el însuși avea să cadă victimă conduitei incriminate, asasinii neprovenind, totuși, din sudul Dunării* — n.n.).”.

Cu amărăciune, N. Iorga blamează lipsa de coordonare a acțiunilor ce viza organizarea aromânilor din cadrul Imperiului Otoman, el exprimându-și scepticismul în privinta urmărilor benefice ale unui „congres de organizare”, din 1910, desfășurat la Bitolia, congres pe care îl „asteaptă de vreo cincizeci de ani nația asta de aici, din birul căreia domnii miniștri trimt subvenții, până la un milion, fraților de peste Dunăre”. Inexistența unor atitudini comune la nivelul liderilor aromâni — din Regat și din Macedonia — transpare cu claritate în paginile ziarelor ce apăreau la un moment dat (1910) în Capitală (*Românul de la Pind*, respectiv *Aromânul*), neajuns sesizat critic de către N. Iorga: „Desi *Pindul* bucrestean zice: ba! *Aromânul* repetă: da! Dulce armonie, dacă nu harnică *aromânie*! Polemica s-a deschis.

Și chestia (*aromânească* — n.n.) iarăși s-a închis. Nici o miscare nu se vede, nici o tovrăsie de muncă, nici un progres de conștiință. Cele două foi merg, una de-o parte, alta de alta, mai fericite decât *Lumina* de la Salonic, care s-a stins neavând, după cât se pare, festila bugetară de aici. Iar dușmanii aromânilor, aceia știu ce vor și fac ce pot”.

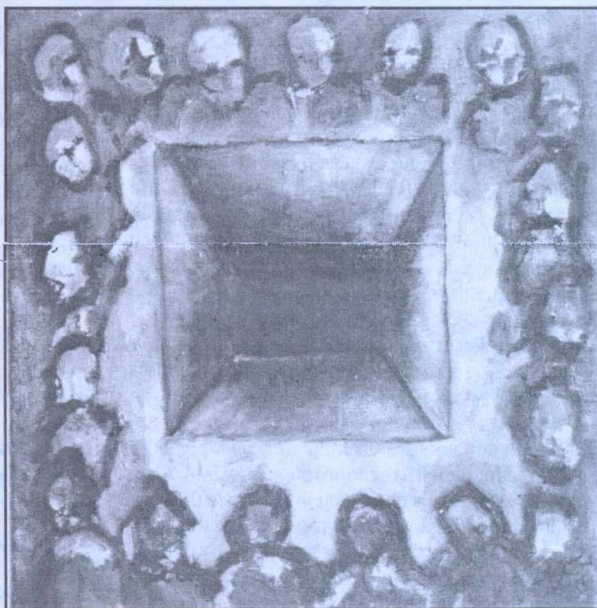
Prin luări tot mai des de atitudine publică, pe măsură ce în Balcani spiritele naționaliste se încingeau — în defavoarea prezervării etnolingvistice de sine stătătoare a vlahilor — pentru N. Iorga chestiunea aromânească trebuie dimensionată, de către Statul Român, la aspectele sale cultural-naționale, care să nu aibă nici o conotație politică internă: „eu judec așa — arăta el, în noiembrie 1911, în articolul intitulat *Lucruri macedonene*: că problema «macedoneană» e o problemă *culturală pentru ei, și nu politică pentru noi*. În rezolvarea ei aceasta trebuie să hotărască. Să-i luminăm că sunt de alt neam decât cele între care trăiesc, să le trezim nevoi culturale și să-i ajutăm a le îndeplini. Noi suntem frațele mai mare, dator să sprijine pe cel mic, cu vorba, cu prestigiul, cu banul dar fără a-i impune ceva în casa lui pe care n-o cunoaște destul”.

Pe măsură ce evenimentele se precipită, pe fondul izbucnirii Primului Război Balcanic, în toamna anului 1912, lucide analize iorgiene dezvoltă

substratul planurilor Marilor Puteri de creare a unei Albanii și a unei Macedonii independente, ceea ce nu „înseamnă, însă, pe departe, o Macedonie românească. Sunt așa de risipiți ai noștri și așa de puțințiu o conștiință națională. Pentru a o trezi trebuie o muncă uriașă. Și consuli austrieci n-ajung pentru aceasta”; pentru N. Iorga, *Datoria macedonenilor* — cum era chiar intitulat un articol din noiembrie 1912 — consta, acum, în „crearea naționalității politice aromânești”, „acolo”, în Macedonia, unde trebuia să se împlinească această „operă mare”, în mijlocul maselor de aromâni: „Azi ei sunt încă oaspeții noștri iubiti. Îi ajutăm, deși cultura noastră, viața noastră politică n-are neapărată nevoie de dânsii. Dar mâine — avertizează el, realitățile interbelice dezmințindu-i, totuși, premoniția — cine din ei va mai bate străzile Bucureștilor, va fi pentru orice om cu simțire un dezertor și o canalie”.

Asacum amarătat însă, în perioada interbelică N. Iorga nu-i va mai judeca în termeni la fel de aspri pe aromânii stabiliți în Tară; dimpotrivă, va avea cuvinte de reală apreciere, atât în materiale publicistice, în conferințe, cât și cu ocazia numeroaselor recenzii în care, în mod special sau ocazional, făcea referire la trecutul istoric al românilor balcanici sau evidenția succesele pe plan intelectual ale unor fruntași ai acestora (de pildă, în 1922 scria în *Ramuri* despre *Nota «macedoneană» a d-lui N. Bataria* — cu referire la scrierile literare ale fostului său student, „născut în acele regiuni ale românismului balcanic”, iar la moartea profesorului Iuliu Valaori, în octombrie 1936, deplângea „pierderea unui om de stâncoasă tradiție”, a încă unuia „din macedonenii cari *au venit la noi ca să ne ajute* (subl.n.) și cari prin munca și cinstea lor s'au așezat în primele rânduri ale societății noastre”).

În același timp, este de spus că în anii '20-'30, N. Iorga, *omul destinului* — cum l-a denumit Dragos Protopopescu în chiar titlul unui articol din *Porunca vremii*, în 1937, — savantul a fost dublat, tot mai evident, și de omul politic cu mari responsabilități în Statul român (a fost, cum se știe, și Prim-ministru) astfel încât el își va atenua — vârsta își punea și ea

pecetea — sensibil militantismul naționalist, pledând, mai accentuat, pentru toleranță, conlucrare și înțelegere între popoarele balcanice, fără a pierde complet din vedere, însă, și relevarea intereselor românilor de peste hotare: „Între români și greci există, ca element de apropiere, pe de o parte, înfloritoare colonii elene, ce se află în porturile dunărene, iar, pe

de altă parte, *există românii din Pind* (subl.n.) (...) A respecta acest element ce aparține, de o parte și de alta, unui popor amic, a recunoaște drepturile sale la învățământul în limba proprie, la o organizare națională, ca și legăturile cu patria mamă — sunt datorii pe care nici un popor civilizat nu le poate ignora, sunt servicii care nu rămân niciodată fără răsplată”, scria el, în 1921, într-o sinteză (în limba franceză) asupra legăturilor dintre românii și greci de-a lungul secolelor, *à l'occasion des mariages princiers*. Firește că încuscirea celor două familii regale va subția simțitor — la nivelul întregii clase politice, de altfel — o atitudine oficială fermă de apărare a naționalității aromânilor din Grecia (ca și, din aceleași motive, și a conaționalilor noștri din Iugoslavia); nici N. Iorga nu va face excepție, verbul polemic antigrecesc dispărând în favoarea unei mai olimpice atitudini, a unei detașări științifice, relevându-se, în lucrări de sinteză, personalitățile elene / sârbesti de origine aromână, contribuția lor la făurirea statului modern grec / sârb: „Se poate spune că originea cărturarilor, ca și a marilor negustori greci, fiind din acele părți unde elementul etnic grecesc e în minoritate (*ultimul termen este cel puțin un elegant eufemism* ... — n.n.), spiritul acestor români a dat elenismului nouă educație ca și prestigiiul său intelectual, precum bratul altor aromâni — scria el în sinteza din 1919 — era să-i dea forma modernă de Stat”; la fel, într-o conferință din martie 1939, intitulată *Bazele populare ale oricărei mișcări din Balcani*, vorbind despre ministrul Iugoslav de Externe Tintar Marcovici, arată că „nu este numai prietenul nostru, *dareste de-ai noștri* (subl.n.), fiindcă însușirea lui de «Tintar» nu este altceva decât coborârea din rândul acelor macedonenii care au dat sărbilor rurali și războinici o burghezie și a căror istorie a fost dată într-o carte a d-lui profesor Popovici de la Belgrad, *asa încât cu d. Marcovici a fost foarte ușor să ne înțelegem* (subl.n.)”.

La capătul acestor succinte considerații pe marginea relației lui N. Iorga cu românii balcanici, nu este lipsit de interes inserarea, *in extenso*, a unui mai puțin cunoscut articol publicat în *Neamul românesc* (în octombrie 1935) — unul din rarele, și ultimul, cred, din perioada interbelică, având drept subiect *Cetățenii macedonenii* (cum este chiar și intitulat), o creionare sintetică a viziunii sale asupra locului și rosturilor existenței aromânilor în societatea românească: „S'a făcut un act de dreptate și de prevedere națională prin acceptarea solemnă în cetatea politică românească a macedonenilor așezați ca grăniceri în locul cel mai primejdios al hotarelor noastre.

Chemați de oameni cu intenții bune pe o vreme când însă nu se prevedeau încă acele exproprieri balcanice care-i fac indesezirabili în vechile lor vetre, năvălite de intruși de altă semintie, ei au fost multă vreme uitați, ba chiar și prigoniti de o administrație oarbă ori pusă în serviciul adversarilor noștri direcți.

Ei însă, acești oameni de ispravă, *au știut să reziste cu acea putere lăuntrică pe care o au mai mult decât alți români* (subl.n.).

Ba au știut să se adapteze. Urmasii ciobanilor transhumanți au scos grâu din brazdă și au prins pește din baltă. Măine, ei vor da, de altfel după însesi tradițiile lor, o burghezie oraselor.

Înconjurati de o strânsă dușmănie, ei nu s'au lăsat în sama jandarmului și a grănicerului (*se referă la aromânii improprietății în cele două județe sud dobrogene* — n.n.). Organizații militărești, cu straja și cu armele lor, ei pot rezista unui atac prin surprindere.

Învie într'însii ostașii de pe vremuri, aceia ale căror canabe de lângă lagăre au dus până departe romanisarea și au pus temeiul nației.

Acuma, să-i slăbim cu politica de partid — concluzionează, cu multă îndreptățire, N. Iorga — și vom vedea de ce sunt în stare”.

cartea de știință

TRANSILVANIA SUBIECTIVĂ

(...) dar la fel de trainice. Nu avem un studiu sistematic sau măcar o direcție pentru a analiza eforturile culturii românești din ultima sută de ani de a se apropia de Occident — desi există încercări izolate.” Voi recenza *formal* acest volum, pe linia asertiunilor predominant socante care-l pot deturna pe *lectorul model* de la mesajul inițial și-l pot atrage pe cel *lenes* într-o *lectură interactivă*, aproape captivantă. Cred că de aceea reacțiile vehemente la adresa cărții nu aveau cum să atingă fondul, fiind mai mult decât superficiale. Tot în „Introducere”, autoarea scapă o frază eroică, care ar putea explica într-un fel schimbările structurale, care s-au petrecut la sfârșitul deceniului nouă în Europa de Est: „(...) nevoia de bază a oamenilor (...) a fost identitatea, nu libertatea, iar faptul că acestea două au concis în unele locuri a fost pur și simplu o sansă istorică. Acolo unde nu au coincis, *nevoia de identitate a fost mai puternică*.” (cum s-a petrecut de fapt în 1989 în România, când *conflicta* la început cu acțiunile pastorului Lazlo Tokes...). Abia acum vine însă asertiunea cu adevărat socantă: „*Când nevoia de identitate prevalează asupra nevoii de libertate, cred că psihologia prevalează asupra teoriei politice*.”

Aceasta poate fi interpretată ca pretext al întregii lucrări de psihologie social-politică și — de ce nu? — ca posibilă explicație a eșecului politic românesc ce a cuprins ultimul deceniu. În „Națiune contra regiune”, Alina Mungiu Pippidi face o observație destul de riscantă și care a fost interpretată ca atare de către naționalistii din cele două tabere, ori, ori nu au citit cu atenție observațiile preliminare, care au uitat că totul nu este decât un studiu, un *experiment teoretic*: „*Raportată fie la Budapesta, fie la București, Transilvania este marginală*.” Acesta este — în opinia mea — motivul datorită căruia volumul a suferit *un vid al receptării*, în zona unde ar fi trebuit să aibă cel mai mare impact... Presa culturală din Ardeal aproape că a ignorat apariția acestei cărți. Povestea acestui volum este până la urmă una destul de simplă și pornește de la următoarea întrebare: *un conflict cu rădăcini adânci în istorie își păstrează intensitatea, sau este umbra unei ficțiuni?* Interesant este însă modul în care au fost echilibrate (puse în oglindă) cele două fracțiuni naționaliste: cea maghiară și cea română. Totul fiind susținut de o serie de interviuri aplicate unor grupuri focus aflate în zonele de *conflict etnic* (se impunea totuși și chestionarea unor grupuri focus din restul țării...). În fine, la întrebarea ultimului capitol *Există un conflict etnic în România?*, putem răspunde acum — la un an de la apariția cărții — că nu există. Iar Transilvania este într-adevăr un nume pe o hartă, una stearsă cu totul, unde ungurii nu vor năvăli niciodată.

GRIGORE ȘOITU

justiție și injustiții

DELICT DE CAVALER

Am citit recent volumul *Anii 1954-1960. Fluxurile și refluxurile stalinismului*, publicat de Fundația Academia Civică, 2000, (1006 p.), Editor Romulus Rusan. Cartea cuprinde comunicările prezentate la Simpozionul de la Sighetul Marmatiei (2-4 iulie 2000).

Ne vom referi, mai întâi, la comunicarea lui Adrian Briscă, *Justitia comunistă — instrument de opresiune. Cazul Gh. Motrescu*. În cuprinsul comunicării este prezentată, integral, Decizia nr. 60 din 11 sept. 1958 a Plenului Tribunalului Suprem al R.P.R. (dosar nr. 54/1958), privind pe Gh. Motrescu.

Cazul familiei Motrescu din Vicovu de Jos, de pe valea Sucevei, de lângă Putna, este subiect de tragedie antică. Cel mai mare dintre frații Motrescu, Vasile, țaran, cioban și lucrător la pădure, a intrat într-un grup de partizani din munții Bucovinei. A devenit cunoscut și simpatizat de masa țărănească, dar și de orășenii din zonă. Partizanii hărțuiau autoritățile uzurpatoare. După câțiva ani, Vasile Motrescu s-a predat. Securitatea a încercat să-l folosească în lichidarea partizanilor lui Vasile Ogoranu din Munții Făgărașului. Vasile Motrescu i-a prevenit pe partizanii din Făgăraș, apoi s-a întors în Bucovina, tot în munți, unde a continuat lupta. Prins, prin trădare, a fost condamnat la moarte și împușcat.

Pentru intimidare, dar și pentru răzbunare, securitatea a trecut la represiuni împotriva familiei Motrescu. Părintii — Pintilie și Sofia — și frații Gheorghe, Ion și Constantin au fost luați în colimator.

Gheorghe Motrescu a fost arestat și condamnat la trei ani închisoare pentru delictul de omisiune a denunțării fratelui său Vasile. A fost acuzat că știa unde se ascunde și că i-a dat un coșoc și alte câteva obiecte de îmbrăcăminte și mâncare.

S-a considerat că pedeapsa de trei ani închisoare este prea mică, iar încadrarea faptei ca omisiune a denunțării este greșită. Procurorul general al R.P.R. a introdus recurs extraordinar la Tribunalul Suprem, cerând schimbarea încadrării juridice din omisiune a denunțării, în favorizare. Nu era un simplu joc de texte juridice, fără consecințe. Pentru favorizare, legea prevedea pedeapsa cu moartea. Plenul Tribunalului Suprem a admis recursul extraordinar și l-a condamnat la muncă silnică pe viață (m.s.v.). Pentru a putea aplica această pedeapsă (m.s.v. în loc de condamnarea la moarte), Tribunalul a reținut circumstanțe atenuante în favoarea inculpatului: este tânăr (34 de ani), are trei copii și posedă 2,5 ha teren agricol și o casă. Tot ca circumstanță atenuantă s-a reținut și faptul că și-a sfătuit fratele să se predea.

Din alte surse aflăm că și ceilalți doi frați, Ion și Constantin, au fost condamnați tot la m.s.v. cu circumstanțe atenuante. Pentru că i-au dat de îmbrăcat și merinde fratelui lor Vasile, și că nu l-au denunțat. L-au sfătuit să se predea. Mama lor, Sofia, a fost condamnată la douăzeci de ani muncă silnică. Tatăl lor, Pintilie, se pare că a murit în timpul procesului.

Citesc și recitesc Decizia nr. 60 din 11 sept. 1958 a Plenului Tribunalului Suprem, constituit din nouăsprezece judecători de la cele trei colegii: penal,

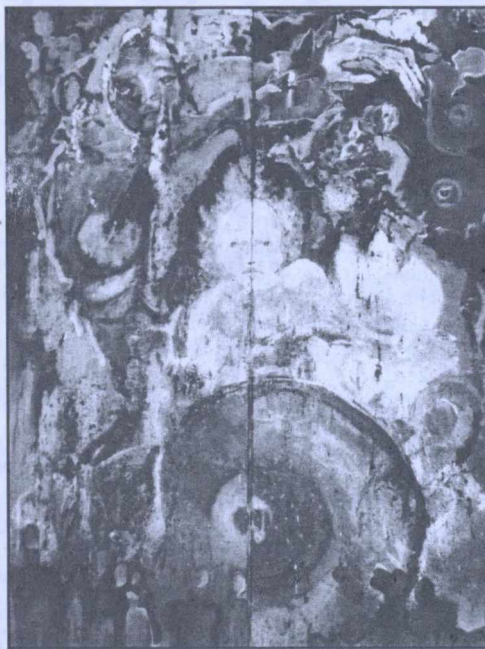
noi documente...

urmare din pag. 7

penetratie psihologică, caracter nobil și discreție este, în acest roman epistolar cu replici încrucișate ingenios, Emilia Humpel (1838-1918), sora lui Titu Maiorescu, publicistă, traducătoare și proprietară a unui ilustru pension din Iași. Ea este cea care avansează ideea ca Eminescu, întors, prin Italia, din sanatoriul de boli nervoase din Viena, să fie numit bibliotecar, lucru ce i-ar fi redat poetului apatic încrederea în sine și în utilitatea sa socială.

Printre corespondenții lui Maiorescu se află și un văr al acestuia, Constantin Popasu, medic cu un rol important în internarea poetului în sanatoriul vienez, unde-l putea vizita oricând fără nici un fel de restricții. Acest văr devine inubiabil, prin aceea că se adresează mentorului Junimii cu „Iubite Nene”, iar în finalul epistolelor sale transmite sărutări de mâini „Ielitei” și „nepoatei”, Clarei Maiorescu, adică, și Liviei. Ce va fi crezut soția lui Maiorescu despre apelativul neaos de „Ielită”, incompatibil pentru o nemoaică cu prestanță intelectuală și aristocratică, nu-i greu de imaginat.

Aport deloc neglijabil la tezaurul eminescologic, culegerea de documente publicate de George Muntean spulberă multe umbre din devenirea autumă și postumă a unui destin repus, neîncetat, în matca adevărului istoric și psihologic, chiar dacă mirajul creației omului de geniu scapă rețetelor. Un lucru e totuși cert: marea majoritate a contemporanilor poetului au avut conștiința valorii de excepție a gândirii și scrisului său. În acest fel, geniul eminescian e și o rezultantă a iubirii lor, fapt greu de presupus că ar mai avea loc în zilele noastre când risți să fii împins, fără drept de crâcnire, în fata detectorului de minciuni ori chiar linșat dacă suspectezi pe cineva de geniu și ai și tăria s-o afirmi răspicat.

civil și militar. Mai întâi, observ că nu a participat ca judecător la proces, Al. Voitinovici (scriitorul Al. Voitin), presedintele Tribunalului Suprem. Cu vechi state în politică, întind infamia, să se fi eschivat?

Constat cu stupeoare că judecătorul militar Teodor Vasiliu, al cărui nume este trecut în preambul, nu a semnat dispozitivul hotărârii. Prin nesemnarea de către judecător, hotărârea este lovită de nulitate absolută. Riguroșii judecători, care la proces au respectat lghemonoghicomul procedural, au pronunțat o hotărâre nulă, care a fost pusă în executare. În cazul unei pedepse atât de aspre, nu se poate concepe nici măcar o eroare materială.

Ambitiosul judecător militar Teodor Vasiliu va face o carieră ieșită din comun. Va ajunge șeful Direcției Judiciare Penale și secretarul comitetului de partid din Procuratura Generală, șeful sectorului pentru probleme militare și justiție al c.c., ministru al Justiției și ambasador în Suedia (două mandate). Când soții Ceausescu au vizitat Suedia, a avut loc un incident neplăcut, care a avut ecouri în presă. Ambasadorul Vasiliu a fost chemat în țară și pensionat. După Revoluție, Vasiliu, considerându-se dizident și persecutat politic, a încercat să se cature din nou. Avocații Baroului București l-au respins. A ajuns, pentru scurt timp, presedintele Tribunalului Suprem. Fiul lui, Adrian Vasiliu, este avocatul Casei Regale.

Din completul de judecată a mai făcut parte și Ilie Stoenscu, judecător la Colegiul Civil al Tribunalului Suprem. Mi-a fost profesor la procedură civilă. L-am admirat. Prelegerile lui le ascultam cu bucurie estetică. Îl consideram un *magister justitiae*. După absolvirea facultății, îi reciteam cursul de câte ori era reeditat. Si astăzi se citește cu interes. În 1982, la o întâlnire cu colegii din promoția noastră, în amfiteatrul Dongoroz de la Facultatea de Drept din București, Ilie Stoenscu și-a sfătuit foștii studenți să privească înapoi cu mândrie, nu cu mânie. Oare își mai amintea de țaranul bucovinean Gheorghe Motrescu, condamnat la m.s.v. pentru că nu și-a denunțat fratele?

Din comuna Vicovu de Jos este cunoscută cântăreața Sofia Vicoveanca. Mama importantului pictor și profesor la Academia de Artă București, Marin Gherasim, este rudă cu familia Motrescu.

Eginald Schlattner, preot la Penitenciarul Aiud, romancier de limba germană, scrie că a fost condamnat pentru delictul de cavalier, adică pentru omisiunea denunțării. Noi am spune delict cu onoare. Pentru același delict a fost condamnat și Stefan Augustin Doinas.

Decizia de condamnare a lui Gheorghe, Ion și Constantin Motrescu și a mamei lor este un caz de patologie juridică. Depășește limitele rezonabilului. Pe o parte dintre judecători i-am cunoscut. Unii erau inteligenți, instruiți și talentați, dar fără caracter. Erau caștrai moral. Se supuneau celor trei f: frică, foame, frig. Sigur că seara, pe ascuns, ascultau *Europa Liberă*, *B.B.C.*, *Vocea Americii*, *Radio Paris* și alte posturi în limbă străină. Știu că oamenii sunt hăituiți. Majoritatea erau formați înainte de război. Primiseră educație religioasă. Ideea de drept, juvaer prețios, cucerire a minții omului, instrument sensibil, a fost nimicită. Justiția devenise un instrument brutal de distrugere a omului. Cred că profesorul Ilie Stoenscu era un intrus printre ei. Toți au fost coautori la o crimă juridică.

Sistemul demonic nu a reușit să altereze relațiile și sentimentele dintre frați, dintre părinți și copii. Din volumul *Rezistența armată din Bucovina. 1944-1950*, vol. I, de Adrian Briscă și Radu Ciuceanu, rezultă că Gheorghe, Ion și Constantin au semnat un angajament la securitate să-l predea pe fratele lor Vasile. Un asemenea angajament au semnat și părinții lor. Dar angajamentul, luat sub constrângere, nu-l au respectat. Acești oameni au fost mai tari decât securitatea. Au învins frica. Și au plătit. Tragedia familiei Motrescu intră în teritoriul lui Eschil, Sofocle, Euripide.

TITUS RUSU

oceanologie

Marea Neagră și schimbările globale

Toată lumea știe câte ceva despre Marea Neagră. Totuși, pentru a avea o imagine cât mai corectă, să spunem câteva cuvinte despre bazinul ei hidrografic.

Marea Neagră este una din cele mai mari mări aproape închise de pe Pământ: suprafața ei totală este de peste 420.000 Km², volumul apei — cca 547.000 km³, adâncimea maximă — 2.212,0m. Putem spune că Marea Neagră este unică: geneza, structura și evoluția ei geologică, precum și caracteristicile ei ambientale sunt cu totul speciale. Astfel, ea are o legătură foarte limitată cu Marea Mediterană și conține un volum imens de apă adâncă anoxică contaminată cu H₂S (de la adâncimea de o sută cincizeci-două sute de metri până la fund).

Bazinul de drenaj al Mării Negre are o suprafață de mai bine de două milioane kilometri pătrați, colectând apa râurilor din aproape toată Europa, cu excepția țărilor celor mai vestice de pe continent. În prezent, în bazinul hidrografic al Mării Negre trăiește o populație de aproape o sută șazececi și două de milioane de specii.

Legătura dintre Marea Neagră și Mediterana se face prin sistemul de strâmtoare Bosfor-Dardanele. Bosforul este îngust (0,76-3,6 km) și puțin adânc (treizeci și doi -treizeci și patru de metri la prag), limitând schimbul bidirecțional de apă între Marea Neagră mai puțin salină (salinitatea este de cca. șaptesprezece la mie la suprafață și douăzeci și două la mie la fund) și Marea Mediterană deosebit de salină (treizeci și opt-treizeci și nouă la mie). Prin Bosfor, la suprafață, există un curent de apă puțin salină dinspre Marea Neagră spre Marea Mediterană, cu un debit estimat la aproximativ șase sute de kilometri cubi / an (aproximativ douăzeci de mii de metri cubi / secundă), pe când în profunzime, curge un curent invers de apă mediteraneană sărată, dirijat spre Marea Neagră, de circa treisute kilometri cubi / an (aproximativ zece mii de metri cubi / secundă).

Partea de nord-vest a Mării Negre este caracterizată printr-un platou continental foarte larg și puțin adânc (limita externă a platoului este izobata de circa minus o sută treizeci de metri), care reprezintă aproape treizeci la sută din suprafața totală a mării. Această parte a mării primește aportul a două din cele mai importante fluvii din Europa: Dunărea cu un debit de circa două sute de kilometri cubi pe an, și Niprul, care contribuie la bilanțul hidrologic al mării cu cincizeci și patru de kilometri cubi pe an. La acest volum se adaugă debitele unor râuri mai mici ca Nistrul și Bugul de Sud, care împreună participă cu încă aproape doisprezece kilometri cubi pe an. Partea de nord-vest a mării, cu platoul ei continental extins, cu aporturile ei mari de apă dulce și cu un sistem specific al vânturilor este, în mare măsură, responsabilă pentru întreaga structură hidrologică și dinamică a maselor de apă din Marea Neagră.

Marea Neagră este aproape în totalitate înconjurată de lanțuri muntoase înalte: Munții Pontici la sud, Caucazul la est, Munții Crimeii la nord și Balcanii și Rodopii la sud-vest. Numai la nord-vest și parțial vest se găsesc teritorii joase — platforme și delte. Această încercuire montană quasitotală reflectă frământata istorie geologică a Mării Negre. De fapt, o rămășiță a Oceanului Tethys, geologii o consideră ca un bazin „back-arc” a cărui evoluție a fost puternic influențată de mișcările plăcii litosferice arabice.

De mai bine de două sute de milioane de ani, aici s-a găsit un bazin marin cu o evoluție deosebit de dinamică și o acumulare extraordinară de sedimente (cu o grosime de mai mult de șaptesprezece kilometri) în partea centrală a mării. Mai înainte, zona Mării Negre era, probabil, exondată, reprezentând o zonă înaltă, care furniza mărilor înconjurătoare material sedimentar provenit din eroziunea uscatului.

Mari schimbări de nivel al mării și, în consecință, refasonarea morfologiei uscatului și modificarea condițiilor ambientale au avut loc pe toată durata istoriei geologice a Mării Negre. Când nivelul mării era scăzut, aportul de apă salină mediteraneană era întrerupt, și Marea Neagră se transforma într-un gigantic lac cu apă aproape dulce. Studii foarte recente au confirmat faptul că bazinul Mării Negre a cunoscut numeroase și repetate scăderi dramatice ale nivelului apei. Cea mai impresionantă scădere a avut loc, probabil, acum circa cinci milioane de ani, când nivelul mării era cu cel puțin opt sute de metri mai jos decât în prezent. Suprafața mării s-a micșorat în mod corespunzător cu cel puțin cincizeci la sută. Ariei întinse, înainte acoperite de apele mării, au devenit uscat, iar paleo-reteaua hidrografică a incizat puternic continentul și mai ales marginea continentală. În partea de nord-vest a Mării Negre, văi corespunzând cu Paleo-Dunărea și Paleo-Niprul au tăiat în platoul continental chei adânci de aproximativ opt sute de metri.

Dar modificările cele mai spectaculoase au avut loc în timpul cuaternarului, fiind determinate de glaciațiuni și de interglaciațiuni care au cuprins întreaga Planetă, ca răspuns, se pare, la modificări ale balantei de radiație solară în regiunile arctice, date de ciclurile

astronomice ale Pământului: precesie, oblicitate și excentricitate (asa numitele „cicluri Milankovitch”). În timpul glaciațiunilor, o mare cantitate de apă era mobilizată în calotele glaciare care ocupau suprafețe enorme în Nordul Europei, Asiei și Americii de Nord, precum și în zona lanțurilor muntoase importante. În consecință, nivelul Oceanului mondial scădea drastic cu zeci și chiar sute de metri. Schimbările nivelului Mării Negre au fost, până la un moment dat al evoluției, similare cu modificările nivelului Oceanului mondial. Totuși, diferențele de evoluție sunt semnificative și sunt datorate condițiilor locale, și anume faptul că, atunci când nivelul general al mării a fost mai jos de pragul Bosforului, variațiile ulterioare ale Mării Negre puteau să fie determinate de condițiile regionale, fără a urma întocmai modificările din Oceanul Mondial.

Ultima glaciațiune a avut loc cu optsprezece-douăzeci de mii de ani înainte de prezent. În acea perioadă, nivelul oceanului a coborât cu aproximativ o sută douăzeci de metri. Aceeași coborâre se înregistrează și pentru bazinul Mării Negre. Linia de coastă s-a deplasat departe spre larg și încă o dată platoul continental a fost exondat. Paleo-Dunărea și Paleo-Niprul au mai tăiat încă o dată chei de o sută, o sută douăzeci de metri adâncime în zona platoului continental care devenise uscat.

Populația paleolitică a trăit peste tot în jurul Mării Negre, iar când aveau loc schimbări ambientale importante, încerca să se adapteze noilor condiții de viață. Așezările paleolitice s-au întins, probabil, pe noile zone exondate spre noua linie de coastă, urmărind mai ales câmpiile aluvionale ale marilor râuri. Iată de ce descoperirile unor astfel de așezări sunt atât de rare în zona costieră actuală.

Încălzirea postglaciară a cliimei a început cu circa cincisprezece mii de ani înainte de prezent și a determinat topirea ultimelor calote glaciare și o creștere treptată a nivelului mării. În Marea Neagră, aportul de apă din ghetari a fost foarte mare și s-a realizat prin fluviile ucrainene Paleo-Niprul și Paleo-Nistrul (pentru apa de topire a ghetarilor de pe Platforma Rusă) și prin Paleo-Dunărea (pentru ghetarii din Carpați). În acest fel, acum circa douăsprezece mii de ani, nivelul apei din Marea Neagră a ajuns până la pragul Bosforului și chiar mai sus, ridicarea făcându-se mult mai repede decât în Marea Mediterană. S-a format astfel un curent important de apă dulce, care a curs prin Bosfor și Dardanele spre Marea Egee. Când nivelele din mările Neagră și Mediterană s-au egalizat, acum circa 7,5 mii de ani, a început și schimbul bidirecțional de apă dintre cele două mări, ceea ce a dus la transformarea treptată a Mării Negre în bazin anoxic.

În ultimii ani a apărut o nouă ipoteză asupra evoluției post glaciare a Mării Negre. Noua ipoteză acreditează ideea că, după un episod relativ scurt de încălzire substanțială a cliimei și o topire rapidă a ghetarilor (acum circa cincisprezece mii de ani), timp în care nivelul Mării Negre a crescut suficient pentru ca apa pontică să fi curs prin Bosfor spre Marea Egee, retragerea, prin topire, a calotelor glaciare a determinat, începând cu aproximativ douăsprezece mii de ani înainte de prezent, o redirectionare, pe o perioadă limitată de timp, a aportului de apă provenită din topirea ghetarilor spre Marea Nordului. În aceste condiții, în Marea Neagră, lipsită de aportul de apă provenit din topirea ghetarilor, în timpul Driasului tânăr (aproximativ unsprezece mii de ani î.p.) și până la aproximativ nouă mii de ani î.p., în condiții aride și cu vânturi puternice, s-a produs o nouă coborâre foarte importantă a nivelului (până la circa minus o sută cincizeci și șase de metri). În acest timp, nivelul Mării Mediterane a continuat să crească, depășind, acum șapte mii cinci sute de ani, înălțimea pragului Bosforului, ceea ce a generat un masiv aport de apă sărată înspre Marea Neagră. Fluxul a fost de câteva sute de ori mai mare decât cele mai mari cascade din lume și a cauzat o creștere catastrofală a nivelului Mării Negre de treizeci-șazece de centimetri pe zi și o umplere a bazinului într-o perioadă foarte scurtă (doi-trei ani). Noua ipoteză sustine că această creștere catastrofală a nivelului mării a determinat un exod nemaîntâlnit, până la acea dată, a unor populații care locuiau în zonele, în prezent, submerse ale platoului continental al Mării Negre, populații cu nivel de dezvoltare superior comunităților umane din alte regiuni ale Europei și Asiei. Aceste populații care au trăit până atunci (cu circa nouă mii-sapte mii cinci sute de ani înainte de prezent) pe cursul văilor și în zona litorală a Mării Negre (de fapt a ganticului lac Pontic) au trebuit să fugă din fata mării care le invadea așezările. Astfel s-ar explica apariția aproape simultană a unor culturi cum ar fi Vincas, Danilo-Hvar, Hamangia, „linearbandkeramik” și proto indo-europeană în diferite părți ale continentului european. Cascada de apă mediteraneană de la Bosfor și creșterea catastrofală a nivelului mării a rămas în memoria populațiilor din jurul mării, constituind nucleul legendei Potopului lui Noe. Este poate prea devreme să preluăm fără rezerve această nouă ipoteză — noi cercetări vor fi necesare pentru a o putea accepta. Ce putem spune acum, este că există o serie de elemente care nu se încadrează în noua schemă, iar unele din aceste elemente o contrazic total, înclinând balanța spre imaginea „clasică” a evoluției postglaciare, fără episodul de scădere a nivelului până la minus o sută cincizeci și șase de metri de acum aproximativ unsprezece mii de ani, despre care am vorbit mai sus.

NICOLAE PANIN

PLÂNG. „Când un copil se pune pe plâns și nu vrea să facă nimic, se spune că-i place să plângă. Așa și cu mine. Fiindcă suntem copii și când împlinim vârsta deplinei judecări. Când sunt plângăret, îmi spun mie însumi: cauti un motiv să plângi. Pot să te asigur că vorbele acestea sunt salvatoare pentru un bărbat.” Așa sună vorbele lui Søren Kierkegaard în *Scrisoare către un tânăr prieten*. Dar ele nu sunt deloc salvatoare pentru mine. Continui să plâng, ce-i drept, nu cu lacrimile a vedere, moartea violentă, într-un stupid accident de automobil, a celor trei confrati ai mei Iustin Panta, Florin Muscalu și Traian Olteanu. Nu pot face pace cu gândul, nu pot înțelege de ce, în numele cărei rațiuni diavolești sau divine, după ce mă bucur să-i revăd, să-îmbrățisez, să-le vorbesc, la distanță de nici o zi, ei intră cu trupurile sfărțecate în moarte.

RELATIVITATE. Răsfoiesc, coplesit de tristețe, oarecum la întâmplare, fără o țintă precisă, cărți și gazete, sărind de una la alta. Din când în când o propoziție strălucind de inteligentă, îmi luminează sufletul. Spune cu umor Albert Einstein: „Dacă stai o oră lângă o femeie frumoasă și se pare că a durat doar un minut. Dacă stai doar un minut cu fundul pe un grătar încins și se pare că a durat o oră. Asta-i teoria relativității.”

CE-I VIATA? Iată una dintre întrebările, nu putine, pe care și le pune în *Jurnal 2* marele poet Ion Caraion, parcă nu îndeajuns pretuit și pomenit în dările de seamă critice din ultimii ani. Da, aceasta e întrebarea banală, dar crucială, pe care puțini au curajul să și-o pună fără a se teme că vor băibăi zadarnic în căutarea sau formularea unui răspuns. Deci: „Ce e viața? Și cine ar mai putea fi acela care să-și aroge convingerea că el, chipurile, știe măcar și pentru o secundă sau că a descoperit — când așa ceva nu se descoperă niciodată de către nimeni nici îndeajuns nici clar — ce e viața? Sau în ce condiții ea merită să n-o abandonăm de bună voie?... Îmi e rusine de înțelepciunea ca spectacol tot atât de mult pe cât mi-e frică de tinuturile de dincolo de absurd. Și știu că nimeni nu știe ce e viața. Nimeni. Și că geneza, de asemenea, oricum am defini-o, continuă. După legi etern indescifrabile.”

LIMBAJ ÎNFLORIT. Genială mi se pare opinia unui tânăr de dincolo de Prut, cu atât mai convingătoare cu cât limbajul folosit este extrem de plastic, despre situația din Basarabia, citată de Nicolae Rusu într-un articol din *Contrafort*, revistă care apare la Chisinau (nr.8, 2001): „La noi toate merg cu capul în jos — în timp ce bacii se joacă de-a băza politică de tocmai le trosnesc salele, lupul cu blană de democrat papă liniștit mielul așa cum era deprins la sovietici, apoi înfulecă și oaia, *Palavramentul* (s.m.) votează în sir legi moarte, iar ministrii din guvern știu doar a cere de pomană, pentru că-s înșurubați acolo după culoarea cravatei și pe nimeni nu interesează ce au aceștia în tărtăcută... Mata să mă ierti, dar lucrurile la noi merg pe dos pentru că Basarabia noastră nu-i nici Țară, nu-i nici Stat, precum lilieci care stau cu cracii în sus, că așa li-i dat de la Dumnezeu, nu-s nici păsări, nu-s nici soareci.”

OMUL RĂMÂNE UN ANIMAL CARE CITEȘTE. Interesat de opiniile lui Bernard Pivot, exprimate în volumul *Le Métier de lire* despre promovarea cărții prin intermediul televiziunii, domnul Nicolae Manolescu vine cu o serie de nuante și precizări specifice unui nou mod de a face critică literară care, în condițiile date, s-ar bucura de o mare audiență (*România literară* nr. 38): „Tipul acesta de critică, implicând totuși gust, selecție și judecată, nu permite elaborare analitică, argumentație, ci doar sugestie, referințe, trezire ori canalizare a interesului... Un lucru e sigur: televiziunea nu pune capăt destinului cărții, cum bănuia McLuhan acum câteva decenii (experiența recentă, eusată, a unor

ACUL DE BUSOLĂ (Jurnal pe sărite)

edituri americane de a promova CD-ROM-uri în loc de cărți arată acest lucru), dar îi găsește un alt mod de întrebuintare, care, în cele din urmă, conduce tot la lectură. Sunt destul de optimist în această privință. Omul rămâne un animal care citește.”

ÎN ACELASI NUMĂR al *României literare* descopăr extraordinare caracterizări, portrete realizate de Elena Văcărescu într-un fragment din *Memorial sur le mode mineur*, volum apărut în 1946 la editura pariziană *Le Jeune Parque*. Traducerea aparține Ancăi-Maria Christodorescu: „Cannes, 7 ianuarie 1941. Ieri a murit

RĂSPUNDERI ȘI VINOVAȚII. Uimirea mea nu mai ostenește să se întoarcă, în ultimul timp, împotriva ei însăși, încărcată de spaimă și mânie când, răsfoind gazetele, dau de numele sefiilor celor *cinci cartiere generale* ale rețelei internaționale teroriste *al-Qaeda*: **Osama bin Laden** (cu organizații în Afghanistan-Pakistan și Tadjikistan), **Jumma Mamangani** (acionând în Asia Centrală), **Azman al-Zawahiri** (comandoul din Balcani, ce acoperă și Europa și Marea Britanie), **Imad Mughniyeh** (acionând în Golf și Orientul Mijlociu), **Fateh Kamel** (comandoul ce acoperă Africa de nord, Franta și Spania). Uimire, spaimă și mânie, pentru că, văzând scenele de infern din America, provocate de teroristi care au transformat în bombe avioanele de pasageri deturnate, sunt constrâns să mă întreb cum a fost posibilă îmbogățirea și proliferarea acestei rețele teroriste care pune în primejdie însăși civilizația contemporană.

Înclin să cred că există o răspundere și o vinovăție dincolo de izvorul lor principal, *organizația al-Qaeda*, dincolo de nepăsarea sau neglijența unui serviciu sau altul de securitate. O vinovăție pentru prosperitatea acestor organizații teroriste, una aparent îndepărtată sau nu imediat la vedere — în chiar intimitatea unui sistem care, mizând pe libera inițiativă și profit, i-a îngăduit lui Osama bin Laden și ai lui sălbatici și fanatici slujitori să se îmbogățească din afaceri, din tranzacții, unele chiar cu firme și bănci din țările vizate de atacurile lor teroriste. Veniturile lui Bin Laden, de pildă, sunt de un miliard de dolari anual. În băncile din Statele Unite are conturi de șase milioane de dolari care numai din dobânzi îi aduc anual profituri de sute de mii de dolari. În băncile din Anglia liderii talibani, aliații și susținătorii lui, au conturi de șasezeci și unu de milioane de lire sterline.

Cu atâtă bănet la dispoziție organizarea acestei rețele internaționale de comandouri teroriste și a taberelor de instrucție s-a realizat în ritm accelerat fără ca nici una din țările civilizate și puternice, amenințate și nu o dată atacate, să acționeze sistematic pentru distrugerea lor. În Statele Unite nici după o serie de atacuri, dintre care unul chiar asupra celor două turnuri gemene din New York, terorismul n-a fost luat în seamă ca o mare primejdie și amenințare tocmai la adresa libertății și democrației. Instituții sau firme interesate de câștig din partea Statelor Unite, le-a permis, contra cost, teroristilor să urmeze și să aprobe școli de pilotaj chiar pe avioane de pasageri — apoi deturnate și transformate în bombe — fără să sesizeze nimeni vreo legătură între originea lor și opțiunea lor pentru astfel de cursuri.

E de așteptat, dincolo de rezultatele războiului pornit de întreaga comunitate civilizată împotriva terorismului, ca *sistemul* să încerce să se protejeze, prin intermediul unor legi mai puțin îngăduitoare privind „libertatea” unor firme de care depinde securitatea națională, de abuzurile unor persoane sau instituții, între hotarele mai sever delimitate, ale dreptului la profit și liberă inițiativă. Și n-ar fi probabil de prisos dacă legiuitorii Americii ar medita și asupra unui aspect moral al „sistemului”: liberă inițiativă — de acord. Dar cum poți caracteriza inițiativa unor indivizi de a încerca să se îmbogățească vânzând tărână de la locul prăbușirii celor două turnuri W.T.C.?

Henri Bergson. Dar flacăra inteligenței sale neluminează încă și va lumina și generațiile viitoare. Căci Bergson a descoperit în sufletul omenească jocul liber al intuiției, a acordat inteligența la registrul instinctului, a făcut ca spațiul să le fie acestora indiferent, a eliberat conștiința de condiționările sale. A făcut din ea o plantă ce crește în afara oricărui climat și, în același timp, o fatalitate pe care nici o putere n-ar putea-o doborî. Acest sfărâmtor de lanțuri, acest revoltat în sinea lui era un omuleț blând, modest, care voia să rămână în umbră și ale cărui calități îl apropiu de Spinoza. Evrei amândoi, amândoi slujindu-și ideile, au știut să facă lumea să li se încline.”

ANTI-GRAFFITI. La rubrica „*Negru*” din revista *Ramuri* (nr. 8) Nicolae Prelușeanu face o subtilă și necesară analiză a fenomenului de ultimă oră la noi („pentru că la noi toate au venit mai târziu”) intitulat *graffiti*. Revoltat de felul cum anonimii graffitimeni au murdărit statuia lui Ion C. Brătianu, opera lui Mestrovic, poetul constată cu amărăciune: „Mă tem că am intrat într-o eră folclorică violentă. Tot ce are un sens, un nume, trebuie prefăcut în anonimă-re-creație fără rost, fără sens”. Simai departe el caută să investigheze substratul social al fenomenului:

coordonatorul de program — a „tăiat panglica” pentru a deschide festivalul, a ținut o scurtă alocuțiune și a vernisat Expoziția internațională de *haiga* (în japoneză, pictura care ilustrează sau însoțește un haiku). Ca oaspete al acestui festival, trebuia să sustin o comunicare în care să sintetizez experiența mea de poet și de pictor în domeniul haiku-haiga. Alesesem tema *Relația text-imagine în creația de haiga*. În *speech-ul* meu, le-am vorbit despre poezia românească, despre tema naturii în folclorul românesc și în creația cultă, accentuând ideea că poemul haiku a găsit în România un teren fertil și o sensibilitate favorabilă pentru a se propaga. De asemenea, am relevat ideea că în 1936, când în Occident încă nu se vorbea despre tanka și haiku, în România, Al.T. Stamatiad publica o culegere de poeme în stil nipon — *Peisagii sentimentale* (Editura „Adevărul”, București), care, ulterior, avea să fie premiată de Academia Română. După expoziție, a urmat o sesiune de referate și comunicări cu tema *Puterea de vindecare a poeziei haiku*. Programul zilei a fost încheiat cu un spectacol de interferențe artistice dintre muzică, balet și haiku.

A doua zi (29 iunie), William J. Higginson, cunoscutul specialist american în domeniul haiku-ului, a deschis programul cu o comunicare pe tema *Semnificațiile*

„Noi am visat la democrația reală o viață sau o mare parte din viață, după cum ne-am născut alaltăieri sau răsalaltăieri. Ca-n toate visele, ca-n *mai toate* visele, nu vedeam decât o parte a fenomenului, și anume pe aceea care ni se părea mai convenabilă și avantajoasă. Care ne-ar fi descătușat de frustrări, ne-ar fi adus dreptatea și pacea și o scară a valorilor mai aproape de cea adevărată. Dar democrația reală, practica ei, ne-a trezit din visare. Dreptul tuturor de a se exprima, am constatat, devenea dreptul celui care strigă mai tare, care e mai nerusinat. Egalitatea geniului cu idiotul, la vot și la alte, produce, iată, aceste amprente ale celui de-al doilea pe opera celui dintâi. Și n-ai cum să scapi de ele. Sunt de nesters.”

SISTEM ÎNCHIS. Cartea Laviniei Botea despre *Lucretiu Pătrășcanu, moartea unui lider comunist* (Editura „Humanitas”, 2001) se bucură de un comentariu semnat de Mircea Iorgulescu, în *Dilema* (nr. 447) nu numai

adekvat, dar conținând numeroase propoziții care definesc într-un mod personal o secvență sau alta a istoriei contemporane: „Gândirea unui individ care trăiește într-un sistem închis, comunist sau altul, se rezumă într-o singură formulă: *el poate dovedi tot ce crede și crede tot ce poate dovedi*. Asta a spus-o Arthur Koestler, un autor destul de priceput în materie de nevroze politice. Istoria politică a României de după 1944 a fost, până în 1989, una de sistem închis, cu toate succesele rescrieri; în mare măsură a rămas, însă, la fel și după aceea, fiind schimbat doar sistemul”.

DINTR-UN ARTICOL DE FOND al ziarului *Național* (Redactor șef: Gheorghe Voicu), din 28 septembrie, rețin o scurtă meditație asupra felului cum stim, sau mai bine zis nu stim, să ne trăim clipa în perioada de criză prelungită pe care o traversează societatea românească: „Nu avem exercitiul de a ne bucura de clipa concretă. Alergăm ca și cum ne-ar fi teamă să fim fericiți. La capăt de drum, înțelegem amar, târziu, că n-am trăit, cine-am mulțumit să supraviețuim.”

NICOLAE MOTOC

cuvântului sezonal în haiku. Apoi, Profesorul Haruo Shirane de la Universitatea Columbia — reputat specialist în literatura japoneză — a susținut o conferință extrem de interesantă cu tema *Arta în viața poetilor japonezi din perioada Edo*. În continuare, ziua s-a desfășurat pe următoarele coordonate și teme: *poezia americană și poemul haiku, pictura haiga, proza poetică în spirit haiku (haibun), poemul renku (poemul-în-lant), poemul haiku și miniaturile muzicale*.

Ziua a treia (30 iunie) a debutat cu o conferință prezentată de profesorul universitar Hiroaki Sato — celebru traducător al poeziei japoneze în limba engleză, premiat de prestigioase instituții culturale pentru volumele publicate în S.U.A. și Japonia. Hiroaki Sato a făcut o fină analiză a caracteristicilor și diferențierilor din haiku-ul japonez și cel de limbă engleză. Alte activități s-au axat pe următoarele teme: *arta vizuală a haiku-ului, influențele din literatura occidentală în poezia haiku, problema originalității în haiku, fraza muzicală din jazz și poemul haiku, transformările care au loc în tanka și poemul renku*. În cadrul recitalurilor de haiku, Sonia Cristina Coman a citit din recenta sa plachetă *Leagănul păpusii*, iar Ion Codrescu a prezentat un recital din creația poetilor români și o selecție din volumul său *Vocile muntelui*, tipărit în anul 2000 la Editura „Ami-Net

MARIANA TSCHUDI-GHIȚĂ

Născută în România, în 1960, Mariana Tschudi-Ghiță este un artist veritabil care, desi trăiește și creează la Zürich, a reușit să ducă peste hotare ceva din felul de simțire „suprerealist” al românilor. Urmează între 1981-1983 Liceul de Artă din Constanța, perioadă în care începe să se contureze personalitatea sa artistică. În România, tânăra câștigă de trei ori consecutiv Premiul întâi la Concursul Național de Pictură, îndreptându-se, cu pasi siguri, spre afirmare. După căsătorie, se mută la Zürich, unde participă cu lucrări remarcabile la cele mai importante expoziții.

Pictura pe care o practică româna strămutată în Elveția, este o pictură de inspirație suprerealistă, în maniera genialului Salvador Dali. Pentru M. Tschudi, ca pentru toți suprerealistii conștienți, domeniul imaginii se dezvăluie ca un domeniu al tuturor posibilităților. Totul este substituibil, pentru că toate lucrurile sunt egale. Puterea de substituție și exercitată spontan de inconștient, născându-se astfel opere halucinante, himerice, care sfidează limitele înguste ale realului. Simbolurile cultivate cu atâta perseverență de artiști, culorile puternice și trăsăturile stranie pe care ține neapărat să le îngroașe, fac din tablourile Mariane Tschudi niste opere cu adevărat valoroase, ce nu-l pot lăsa indiferent pe privitor. Orice operă suprerealistă, fie că e vorba de un text literar sau de o pictură, dorește o reîntoarcere la haos, o recompunere a realului. Este exact ceea ce propune artista ale cărui producții de suflet se recomandă singure, răscolindu-ne liniștea și tentându-ne la meditație.

ALINA SPÂNU

Calendar dobrogean

Octombrie

4.10.1960 — A murit Constantin Sarry, publicist (n.21.05.1878); 5.10.1942 — A murit Dumitru Olariu, poet (n.8.03.1910); 6.10.1914 — S-a născut Horia Nitulescu, poet; 12.10.1946 — S-a născut Victor Ciorbea, istoric, publicist; 13.10.1944 — S-a născut Vasile Petre Fatî, poet, prozator (m.19.11.1996); 16.10.1962 — A murit Alexandru Claudian, filosof, sociolog (n.8.04.1898); 17.10.1973 — A murit Nicolae Dunăreanu, prozator, memorialist (n.29.08.1881); 18.10.1926 — S-a născut Ion Aramă, prozator, poet; 19.10.1926 — S-a născut Mehmet Ali Ekrem, orientalist; 20.10.1926 — S-a născut Florica Cruceru, critic de artă; 20.10.1958 — A murit Constantin Moisil, matematician (n.8.12.1876); 20.10.1994 — A murit Al. Protopopescu, critic literar (n.30.08.1942); 21.10.1931 — S-a născut Valentin Donici, artist plastic; 21.10.1936 — S-a născut Vartan Arachelian, prozator, publicist; 22.10.1907 — S-a născut Cella Serghi, prozator (m.1992); 22.10.1942 — S-a născut Ion Coja, lingvist, prozator; 23.10.1945 — A murit Constantin Brătescu, geograf, publicist (n.30.09.1882); 25.10.1942 — S-a născut Mihai Irimia, istoric, arheolog; 26.10.1921 — S-a născut Virgil Bostănuș, poet, prozator (m.1996); 28.10.1931 — S-a născut Ilarion Ciobanu, actor, prozator; 28.10.1965 — A murit Lucian Grigorescu, pictor (m.1.02.1894); 30.10.1839 — S-a născut Theodor Burada, folclorist, muzicolog (m.17.02.1923); 30.10.1901 — S-a născut Mihail Straje, istoric literar, poet; 30.10.1939 — S-a născut Gavrilă Rus, poet; 31.10.1943 — S-a născut Dan Jugăanu, poet; ? 10.1962 — A murit Krikor Zambaccian (n.1889)

GELU CULICEA

International” din Marea Britanie. Seara, ca de obicei, a fost dedicată creațiilor muzicale inspirate de haiku. Surpriza a constituit-o Ansamblul muzical din Croatia, dirijat de compozitorul Neven Valand, care a interpretat miniaturi muzicale inspirate de haiku-uriscrite de Patrick Blanche (Franta), Dimitar Anakiev (Slovenia), Ion Codrescu (România), Jim Kacian (S.U.A.) și Gordana Valand (Croatia).

Programul celei de a patra zi (1 iulie) a inclus plimbări în mijlocul naturii din apropierea Bostonului, pentru a da prilejul poetilor să compună poeme inspirate din peisajul respectiv. Natura este generoasă în acea regiune: tărml oceanului, lacuri și păduri, pajiști întinse care alternează cu siruri de arbori și meandre de râuri.

Festivalul de haiku de la Boston nu se putea încheia cu nimic mai potrivit decât cu o ceremonie a ceaiului *regizată* de maestrul, poetul, muzicianul și artistul Kaji Aso. Liniștea interioară indusă de ceremonie nu se poate compara cu nimic. Starea spirituală creată de maestrul de ceremonii în sufletul celui care participă la acest eveniment se poate compara însă cu ceea ce îți oferă lectura unor haiku-uri scrise de un poet care a înțeles ce înseamnă *spiritul* acestei poezii.

ION CODRESCU

REDACȚIA

Ovidiu Dunăreanu
Redactor șef adjunct

Redactori: Nicolae Motoc, Gabriela Inea, Dan Persa, Sorin Roșca, Iulia Pană, Mădălin Roșioru

Culegere și tehnoredactare computerizată:
Aura Dumitrache

Editura Niculescu — firmă privată, cu un profil editorial axat pe carte școlară (inclusiv manuale), limbi străine (o gamă întreagă de dicționare, ghiduri de conversație, lucrări de informare, utilitare, cărți pentru copii). România, 781821 București, Str. Octav Cocârșcu 79, sector 1; Tel/fax: 224.28.98; 222.03.72. Tel.: 224.24.80; 223.25.05; E-mail: edit@niculescu.ro; Internet: www.niculescu.ro

Printre cărțile editate:

— Irina Ilegitim: *Limba spaniolă*. Manual

EDITURA NICULESCU

pentru clasa a X-a; — Mihaela Grigore, Mihaela Cosma — *Limba franceză*. Manual pentru clasa a XI-a; — Mirela Simion, Silvia Anghel, Violeta Daia — *Limba franceză*. Manual pentru clasa a X-a; — Gigă Popescu, Felicia Popescu, Viorica Codreanu, Eleonora Olaru —

Limba engleză. Manual pentru clasa a XI-a; — Gică Păpescu, Felicia Popescu, Viorica Codreanu, Eleonora Olaru — *Limba engleză*. Manual pentru clasa a IX-a; — Larisa Dumitru, Simona Pop — *Limba germană*. Manual pentru clasa a XI-a; — Hedwig Bartolf — *Limba germană*. Manual pentru clasa a IX-a; — Larisa Dumitru, Gabriel Cercel — *Limba germană*. Manual pentru clasa a X-a; — George Daniel Mateescu, Pavel Florin Moraru — *Informatică*. Manual pentru clasa a XI-a. Varianta Pascal; — Daniela

Oprescu, Liana Bejan Ienulescu, Viorica Pătrășcu — *Informatică*. Manual pentru clasa a XI-a. Varianta C++; — Daniela Oprescu, Liana Bejan Ienulescu, Viorica Pătrășcu — *Informatică*. Manual pentru clasa a XI-a. Varianta Pascal; — Cleopatra Gherbanovschi, Nicolae Gherbanovschi — *Fizică*. Manual pentru clasa a XI-a; — Georgeta Tănăsescu, Adalgiza Ciobanu, Adriana David — *Chimie*. Manual pentru clasa a XI-a; — Tântica Petre, Gabriela Iordache — *Studiul calității produselor și serviciilor*. Manual pentru clasa a XI-a.

Evenimentul a avut loc în Cambridge, prin februarie 1969. N-am făcut nici o tentativă de a-l nota la vremea respectivă, pentru că, temându-mă să n-o iau razna, scopul meu initial a fost să-l uit. Acum, după ce au trecut câțiva ani, am sentimentul că, dacă am să-l aștern pe hârtie, alții îl vor citi ca pe o poveste și sper că, într-o bună zi, va deveni și pentru mine o poveste. Stiu că a fost îngrozitor câtă vreme s-a întâmplat — și mai ales în timpul nopților nedormite de după aceea — dar asta nu înseamnă că relatarea evenimentului va impresiona și pe altcineva.

Era într-o dimineată, pe la ora zece. M-am așezat pe o bancă, în fața râului Charles. La vreo cinci sute de iarzi distanță, în dreapta mea, se ridica o clădire înaltă, al cărei nume nu l-am știut niciodată. Sloiuri de gheață pluteau de-a lungul apei cenușii. Inevitabil, râul m-a făcut să mă gândesc la timp — milenara imagine a lui Heraclit. Dormisem bine; cursul meu din după-amiaza precedentă izbutsese, cred, să trezească interesul studenților. În preajmă nu era tipenie de om.

Deodată, am avut senzația (după cum spun psihologii, ea corespunde unei stări de oboseală) de a mai fi trăit clipa aceea cândva. Cineva se așezase la celălalt capăt al băncii. Aș fi preferat să fiu singur, dar, nedorind să par nepoliticos, am evitat să mă ridic brusc. Celălalt începuse să fluiera. Abia atunci a avut loc unul din multele lucruri nelinistitoare din acea dimineată. Ceea ce fluiera — sau încerca să fluiera, nu prea am ureche muzicală — era melodia *La Tapera*, un străvechi *milonga* de Elias Regules. Melodia m-a făcut să mă întorc pe un anumit *patio* din Buenos Aires, care dispăruse de mult, și la amintirea vârului meu Alvaro Melian Lafinur, mort cu mulți ani în urmă. Apoi am auzit cuvintele. Erau cele din primul vers. Nu

— Nu, a zis el. Toate astea nu dovedesc nimic. Dacă te visez, e normal ca tu să știi ce știi și eu. Lista asta a dumitale, indiferent cât de lungă ar fi, n-are nici o valoare.

Obiecția lui era corectă. Am spus:

— Dacă această dimineată și această întâlnire sunt vise, fiecare dintre noi trebuie să creadă că el este visătorul. Poate că am încetat să mai visăm, poate că nu. Datoria noastră evidentă este ca, între timp, să acceptăm visul la fel cum acceptăm lumea și faptul că ne-am născut, că vedem și că respirăm.

— Și dacă visul va continua? a spus el îngrijorat.

Ca să-l calmez și ca să mă calmez, m-am prefăcut că sunt sigur pe mine, ceea ce firește nu era adevărat.

— Visul meu durează de vreo șaptezeci de ani, am zis. În fond, nu există nici un om în viață care, atunci când se scoală din somn, nu se trezește cu el însuși. Asta se întâmplă și cu noi acum — numai că suntem doi. Nu vrei să știi câte ceva despre trecutul meu — e vorba, de fapt, de viitorul dumitale...

A consimțit, fără nici un cuvânt. Am continuat, pe gânduri.

— Mama e bine sănătoasă, în casa ei din Charcas & Maipu, în Buenos Aires, însă tata a murit de vreo treizeci de ani. A murit de inimă. Hemiplegia l-a terminat. Mâna stângă, pusă pe cea dreaptă, era ca mâna unui copil pe mâna unui urias. A murit nerăbdător să moară, dar fără să se plângă. Bunica noastră murise în aceeași casă. Cu câteva zile înaintea sfârșitului, ne-a chemat pe toți și ne-a spus «Sunt o femeie bătrână care moare foarte încet. Să nu fie nimeni supărat în urma unui eveniment atât de comun.» Sora ta Norah s-a căsătorit și are doi fii. Apropo, toată lumea-i bine acasă?

— Destul de bine. Tata face aceleași glume

dovada că-și revenise. Am întrebat ce alte volume ale maestrului citise. A menționat două sau trei, printre care *Dublul*. L-am întrebat apoi dacă, citindu-le, putea distinge clar personajele, așa cum o puteai face în cărțile lui Joseph Conrad, și dacă se gândea să continue să studieze opera lui Dostoievski.

— Nu chiar, a spus el, cu o anumită surpriză.

L-am întrebat ce scria și mi-a spus că încropea o carte de poezii, care avea să se numească *Imnuri roșii*. Mi-a spus că se gândea de asemenea că ar putea s-o intituleze *Ritmuri roșii*.

— Și de ce nu? am zis. Ai putea cita antecedente celebre. *Versurile albastre*, ale lui Rubén Darío sau *Cântecul cenușiu* al lui Verlaine.

Ignorând acest lucru, a explicat că volumul lui va celebra frăția dintre oameni. Un poet al timpurilor noastre nu putea întoarce spatele propriei epoci, a adăugat el. M-am gândit o vreme și am întrebat dacă se simțea cu adevărat un frate al tuturor — al tuturor ciocilor, de exemplu, al tuturor postasilor, al tuturor scufundătorilor la mare adâncime, al tuturor celor care trăiau la numerele pare de pe stradă, al tuturor celor care erau afoni etc. A răspuns că volumul lui se referea la marea masă a celor oprimați și înstrăinați.

— Masa ta de oprimați și înstrăinați nu e mai mult decât o abstracțiune, i-am spus. Nu există decât indivizii luați fiecare în parte — dacă se poate spune că există cineva. «Omul de ieri nu este omul de azi», a spus nu știu ce grec. Noi doi, așezati pe această bancă din Geneva sau Cambridge suntem probabil o dovadă a acestui lucru.

Cu excepția paginilor stricte ale istoriei, evenimentele memorabile n-au nici o nevoie de fraze memorabile. Înainte de a muri, un om încearcă să-și reamintească o ilustrație întrezărită în copilărie; înainte de a intra în luptă, soldații vorbesc despre noroi sau despre sergentul lor. Situația noastră a fost unică și, cinstit vorbind, n-am fost pregătiți pentru ea. Soarta a vrut să vorbim despre literatură; mi-e teamă că n-am rostit decât lucruri pe care le spun de obicei ziaristilor. Acest alter-ego al meu credea în inventarea sau descoperirea unor metafore noi. Eu, în acele metafore care corespund afinităților intime și evidente și pe care imaginația noastră le-a acceptat deja. Vârsta înaintată și apusul, visele și viața, curgerea timpului și a apei. Mi-am exprimat această opinie pe care, ani mai târziu, el urma să o menționeze într-o carte. Abia dacă m-asculta. Brusca zis:

— Dacă într-adevăr ai fi eu însumi, cum îți explici faptul că ai uitat de întâlnirea ta cu un domn în vârstă care, în 1918, ți-a spus că și el, la rândul lui, era Borges?

Nu m-am gândit la acest lucru ca la o dilemă.

— Poate că evenimentul a fost atât de straniu, încât m-am hotărât să-l uit, am răspuns fără prea mare convingere.

Îndrăznind o întrebare, el a spus timid:

— Cum stai cu memoria?

Mi-am dat seama că, pentru un băiat care n-avea nici douăzeci de ani, un bărbat de peste șaptezeci era aproape de mormânt.

— Adesea se apropie de uitare, i-am spus, dacă încă găsește ceea ce i se cere să găsească. Studiez engleza veche, și nu sunt chiar ultimul din clasă.

Conversația noastră durase deja prea mult pentru a aparține unui vis. Brusca, mi-a venit o idee.

— Pot dovedi imediat că nu mă visezi, am spus. Ascultă cu atenție acest vers pe care, după câte stiu eu, nu l-ai citit niciodată.

Încet, am intonat faimosul vers „L'hydre-univers tordant son corps écaillé d'astes.”

Am simțit aproape înfricoșata lui uimire. A repetat versul, cu voce scăzută, savurându-i fiecare cuvânt strălucitor.

— E adevărat a sovăit el. N-o să fiu niciodată în stare să scriu un asemenea vers.

Victor Hugo ne apropiase.

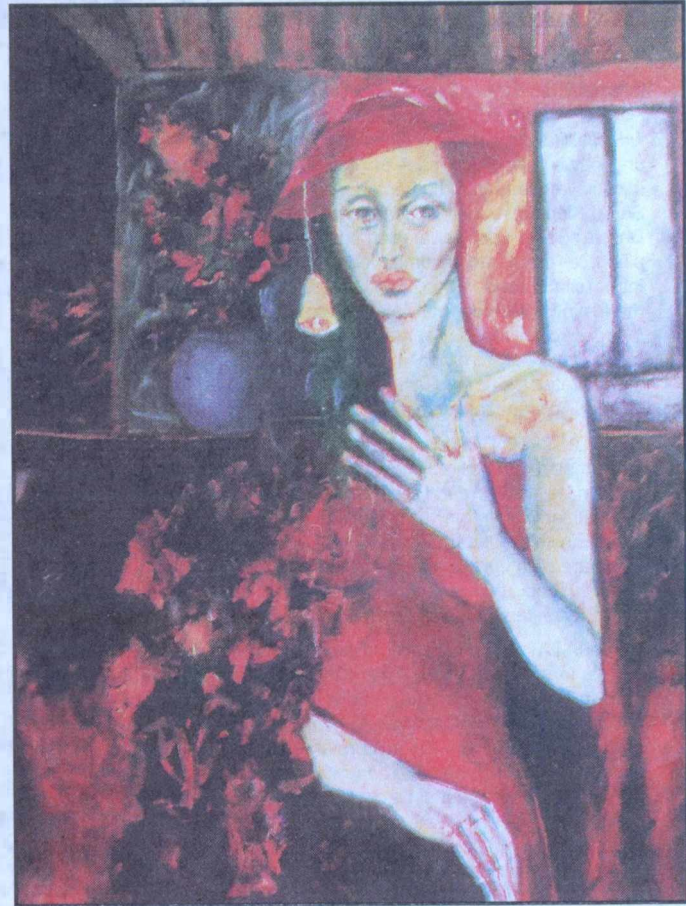
Înainte de asta, îmi amintesc acum, recitase în mod frecvent acea bucată scurtă din Whitman în care poetul își aminteste o noapte împărțită pe tărmlul mării, când fusese cu adevărat fericit.

— Dacă Whitman a celebrat acea noapte, am remarcat eu, e din cauză că și-a dorit-o și nu s-a întâmplat. Poemul câștigă dacă îl privim ca fiind expresia unui dor, nu redarea unei întâmplări adevărate.

S-a uitat la mine cu gura căscată.

— Nu! cunoști! a exclamat el. Whitman este incapabil să mintă.

O jumătate de secol nu trece degeaba. În

spatele conversației noastre despre oameni și lecturi întâmplătoare, despre gusturile noastre diferite, mi-am dat seama că eram incapabil să ne înțelegem unul pe altul. Eram prea asemănători și prea deosebiți. Nu ne puteam accepta cu nici un chip. Ceea ce face conversația dificilă. Fiecare dintre noi păream o copie caricaturală a celuilalt. Situația era prea anormală ca să mai dureze mult. Să ofer sfaturi sau să te certi, n-avea nici un rost, de vreme ce, inevitabil, soarta lui era să devină omul care eram eu azi.

Deodată mi-am amintit una din fanteziile lui Coleridge. Cineva visează că, într-o călătorie prin paradis, i se oferă o floare. Trezindu-se, găsește floarea. O smecherie similară mi-a trecut și mie prin cap.

— Ascultă, am zis, ai vreun ban la tine?

— Da, a răspuns el. Am vreo douăzeci de franci. L-am invitat diseară pe Simon Jichlinski la cină, la Crocodil.

— Spune-i lui Simon că va practica medicina în Carouge și că va face mult bine. Acum dă-mi una dintre monedele tale.

A dat la iveală trei mari piese de argint și niște măruntiș. Fără să înțeleagă, mi-a oferit o monedă de cinci franci. I-am dat una dintre acele imprudente bancnote americane care, indiferent de valoarea lor, au cu toatele aceeași mărime. A examinat-o cu aviditate.

— E imposibil, a spus el, ridicând vocea. Scrie pe ea 1964. Toată întâmplarea asta e un miracol, a izbutit el să îngăime. Iar miraculosul e terifiant. Martorii care au asistat la reînvierea lui Lazăr trebuie să fi fost îngroziti.

Nu ne schimbam deloc, am spus. Mereu referințele livresti. A rupt bancnota și și-a pus la loc monedele. Eu m-am hotărât să o arunc pe a mea în râu. Arcul marelui disc de argint pierzându-se în râul argintiu ar fi conferit povestii mele o imagine vie, însă norocul n-a vrut să fie așa. I-am spus că supranaturalul, dacă se întâmplă de două ori, încetează să mai fie terifiant. I-am sugerat să ne vedem în ziua următoare pe aceeași bancă, care exista în două timpuri și în două locuri. A fost de acord de îndată și, fără să se uite la ceas, a spus că era în întârziere. Amândoi minteam și fiecare stia asta despre celălalt. I-am spus că cineva trebuia să vină să mă ia.

— Să vină să te ia?

— Da, când vei ajunge la vârsta mea, o să-ți pierzi aproape complet vederea. Încă vei putea distinge culoarea galbenă, câteva lumini și umbre. Nu-ți face griji. Orbirea treptată nu e chiar o tragedie. E ca un asfințit încet, de vară.

Ne-am luat la revedere, fără să ne atingem. În ziua următoare, nu m-am dus la întâlnire. Nici el n-a făcut-o.

M-am gândit foarte mult la acea întâmplare, pe care n-am relatat-o până acum nimănui. Cred că am descoperit cheia. Întâlnirea a fost adevărată, dar celălalt vis atunci când a conversat cu mine și asta explică cum de a fost în stare să mă uite: eu am conversat cu el treaz fiind, și amintirea întâlnirii încă mă mai bântuie.

Celălalt m-a visat, dar nu m-a visat exact. A visat, acum îmi dau seama, data de pe bancnotă.

traducere și prezentare de

GABRIELA INEA

JORGE LUIS BORGES

CELĂLALT

Prima limbă vorbită a faimosului romancier, poet și critic argentinian a fost engleza (pe care a învățat-o de la mama lui, care era englezoidică), deși el a scris ulterior numai în spaniolă. Jorge Luis Borges (1899-1986) a fost unul dintre primii „realiști magici” latino-americani, care a folosit teme și motive fantastice în prozele sale, chiar dacă le-a tratat adesea parodic, precum în cazul de față. Volumul *Fictions* — din care am extras povestirea de mai jos — a apărut în engleză în 1962 și a reunit o serie de proze scurte devenite curând subiect de studiu în școli și universități, fiind probabil cea mai citită dintre cărțile borgesiene.

era vocea lui Alvaro, ci o imitație a ei. Recunoscând asta, am fost uluit.

— Domnule, am spus, întorcându-mă către celălalt, sunteți uruguian sau argentinian?

— Argentinian, dar trăiesc în Geneva din 1914, mi-a răspuns el.

A urmat o lungă tăcere.

— Pe Malagnou, la numărul 17 — vizavi de biserica ortodoxă? am întrebat.

A răspuns afirmativ.

— În cazul acesta, am spus eu direct, numele dumitale este Jorge Luis Borges. Și eu sunt tot Jorge Luis Borges. Suntem în 1969 și ne aflăm în orașul Cambridge.

— Nu, a spus el, cu o voce care era a mea, dar un pic mai îndepărtată. S-a oprit, apoi a devenit insistent. Mă află aici, în Geneva, pe o bancă, la câțiva pași de Rhone. Lucrul straniu e că semănăm unul cu altul, dar dumneata ești mult mai în vârstă și ai părul albit.

— Pot dovedi că nu mint, am zis eu. Am să-ți spun niște lucruri pe care un străin n-ar avea de unde să le știe. Acasă avem o cească de argint pentru *maté*, cu baza de forma unui șarpe încolăcit. Străbunicul nostru a adus-o din Peru. De asemenea, există și un lighean de argint, pe care bătrânul îl ținea agățat de sa. În dulapul camerei dumitale sunt două rânduri de cărți: cele trei volume ale lui Lane, *O mie și una de nopți*, cu gravuri în lemn și note minuscule la sfârșitul fiecărui capitol, dicționarul latin al lui Quicherat, *Germania* lui Tacitus în latină și, de asemenea, traducerea englezească a lui Gordon, un *Don Quichote* publicat de Garnier, *Tablas de Sangre* a lui Rivera Indarte, cu semnătura autorului, *Sartor Resartus* a lui Carlyle, o biografie a lui Amiel și, ascuns în spatele celorlalte cărți, un volum necartonat despre obiceiurile sexuale în Balcani. Nici acum n-am putut uita o anume seară la etajul al doilea din Place Dubourg.

— Dufour, a corectat el.

— Foarte bine — Dufour. Ce zici, e destul?

anticanonice. Azi noapte a spus că Iisus era precum acei *gauchos* cărora nu le place să se angajeze, și de aceea a predicat în parabole: A ezitat și apoi a spus:

— Dar dumneata?”

— Nu știu numărul cărților pe care le vei scrie, dar știu că vor fi prea multe. Vei scrie poezii care îți vor oferi o plăcere neîmpărtășită de alții, și povești cu o anume nuanță fantastică. Ca si tatăl tău, ca atâția alții din familia noastră, vei fi profesor.

Mi-a făcut plăcere că n-a întrebat de succesul sau esecul cărților lui. Am schimbat tonul și am continuat:

— Cât privește istoria, a mai fost un război, cam între aceiași inamici. N-a durat mult și Franta s-a prăbușit. Anglia și America au luptat împotriva unui tiran neamt pe nume Hitler — bătălia ciclică de la Waterloo. Prin 1946, Buenos Aires a dat naștere unui alt dictator pe nume Rosas, care semăna destul de bine cu ruda noastră. În 1955, provincia Córdoba ne-a sărit în ajutor, așa cum a făcut-o Entre Ríos în secolul trecut. Acum lucrurile merg cam prost. Rusia cucerește lumea; America, stingerită de superstiția democrației, nu se poate decide să devină un imperiu. Cu fiecare zi ce trece, tara noastră devine tot mai provincială. Mai provincială și mai încrezută — de parcă ar avea ochii închiși. Nu m-ar surprinde dacă predarea latinei în școlile noastre ar fi înlocuită cu Guaranii.

Îmi puteam da seama că abia dacă îmi acorda atenție. Frica elementară de ceea ce este imposibil, și totuși există, îl consterna. Eu, care nu fusesem niciodată tată, simțeam o afecțiune pentru sărmanul băiat, o izbucnire de iubire. Văzând că ținea strâns în mâini o carte, am întrebat ce este.

— *Demonii*, de Fiodor Dostoievski, a răspuns el fără vanitate.

— S-a pierdut în memoria mea. Cum e? De îndată ce am spus asta, am avut senzația că întrebarea era o blasfemie.

— Maestrul rus, a rostit el, a deslușit mai bine decât oricine labirintul sufletului slav.

Această încercare de retorică mi s-a părut

◆ Revistă editată de Consiliul Local al Municipiului Constanța cu sprijinul Ministerului Culturii și al Casei de Editură „Ex Ponto” ◆ Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România
● Redactor șef: CONSTANTIN NOVAC

● Adresa: Constanța, Piața Ovidiu nr. 12, (Muzeul Național de Istorie și Arheologie), tel. fax 61.11.72, 61.10.79; Email: rev@tomis.ro; ISSN 12208167 ● Tiparul: INFCON S.A. Constanța ● Citiții din străinătate se pot abona prin „RODIPET” S.A. P.O. Box 33-5, fax 0040-1-222.64.07; 222.64.39, telex 11995, Piața Presei Libere nr.1, sector 1, București, România ● Redactor de serviciu: IULIA PANĂ